Deseta naučna konferencija sa međunarodnim učešćem

STRADANJE SRBA, JEVREJA, ROMA I OSTALIH NA TERITORIJI BIVŠE JUGOSLAVIJE

27. januar 2023. Beograd

ZBORNIK APSTRAKATA

Tenth Scientific Conference with International Participation

SUFFERING OF SERBS, JEWS, ROMA AND OTHERS IN THE FORMER YUGOSLAVIA

January 27th 2023, Belgrade

BOOK OF ABSTRACTS

Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo
Univerzitet „Union-Nikola Tesla", Beograd

Fakultet za poslovne studije i pravo
Univerzitet „Union-Nikola Tesla", Beograd

Institut za srpsku kulturu
Priština - Leposavić

Fakultet za poslovne studije i pravo
Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo
Univerziteta „Union - Nikola Tesla“, Beograd
Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić

Deseta naučna konferencija sa međunarodnim učešćem

STRADANJE SRBA, JEVREJA, ROMA I OSTALIH NA TERITORIJI BIVŠE JUGOSLAVIJE

Zbornik apstrakata

Beograd, Republika Srbija, 2023

Izdavač
Fakultet za poslovne studije i pravo,
Univerzitet „Union – Nikola Tesla“, Beograd, Republika Srbija

Suizdavači
Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo,
Univerzitet „Union – Nikola Tesla“, Beograd, Republika Srbija
Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić

Za izdavača
Prof. dr Milan Radosavljević, dekan Fakulteta za poslovne studije ipravo

Odgovorni urednici
Prof. emeritus dr Života Radosavljević,
Fakultet za poslovne studije i parvo, Univerziteta „Union – Nikola Tesla” u Beogradu, Srbija
Prof. dr Dragan Tančić,
Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija
Doc. dr Viktorija Rjapuhina,
Institut za srpski jezik i komunikacije,
Belgorodski državni tehnološki univerzitet Šuhov, Rusija

Dizajn korica
Pavle Nikolić

Priprema za štampu
Dušan Stamenović

Štampa
Štamparija Draslar List, Beograd

Godina
2023.

Tiraž: 100

Redakcija
Fakultet za poslovne studije i pravo,
Jurija Gagarina 149A, Staro sajmište 29
11070 Novi Beograd
Telefon: +381 11 31 31 246
mejl: holokaust.sajmiste@fpsp.edu.rs
www.fpsp.edu.rs

ISBN 978-86-6102-110-7

Faculty for Business Studies and Law in Belgrade
Faculty for Information Technology and Engineering
University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade
Institute for Serbian Culture Priština - Leposavić

The Tenth Scientific Conference with International Participation

SUFFERING OF SERBS, JEWS, ROMA AND OTHERS IN THE FORMER YUGOSLAVIA

Book of Abstracts

Belgrade, Republic of Serbia, 2023

NAUČNI ODBOR
SCIENTIFIC COMMITTEE

1. Prof. dr Milan Radosavljević, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
2. Prof. dr Maja Anđelković, Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Information Technology and Engineering, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
3. Prof. dr Milan Milošević, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
4. Prof. dr Branko Tešanović, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
5. Prof. dr Božidar Forca, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
6. Prof. dr Željko Simić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
7. Prof. dr Miodrag Gordić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
8. Prof. dr Dragoljub Sekulović, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
9. Prof. dr Dragana Radosavljević, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
10. Prof. dr Ana Opačić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
11. Prof. dr Zoran Pešić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
12. Prof. dr Milan Vemić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
13. Prof. dr Suzana Pajić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
14. Prof. dr Vera Krmpot, Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Information Technology and Engineering, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia

15. Doc. dr Jovan Šarac, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
16. Doc. dr Dragana Barjaktarević, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
17. Doc. dr Milijana Danevska, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
18. Doc. dr Vladan Stanković, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
19. Doc. dr Jovana Tomić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
20. Doc. dr Mirza Totić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
21. Doc. dr Vinko Pandurević, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
22. Doc. dr Zvezdan Radojković, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
23. Prof. dr Dragan Tančić, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
24. dr Jasmina Ahmetagić, naučni savetnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
25. dr Dragana Janjić, naučni savetnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
26. dr Marija Jeftimijević Mihajlović, viši naučni saradnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
27. dr Vesna Zarković, viši naučni saradnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
28. dr Ivan Becić, viši naučni saradnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
29. dr Ivana Ženarju Rajović, viši naučni saradnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
30. dr Mirjana Bečejski, naučni saradnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
31. dr Ana Stišović Milovanović, naučni saradnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
32. dr Zvezdana Elezović, naučni saradnik, Institut za srpsku kulturu, Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
33. dr Aleksandar Pavlović, naučni saradnik, Institut za srpsku kulturu, Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia

34. Prof. dr Olja Arsenijević, Institut za srpsku kulturu, Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
35. Prof. dr Edita Kastratović, Fakultetu za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, Beograd, Srbija / Faculty of Business Economics and Entrepreneurship, Belgrade, Serbia
36. Prof. dr Božidar Otašević, Kriminalističko – policijski univerzitet, Beograd, Srbija / University of Criminal Investigation and Police Studies, Belgrade, Serbia
37. Prof. dr Balša Kašćelan, Pravni Fakultet, Univerzitet Crne Gore, Podgorica, Crna Gora / Faculty of Law, University of Montenegro, Podgorica, Montenegro
38. Prof. dr Vanda Božić, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Univerzitet „Privredna Akademija", Novi Sad, Srbija / Faculty of Law for Commerce and Judiciary, University „Business Academy", Novi Sad, Serbia
39. Prof. dr Marko Milović, Pravni fakultet, Megatrend Univerzitet, Beograd, Srbija / Faculty of Law, Megatrend University, Belgrade, Serbia
40. Prof. dr Yuriy Doroshenko, Fakultet za ekonomiju i menadžment, Belgorodski državni tehnološki univerzitet Šukov, Belgorod, Rusija / Institute of Economics and Management, Belgorod State Technological University named after V.G. Shukov, Belgorod, Russia
41. Prof. dr Alexios Panagopulos, Međunarodna slovenske akademije nauka, obrazovanja, umetnosti i kulture, Moskva, Rusija / International Slavic Academy of Sciences, Education, Arts & Culture, Moscow, Russia
42. Prof. dr Cvetko Smilevski, Poslovna akademija Smilevski, Skoplje, Republika Severna Makedonija / Bussiness Academy Smilevski, Skopje, Republic of North Macedonia
43. Prof. dr Polona Šprajc, Fakultet organizacionih nauka, Univerzitet u Mariboru, Slovenija / Faculty of Organizational Sciences, University of Maribor, Slovenia
44. Prof. dr Almin Dautbegović, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo, Bosna i Hercegovina / Faculty of Crminalistics, Criminology and Security Studies, University in Sarajevo, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
45. Prof. dr Boris Damjanović, Banja Luka Koledž, Banja Luka, Bosna i Hercegovina / Banja Luka College, Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
46. Doc. dr Aleksandra Karceva, Centar za rusko-slovensku međukulturnu interakciju, „Univerzitet pri Interparlamentarnoj skupštini EurAsEc", Sankt Peterburg, Rusija / Center for Russian-Slavic Intercultural Interaction, «University under the Interparliamentary Assembly of EurAsEc», Saint Petersburg, Russia
47. Doc. dr Tatyana Sobolieva, Kijevski nacionalni ekonomski univerzitet Vadim Getman, Kijev, Ukrajina / State Higher Education Establishment Vadym Hetman Kyiv National Economic University, Kyiv, Ukraine
48. Doc. dr Marjan Marjanović, Institut za procjenu rizika i kritičnu infrastrukturu, Podgorica, Crna Gora / Institute for risk assessment and critical infrastructure Podgorica, Montenegro
49. Doc. dr Sergej Uljanov, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Beograd, Srbija / Ministry of Interior, Belgrade, Serbia
50. dr Danijel Vojak, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska / The Institute of Social Sciences "Ivo Pilar", Zagreb, Croatia
51. dr Veljko Đurić Mišina, istoričar, Beograd, Srbija / historian, Begrade, Serbia
52. dr Nenad Antonijević, istoričar, muzejski savetnik, Beograd, Srbija / historian, museum advisor, Belgrade, Serbia

ORGANIZACIONI ODBOR
ORGANISING COMMITTEE

1. Vladana Lilić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
2. Bojan Zdravković, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
3. Daniela Kuzmanović, Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Information Technology and Engineering, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
4. Vladimir Vrhovšek, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
5. Ena Todorović, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
6. Milica Kastratović, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
7. Janko Reko, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
8. Aleksandra Podnar, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
9. Marija Travica, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
10. Milivoje Kuzmić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
11. Prof. dr Nevena Krasulja Utović, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
12. Prof. dr Dejan Ilić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia

13. Prof. dr Lazar Cvijić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
14. Prof. dr Gordana Đuretić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
15. Doc. dr Aleksandar Anđelković, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
16. Doc. dr Ljupka Petrevska, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
17. Doc. dr Dušan Lukić, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
18. Doc. dr Milan Janković, Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Srbija / Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Serbia
19. dr Ana Mumović, viši naučni saradnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
20. dr Ena Mirković, naučni saradnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
21. dr Jasmina Knežević, naučni saradnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
22. dr Jovan Simijanović, naučni saradnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
23. dr Petar Ristanović, naučni saradnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
24. dr Marina Mijatović, istraživač - saradnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
25. Prof. dr Nenad Perić, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
26. Sena Mihajlović Milošević, stručni saradnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
27. Milena Šljivić, struučni saradnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
28. Ivana Ralović, stručni saradnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
29. Filip Obradović, istraživač - saradnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
30. Zorana Ćupić, istraživač - saradnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
31. Uroš Đurković, istraživač pripravnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia
32. Jovana Suvajdžić, istraživač pripravnik, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Srbija / Institute of Serbian Culture Pristina - Leposavic, Serbia

SADRŽAJ / CONTENT

NAUČNI ODBOR
SCIENTIFIC COMMITTEE 5

ORGANIZACIONI ODBOR
ORGANISING COMMITTEE 9

PREDGOVOR 19
FOREWORD 27

БОСНА КАО ЗЕМЉА МРЖЊЕ: КАРАХАСАНОВ ДИЈАЛОГ С АНДРИЋЕМ. 35
BOSNIA AS A COUNTRY OF HATE: KARAHASAN'S DIALOGUE WITH IVO ANDRIĆ 37

Јасмина Ахметашић

ДОПРИНОС НИРНБЕРШКЕ ПРЕСУДЕ НА РАЗВОЈ МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА. 39
THE CONTRIBUTION OF THE NUREMBERG JUDGMENT TO THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL LAW 41

Ратомир Антоновић, Стефан Љубинковић

UČENJE O HOLOKAUSTU SA CILJEM RAZVOJA KRITIČKOG MIŠLJENJA MLADIH 43
LEARNING ABOUT THE HOLOCAUST WITH THE OBJECTIVE OF DEVELOPING CRITICAL THINKING IN YOUTH. 45

Olja Arsenijević, Jasmina Arsenijević, Nenad Perić

LOGORI U BEOGRADU U DRUGOM SVETSKOM RATU 47
CAMPS IN BELGRADE DURING THE SECOND WORLD WAR 49

Ivan M. Becić

HOLOCAUST IN BRITISH SOCIETY AND MEDIA 51
HOLOKAUST U BRITANSKOM DRUŠTVU I MEDIJIMA 53

Doloris Bešić-Vukašinović, Nenad Perić

ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ ГЕНОЦИДА У СЕЛУ ВЕЛИКА 28. ЈУЛА 1944. ГОДИНЕ. 55

CONTRIBUTION TO THE STUDY OF THE GENOCIDE IN VELIKA VILLAGE, 28th of JULY 1944 57

Миодраг Брковић, Љубиша Пауновић

HOLOKAUST I ULOGA DIPLOMATIJE 59
THE HOLOCAUST AND THE ROLE OF DIPLOMACY 61

Milijana Danevska, Vladan Stanković

HOLOKAUST U SVETLU PRAVA, PRAVDE I PRAŠTANJA 63
HOLOCAUST IN THE LIGHT OF LAW, JUSTICE AND FORGIVENESS 65

Predrag Dedeić

ПОЛИФОНИЈА ЗЛА: ГОРГОНЕ МИРЕ ОТАШЕВИЋ 67
POLYPHONY OF EVIL: GORGONE BY MIRA OTAŠEVIĆ 69

Урош Ђурковић

AN EXAMPLE TO LEARN FROM: SOVIET PROPAGANDA ON CIVILIAN SUFFERING IN YUGOSLAVIA IN 1941-MAY 1942 71
ПРИМЕР ИЗ КОЈЕГ ТРЕБА УЧИТИ: СОВЈЕТСКА ПРОПАГАНДА О ЦИВИЛНОМ СТРАДАЊУ У ЈУГОСЛАВИЈИ 1941-МАЈА 1942. 73

Kiril Feferman

HOLOKAUST – GENOCID DVADESETOG VEKA 75
HOLOCAUST - GENOCIDE OF THE TWENTIETH CENTURY 77

Aleksandra Gajdobranski, Milan Janković, Vera Krmpot

СТРАТИШТА СРБА У НЕЗАВИСНОj ДРЖАВИ ХРВАТСКОЈ. 79
THE KILLING PLACES OF SERBS IN THE INDEPENDENT STATE OF CROATIA 81

Божо Грбић

НИВОИ, МОДЕЛИ, ПЕРИОДИЗАЦИЈА И ИДЕОЛОГИЈА ЗАТИРАЊА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У ЈУГОСЛОВЕНСКИМ ОКВИРИМА ИЗ ХАГИОГРАФСКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ 83

LEVELS, MODELS, PERIODIZATION AND IDEOLOGY OF THE SUPPRESSION OF THE SERBIAN ORTHODOX CHURCH IN THE YUGOSLAVIAN FRAMEWORK FROM THE HAGIOGRAPHIC PERSPECTIVE 85

Горан М. Јанићијевић, Драгана Ј. Јањић

POLOŽAJ I STRADANJE JEVREJA U JUGOSLAVIJI ZA VREME DRUGOG SVETSKOG RATA 87
THE POSITION AND SUFFERING OF THE JEWS IN YUGOSLAVIA DURING THE SECOND WORLD WAR 89

Adriana Jović-Bogdanović, Milan Janković, Vladana Lilić

О ВЕЧНОМ ПРИСУСТВУ ЗЛА (ПРИЛОГ СЕЋАЊУ НА ЖИВОТ И ДЕЛО ЂОРЂА ЛЕБОВИЋА) 91
ABOUT THE ETERNAL PRESENCE OF EVIL (AN ADDITION TO THE REMEMBRANCE OF THE LIFE AND WORK OF ĐORĐE LEBOVIĆ). 93

Јасмина П. Кнежевић

„DIKTAT POBEDE“ – OBRAZOVNI PROJEKAT RUSKE FEDERACIJE U CILJU POBOLJŠANJA ISTORIJSKE PISMENOSTI NACIJE 95
“VICTORY DICTATION” – AN EDUCATIONAL PROJECT OF THE RUSSIAN FEDERATION AIMED TO IMPROVE THE HISTORICAL LITERACY OF THE NATION 97

Vladana Lilić, Adriana Jović-Bogdanović, Bojana Burić - Mutavči

KRIVIČNO PRAVNO GONJENJE GOVORA MRŽNJE U SLOVENIJI – ANALIZA TUŽILAČKE PRAKSE. 99
CRIMINAL PROSECUTION OF HATE SPEECH IN SLOVENIA - ANALYSIS OF PROSECUTOR’S PRACTICE 101

Ana Matović, Milan Milošević

VANZEJSKA KONFERENCIJA I HOLOKAUST. 103
WANNSEE CONFERENCE AND HOLOCAUST. 105

Branislav Milosavljević, Sergej Uljanov

СТРАДАЊЕ СРБА ВОЗУЋЕ У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ – ЗАБОРАВЉЕНИ ЗЛОЧИН 107

THE SUFFERING OF SERBS FROM VOZUĆE IN THE SECOND WORLD WAR - A FORGOTTEN CRIME 109

Анатолиј Миловановић

СТРАДАЊЕ СРБА С ДРУГЕ СТРАНЕ ДРИНЕ – КОНТИНУИТЕТ ЗЛОЧИНА КОЈИ НЕ ПРЕСТАЈЕ 111

SUFFERING OF SERBS ON THE OTHER SIDE OF THE DRINA – CONTINUITY OF CRIMES THAT DOES NOT STOP 113

Марко Миловић

STARO SAJMIŠTE OD „OGLEDALA MATERIJALNE KULTURE I BLAGOSTANJA“ DO LOGORA SMRTI U DRUGOM SVETSKOM RATU 115

OLD FAIRGROUND FROM A “MIRROR OF MATERIAL CULTURE AND WELFARE” TO A DEATH CAMP DURING WORLD WAR II 117

Ena Mirković

ЛЕТ У ЈАМУ – ПРЕБИЛОВЦИ У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ 119

THE FLIGHT INTO THE PIT - PREBILOVCI IN SERBIAN LITERATURE 121

Ана Мумовић, Сена Михаиловић Милошевић

ЗЛОЧИНИ БУГАРА НАД СРБИМА У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ ОД 1915. ДО 1918. ГОДИНЕ 123

THE BULGARIAN CRIMES AGAINST THE SERBS IN THE FIRST WORLD WAR FROM 1915. TO 1918.. 125

Милан Николајевић, Драгољуб Секуловић, Божидар Форца

NEFORMALNO UČENJE O HOLAKUSTU I STRDANJU SRBA TOKOM DRUGOG SVETSKOG RATA 127

INFORMAL LEARNING ABOUT THE HOLOCAUST AND THE SUFFERING OF SERBS DURING WORLD WAR II 129

Maja Nikolova

ДАВИДОВА ЗВЕЗДА КАО СИМБОЛ СТРАДАЊА ЈЕВРЕЈА У ХОЛОКАУСТУ. 131

THE STAR OF DAVID AS A SYMBOL OF JEWISH SUFFERING IN THE HOLOCAUST 133

Филип М. Обрадовић

ИТАЛИЈАНСКА ОКУПАЦИОНА ВЛАСТ И ВЕЛИКОАЛБАНСКЕ ТЕЖЊЕ ПЛАВСКО ГУСИЊСКИХ МУСЛИМАНА У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ 135
THE ITALIAN OCCUPATION AUTHORITY AND GREATER ALBANIAN ASPIRATIONS OF THE MUSLIMS OF THE PLAV GUSINJ REGION IN THE SECOND WORLD WAR 137

Божидар Б. Оташевић, Бранислав Оташевић

GRČKI JEVREJI, HOLOKAUST I LJUDSKA PRAVA 139
GREEK JEWS, THE HOLOCAUST AND HUMAN RIGHTS 141

Alexios Panagopoulos

POGROM - MASAKR SRBA NA DRINI U PRVOJ POLOVINI 1942. GODINE 143
THE POGROM - MASSACRE OF SERBS ON THE DRINA IN THE FIRST HALF OF 1942 147

Vinko Pandurević, Ena Todorovic

NACIONALNI OTPOR, ODMAZDA I JEVREJSKE ZAJEDNICE U REGIONU ZAPADNE MAKEDONIJE U GRČKOJ 151
NATIONAL RESISTANCE, RETALIATIONS AND JEWISH COMMUNITIES IN THE REGION OF WESTERN MACEDONIA, GREECE 153

Michail Pappas

НЕКОЛИКО СВЕДОЧЕЊА О ПОЛОЖАЈУ КОЛОНИСТА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ 155
SEVERAL TESTIMONIES ABOUT THE POSITION OF COLONISTS IN KOSOVO AND METOHIJA IN THE SECOND WORLD WAR . . . 157

Александар Павловић

PODSTICANJE SVESNOSTI O HOLOKAUSTU KOD PRIPADNIKA DIGITALNIH GENERACIJA 159
PROMOTING HOLOCAUST AWARENESS AMONG MEMBERS OF THE DIGITAL GENERATIONS 161

Dragana Radosavljević, Dušan Lukić, Milan Radosavljević

ФИЛМСКО ПРИПОВЕДАЊЕ И ПРИКАЗИВАЊЕ СТРАДАЊА У ЛОГОРУ: ЗАВЕШТАЊЕ И ДАРА ИЗ ЈАСЕНОВЦА 163

FILM NARRATION AND PRESENTATION OF THE SUFFERING IN THE CAMP: THE LEGACY AND DARA OF JASENOVAC 165

Ивана Раловић

БУГАРСКИ РАТНИ ЗЛОЧИНИ НАД СРБИМА У МОРАВСКОЈ ИНСПЕКЦИЈСКОЈ ОБЛАСТИ У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ . . . 167

THE WAR CRIMES OF THE BULGARIANS AGAINST THE SERBS IN THE MORAVIAN INSPECTION DISTRICT IN THE FIRST WORLD WAR 169

Драгољуб Секуловић, Божидар Форца, Милан Николајевић

СТРАДАЊЕ И ИЗБЕГЛИШТВО У КРАЉЕВУ ТОКОМ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА 171

SUFFERING AND REFUGE IN KRALJEVO DURING THE SECOND WORLD WAR 173

Јован Симијановић, Марина Мијатовић

РЕКОНСТРУКЦИЈА СЕЋАЊА ОБИЧНИХ ЉУДИ О ЖИВОТУ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ У СОЦИЈАЛИСТИЧКОЈ ЈУГОСЛАВИЈИ 175

RECONSTRUCTION OF MEMORIES OF ORDINARY PEOPLE ABOUT LIFE IN KOSOVO AND METOHIJA IN SOCIALIST YUGOSLAVIA 177

Милена Шљивић

КРАГУЈЕВАЧКИ ОКТОБАР У ДРАМИ ИГРА БРОЈЕВА МИРКА ДЕМИЋА И ПОЕМИ ЗЕМЉА ЕНЕСА ХАЛИЛОВИЋА 179

KRAGUJEVAC'S OCTOBER IN THE DRAMA THE GAME OF NUMBERS BY MIRKO DEMIĆ AND POEMS LAND OF ENES HALILOVIĆ. 181

Ана Стишовић Миловановић

„ПОПУТ ВЛАТОВА ТРАВКИ ИЛИ КЛАСЈА ЖИТА КОЈЕ ПОВИЈА ВЕТАР“: КОЛЕКТИВНИ ЛИК У ДЕЛИМА КОЈА ТЕМАТИЗУЈУ НОВОСАДСКУ РАЦИЈУ (ЕРИХ КОШ, АЛЕКСАНДАР ТИШМА И ДАНИЛО КИШ) 183

"LIKE BLADES OF GRASS OR EARS OF GRAIN BLOWN BY THE WIND": COLLECTIVE CHARACTER IN WORKS THAT THEMATIZE THE NOVI SAD RAID (ERIH KOŠ, ALEKSANDAR TIŠMA AND DANILO KIŠ) 185

Јована Сувајџић, Зорана Ђупић

POLITIKOLOŠKI I KRIVIČNOPRAVNI ASPEKTI GENOCIDA 187
POLITICAL AND CRIMINAL LEGAL ASPECTS OF GENOCIDE 191

Dragan Tančić, Vanda Božić

OSAMDESET GODINA OD POGROMA I PROGONA BITOLJSKIH JEVREJA 195
EIGHTY YEARS FROM THE POGROM AND THE PERSECUTION OF THE JEWS FROM BITOLA 197

Marjan Tanuševski

ZAOSTAVŠTINA KRIVIČNOG GONJENJA PRED MEĐUNARODNIM VOJNIM TRIBUNALOM U NIRNBERGU 199
THE LEGACY OF THE CRIMINAL PROSECUTION BEFORE THE INTERNATiONAL MILITARY TRIBUNAL IN NUREMBERG 201

Mirza Totić

DECA MAJKE KNEŽPOLJKE 203
CHILDREN OF „Majka Knežpoljka" 205

Jasmina Tutunović – Trifunov

ГЕНОЦИДНА ЈАНУАРСКА „РАЦИЈА" 1942. НАД СРБИМА, ЈЕВРЕЈИМА, РОМИМА И ОСТАЛИМА У ЈУЖНОЈ БАЧКОЈ . . . 207
JANUARY 1942 GENOCIDE AGAINST SERBS, JEWS, ROMA AND OTHERS IN SOUTH BACHKA, ALSO KNOWN AS „RAZZIA" 209

Александар Вељић

INTEGRACIJA METODOLOGIJE ISTRAŽIVANJA MENADŽMENTA I DEMOGRAFIJE: OMOGUĆAVAJUĆI I OGRANIČAVAJUĆI FAKTORI RAZVOJA JEVREJSKE ETNIČKO-KONFESIONALNE ZAJEDNICE U REPUBLICI SRBIJI 211
INTEGRATION OF MANAGEMENT AND DEMOGRAPHY RESEARCH METHODOLOGY: ENABLING AND LIMITING FACTORS OF THE DEVELOPMENT

OF THE JEWISH ETHNO-CONFESSIONAL COMMUNITY IN THE REPUBLIC OF SERBIA 213

Milan Vemić

STRADANJE ŠPANSKIH JEVREJA (SEFARDA) IZ NIŠA I PIROTA ZA VREME DRUGOG SVETSKOG RATA 215
SUFFERING OF THE SPANISH JEWS (SEPHARDIM) FROM NIS AND PIROT DURING THE SECOND WORLD WAR 217

Milena Vidosavljević

IZ POVIJESTI PROGONA ROMA U ZEMLJAMA OKUPIRANE KRALJEVINE JUGOSLAVIJE ZA VRIJEME DRUGOG SVJETSKOG RATA 219
FROM THE HISTORY OF THE PERSECUTION OF THE ROMA IN THE COUNTRIES OF THE OCCUPIED KINGDOM OF YUGOSLAVIA DURING THE SECOND WORLD WAR 221

Danijel Vojak

МАСОВНИ ЗЛОЧИНИ НАД СРБИМА, НА ТЕРИТОРИЈИ БИВШЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ У ИМЕ ЧЕГА? ЗАШТО? 223
MASS CRIMES AGAINST SERBS IN THE TERRITORY OF THE FORMER YUGOSLAVIA IN THE NAME OF WHAT? WHY? 225

Јово С. Вучковић

PORICANJE HOLOKAUSTA - PRAVNO INSTITUCIONALNI PRISTUP 227
HOLOCAUST DENIAL - A LEGAL INSTITUTIONAL APPROACH . . . 229

Bojan Zdravković, Maja Anđelković, Života Radosavljević

МАНАСТИР РАКОВИЦА У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ 231
THE RAKOVICA MONASTERY IN THE SECOND WORLD WAR 233

Ивана Женарју Рајовић, Петар Ристановић

PREDGOVOR

Deseta jubilarna Međunarodna naučna konferencija pod nazivom „Stradanje Srba, Jevreja, Roma i ostalih“ nameće potrebu da se nešto više kaže o proteklih devet godina, odnosno devet održanih međunarodnih konferencijama, njihovih rezultata, odnosno ishoda i o današnjoj, odnosno desetoj Međunarodnoj konferenciji koja se održava 27. januara 2023. godine.

Proteklih devet godina MK

Tridesetogodišnja ideja i razmišljanje o Stradanju Srba, Jevreja, Roma i drugih u Drugom svetskom ratu, nazvano Holokaust, je pre devet godina dovelo do realizacije ove ideje u formi organizovanja Međunarodne konferencije na kojoj bi se razmenjivale informacije o zločinima koje je izvršila nacistička Nemačka i Nezavisna država Hrvatska. Ovaj poduhvat je značajniji ako se ima u vidu da je punih sedamdeset godina ovo pitanje predstavljalo tabu temu, a oni koji su nastojali da rasvetle ovaj događaj i da se njime bave su bili marginalizovani i politički osuđivani u ime bratstva i jedinstva naroda u posleratnoj Jugoslaviji.

Fakultet za poslovne studije i pravo i Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo koji se nalaze u sastavu Univerziteta „Union -Nikola Tesla“ iz Beograda, zajedno sa Muzejom žrtava genocida iz Beograda su prepoznali potrebu za holističkim pristupom ovoj temi, polazeći od nespornog stava: „*Da onaj koji ne zna svoju prošlost, ne zna ni ko je ni kuda ide*“, a kada se to i desi da mu svi putevi odgovaraju što nije mudro za pojedinca, ali ni za državu.

Drugi motiv za održavanje Međunarodne konferencije na temu stradanja je bio što se sedišta fakulteta nalaze na lokaciji nekadašnjeg logora Starog sajmišta koji je pripadao tadašnjoj Nezavisnoj državi Hrvatskoj i u kome je ubijeno, ili umrlo više od šest hiljada ljudi. Kako se na ovom mestu odvijaju obrazovno vaspitni procesi iz sfere visokog obrazovanja, Fakulteti su imali moralnu obavezu da posle sedam decenija obnove sećanja na žrtve Holokausta, kako vreme ne bi izbrisalo sećanja, što bi bilo dodatno ubijanje onih koji su ubijani na ovoj lokaciji.

Fakulteti organizatori konferencije su bile prve i jedine visoko obrazovane ustanove u R. Srbiji koje su pristupile organizovanju naučne konferencije o Holokaustu sa sloganom: „Da se nikada ne zaboravi", jer se pokazuje da sadašnje generacije imaju drugačiji sistem vrednosti, ali i da su mnoge obrazovane i istraživačke institucije i države udružile da dovedu u pitanje da li se Holokaust uopšte i desio. Po staroj narodnoj mudrosti zasluge pripadaju onima koji su prvi počeli, pa makar to drugi i bolje radili. Ipak, koliko nam je poznato, drugih nije bilo, što znači da smo jedine visoko obrazovane ustanove koje se bave ovim pitanjem. Navedeno je nametalo, a i danas nameće nužnost da se ne samo održava sećanje na žrtve, već da se taj proces intenzivira kroz uključivanje drugih organizacija i institucija iz zemlje i inostranstva.

Problem sa kojim se organizator sreo u startu je kako navedeni međunarodni skup o ovoj osetljivoj temi organizovati, a da ne „klizne" u nacionalističke sfere, utoliko pre što se radi o veoma osetljivoj temi. Bili smo svesni da ukoliko u ovu temu unosimo svađu i raspirujemo mržnju, izgubiće se budućnost, koja je najvažnija. Ideja organizovanja je bila humana i išla u smeru okupljanja naučnika, istraživača, nastavnika, studenata, učenika, preživelih logoraša i drugih subjekata kako bi stručno i naučno došli do novih informacija i obnovili sećanje na žrtve i događanja koja su se dešavala u periodu Drugog svetskog rata, ali i širili istinu koja sve više postaje upitna.

Manje teškoće je bilo u određivanju datuma kada održati međunarodnu konferenciju (obzirom da postoje više datuma u obeležavanju Holokausta) jer je najlogičnije bilo da to bude 27. januar kada su Ujedinjene nacije proglasile ovaj datum kao dan stradanja Jevreja, Srba, Roma i drugih. Dakako, tog dana organizator pored održavanja Međunarodne naučne konferencije polaže vence na spomenik palim žrtvama na lokaciji mesne zajednice Staro sajmište gde postoji masovna grobnica, ali i organizovanje izložbe u vezi Holokausta, te održavanje javnog časa na oba fakulteta i Srednjoj školi UŠĆE u Beogradu gde se objašnjavaju dešavanja na lokaciji Staro sajmište za vreme Drugog svetskog rata.

Navedeni projekat od početka do današnjih dana je podržalo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, a u njen rad su se uključili i: Prvi potpredsednik vlade i Ministar spoljnih poslova gospodin Ivica Dačić, Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja gospodin Branko Ružić i predsednica vlade Republike Srbije gospođa Ana Brnabić, državni sekretari, crkveni velikodostojnici, predstavnici Vojske Srbije, Ministarstva unutrašnjih poslova i drugi. Organizator se navedenim organima i institucijama zahvaljuje što nas motivišu da i dalje radimo i razvijamo kulturu sećanja na najstrašnije događaje koji su se desili za vreme Drugog svetskog rata.

Prethodno devetogodišnje iskustvo u vezi Holokausta pokazuje i dokazuje opravdanost organizovanja ove manifestacije na kojoj su učestvovali domaći i strani eksperti iz ove oblasti, na kojoj se učesnici konferencije sreću sa preživelim logorašima koji evociraju uspomene i kako su preživeli stradanja i izbegli smrt u zloglasnim logorima smrti. Svake godine fakulteti i Muzej žrtava genocida su izdavali monografije, knjige, zbornike u kojima su objavljivani radovi na temu stradanja Srba, Jevreja, Roma i drugih. Ponosni smo što je Fakultet izdao i jedinstvenu monografiju: „Jasenovac milo selo moje". Vrednost ove monografije je u tome što su je pisali autori koji su rođeni u Jasenovcu i koji su autentični svedoci dešavanja u ovom malom mestu koje je verovatno najmanje na svetu, ali i najpoznatije mesto na svetu koje označava jedan težak period i karakter nacionalističkog izliva mržnje koja je dovela do stravičnih ubijanja, raseljavanja i namera da se pojedini narodi unište samo zato što pripadaju drugoj naciji i ideologiji.

Organizatori su za proteklih devet godina na temu Stradanja Srba, Jevreja, Roma i drugih u Drugom svetskom ratu imali ishode, što se može videti iz sledeće tabele

Naimenovanje	Broj
Zbornici radova sa apstraktima	9
Objavljeni radovi	185
Ukupan broj stana	2.753
Autori i koautori	141
Strani autori	15
Strani predavači (bez radova)	16
Broj izložbi o Holokaustu	9
Broj monografija	1
Prosečna prisutnost na MK	118

Kao što se iz prethodne tabele može videti Međunarodna konferencija je iza sebe ostavila 9 zbornika i 9 apstrakta sa ukupno objavljenih 185 radova i ukupno 2.753 strana i učešćem od 141 autora i koautora, od kojih 15 stranih autora. Na MK je učestvovalo i 16 stranih predavača, odnosno eksperata koji se bave pitanjem Holokausta.

Rezultati prethodnih Međunarodnih konferencija o Holokaustu

Svaki svrsishodni ljudski rad i njegovi ishodi se mere određenim rezultatima. Sigurni smo da smo sa organizovanjem Međunarodne konferencije o stradanju Srba, Jevreja, Roma i drugih u prethodnom devetogodišnjem periodu stekli više znanja o Holokaustu i sa dešavanjima na lokaciji Staro sajmište kao mesta gde se održavaju konferencije, a gde se nalaze i sedišta Fakulteta. Za prethodnih 9 godina fakulteti su iškolovali oko 5.000 studenata koji su imali prilike da učestvuju u raspravama o Holokaustu, ali i da pišu diplomske i master radove. Na Fakultetu za poslovne studije i pravo je bila u završnoj fazi i doktorska disertacija iz teme Holokausta, kolege Bajrama Halitija, koji je svojim učešćem od prve konferencije dao značajan doprinos u izučavanju stradanja pre svih Roma, ali i drugih naroda. Nažalost naš doktorand Bajram Haliti je preminuo od posledica COVID - 19 i nije uspeo da je odbrani. Ostao je njegov rukopis, koga će Fakultet za poslovne studije i pravo pod njegovim nazivom objaviti kao monografiju.

Pokazuje se da je sećanje na žrtve Holokausta putem predavanja, izložbi, svedočenja preživelih logoraša, pisanjem radova i monografija, nešto najmanje što naša generacija može učiniti za one koji su dali svoje živote uz mučenja, izglađivanja i ubijanja putem gasa u specijalnim kamionima tzv. dušegubke. Nažalost ovaj primer nisu sledile druge visoko obrazovane ustanove u Srbiji, kao i druge javne institucije koje su zadužene i plaćene za izučavanje ovog veoma složenog i aktuelnog pitanja.

Da li smo sa dosadašnjim međunarodnim konferencijama i njenim ishodima zadovoljni?

Teško je objektivno odgovoriti na ovo pitanje. Sa velikom verovatnoćom se može reći da smo zadovoljni, ali da nismo potpuno, ili nismo onoliko koliko smo želeli. Sigurno je da smo u proteklih devet godina bili posvećeni sećanju na Holokaust, da je nekoliko hiljada studenata, učenika i nastavnika, kao i ostalih učesnika upoznato sa dešavanjima u Drugom svetskom ratu i svirepom ubijanju Srba, Jevreja i Roma. Na dan održavanja Konferencije se na Fakultetima i Srednjoj školi održava čas istorije posvećen Holokaustu. Urađeno je i jedno istraživanje studenata, nastavnika i ostalog osoblja sa fakulteta na Starom sajmištu o poznavanju istorije i onoga šta se dešavalo u Holokaustu. Došli amo do iznenađujućih rezultata koliko se malo zna o mestu stradanja Srba, Jevreja,

Roma i drugih na lokaciji Staro sajmište, iako su se ispitanici svakodnevno nalazili na tim lokacijama kao studenti, učenici, prolaznici, itd.

Inicirali smo ideju solidarnosti sa žrtvama i njihovim porodicama, ali i sa preživelim logorašima koji su govorili o svojim ličnim tragedijama, a pokretana su i pitanja naknada štete za ubijene, mučene, nestale, kao i za njihovu imovinu. Saborno smo delovali makar jedan dan u godini da razmenimo informacije da se družimo i širimo pozitivnu energiju osuđujući mržnju kao izvorišta svih zločina. Ostavili smo u amanet budućim generacijama 9 zbornika i jednu monografiju sa preko 3.000 strana, dok je monografija koja je izdata od strane fakulteta „Jasenovac milo selo moje" naručena od strane 28 srpskih biblioteka. Priprema se i drugo izdanje pomenute monografije, gde se slikom i rečima može videti šta je Jasenovac bio za vreme Drugog svetskog rata i sudbine preživelih iz Jasenovca. Predstavnici organizatora su posećivali mesta stradanja i odavali poštu na lokacijama Staro sajmište, Jasenovac, Velika Gradiška, Jajinci, Banjica, Topovske šupe, itd. Pokazano je da se ratni zločini nisu dešavali samo u navedenim logorima smrti, već da ih je bilo i na lokalnom nivou, gde je ubijano po nekoliko stotina ljudi, a da se o njima malo zna.

Angažovanjem univerzitetskih profesora iz Izraela i drugih eksperata zemalja koji se bave genocidom, upoznati smo sa novim saznanjima o Holokaustu.

Jasno je da sa postignutim nismo u potpunosti zadovoljni, jer se pokazuje da pojedinačni, povremeni i privremeni događaji i sećanja na Holokaust ne mogu obezbediti da sadašnje i buduće generacije značajnije više saznaju o Holokaustu, a posebno da se sećaju užasa koji su se dešavali nad narodima koji su živeli u Evropi i bili naši sunarodnici. Za navedeno je potrebna Nacionalna strategija o Holokaustu, koja bi uzela u razmatranje predškolske ustanove, a ne bi se nikada završavala, što znači da bi bila praćena celo životnoj posvećenosti ovoj temi. Projekat izgradnje memorijalnog centra Staro sajmište će biti od velikog značaja za označavanje mesta stradanja. Organizatori ove Međunarodne konferencije su posle 70 godina pristupili realizaciji ideje o Holokaustu pod sloganom: „Da se nikada ne zaboravi" ali i „Da se nikada i nigde ne ponovi", verujući da će i druge institucije i segmenti društva raditi na ovom pitanju.

Potreba za navedenim je nužna, jer postoje brojni dokazi o reviziji, osporavanja pa čak i tvrdnje da je Holokaust izmišljen kako bi Jevreji naplatili naknadu po osnovu gubitka ljudskih života i oduzete imovine. Na navedenom rade integrisano brojne naučne organizacije na Zapadu, pa i države, a u ove projekte se ulažu ogromna finansijska sredstva. Srbija kao jedna od žrtvi u Holokaustu se pitanju Holokausta posvetila intenzivnije poslednjih desetak godina,

putem snimanja filmova, izdanja publikacija, posećivanjem mesta stradanja, ali i obnavljanjem spomenika, logora smrti, pa i lokacije Starog sajmišta koji treba da bude memorijalni centar stradanja Srba, Jevreja i Roma. Jevrejska država je posvećena maksimalno ovom pitanju što bi moglo biti dobar primer i za Srbe i Rome.

Pažnja treba da bude usmerena i na jačanje zajedništva sadašnjih generacija žrtava, odnosno Jevreja, Srba i Roma po pitanju čuvanja sećanja na Holokaust. Po ovoj tematici postoje problemi u različitim politikama koje razjedinjuju žrtve i na taj način se stvara veći prostor da revizionisti istorije lakše opovrgavaju istorijske činjenice, čineći na taj način zamenu da dželati i ubice postanu žrtve, a žrtve dželati.

Brojne nacionalne politike zemalja koje su učestvovale ili bile egzekutori ubijanja i spaljivanja ljudi i dalje kroz pesme, filmove, tribine, sportske, kulturne i druge događaje oživljavaju duh Holokausta, iako EU neguje duh ljudskih prava. Demokratski svet ne reaguje na navedene pojave, što stvara ambijent da se Holokaust ponovi. Potomci žrtava kroz svoje nacionalne politike treba da se suprotstave lažima, manipulacijama i distorziji Holokausta.

Današnja Međunarodna naučna konferencija

Deseta jubilarna Međunarodna naučna konferencija pod naslovom „Stradanje Srba, Jevreja, Roma i ostalih“ kao i prethodne naučne konferencije se održava u složenim međunarodnim uslovima. Možda i najsloženijim za svet na globalnom nivou, ali i za R. Srbiju jer još uvek nije okončana kriza pandemije COVID-19, a u vreme održavanje ove konferencije rat između Rusije i Ukrajine puni godinu dana. Srbija trpi brojne pritiske od najmoćnijih sila na svetu po pitanju Kosova i Metohije i zbog ne uvođenja sankcija prema Rusiji, što dalje vodi do usložnjavanja funkcionisanja države i srpskog stanovništva. Odnos prema revizionizmu istorije, pa i kada je u pitanju Stradanje Srba, Jevreja, Roma i drugih se nije smanjio, već se povećao.

Za razliku od prethodnih konferencija koje su održavane na lokaciji Staro sajmište, odnosno na mestu stradanja Srba, Jevreja, Roma i ostalih, ova Međunarodna konferencija se održava na mestu gde se odvija delatnost organizatora. Želeli smo da ovaj jubilaran događaj, koliko god bio tužan i tragičan, da učinimo prikladnijim za učesnike, za održavanje nešto potpunije Izložbe o Holokaustu, kao i pružanje mogućnosti da ovu Međunarodnu konferenciju prate na daljinu

naši studenti i učenici Srednje škole u: Somboru, Leskovcu, Kruševcu, Trsteniku, Velikoj Plani, Užicu i Mostaru. Rad Međunarodne konferencije se snima a snimak kao i Zbornik radova biti javno dostupni na sajtu organizatora, čime se podiže vidljivost ovog važnog događaja. Dakako, ovo će biti propraćeno i slikama na našim oglasnim tablama na našim fakultetima, Srednjoj školi UŠĆE i Instituta za kulturu u Leposaviću i drugim mestima.

Ove godine suorganizator iz ranijih godina Muzej žrtava genocid, pod vođstvom novog direktora je otkazao učešće u organizaciji ovog naučnog skupa, što je neshvatljivo ako se zna da je ovo jedna od najvažnijih institucija u Srbiji koja treba da se bavi istraživanjem Holokausta i sama organizuje naučne i druge skupove, izložbe, izdaje naučna i stručna dela u vezi Holokausta, kako bi se sprečio zaborav na zločine. Ipak, zaposleni u Muzeju su dali doprinos u pisanju naučnih radova i uzeli učešće u radu MK. Iako se Holokaust smatra jednim od najistraživanijih i najdokumentovanijih događaja u ljudskoj istoriji, pokazuje se da živi logoraši, kojih je sve manje iz bioloških razloga, još uvek imaju da kažu što nisu rekli, a takođe i da se istraži brojna dokumentacija kako bi se dodatno rasvetlila pitanje Holokausta.

U želji da deseta Međunarodna naučna konferencija u vezi Holokaust širi svoj uticaj i na Kosovo i Metohiju, organizatoru se pridružio naš višegodišnji partner Institut za kulturu iz Leposavića kao suorganizator na čemu smo im zahvalni i time upotpunio „prazninu“ koju je ostavio Muzej žrtava genocida. Ovo je još značajnije, ako se ima u vidu da srpski narod na Kosovu i Metohiji u savremenim uslovima doživljava teške dane, nastojeći da sačuva sebe i budućnost svoje dece.

Za ovu Međunarodnu konferenciju pristiglo je 48 radova iz zemlje i inostranstva, a u istima je učestvovalo 71 autora i koautora. Zahvaljujemo se autorima na doprinosu koji su dali da ova jubilarna međunarodna konferencija uspe. Apstrakti radova su štampani na srpskom, engleskom ili ruskom jeziku, kako je to rađeno i u prethodnim naučnim konferencijama. Značajno je da je na ovoj konferenciji obrađivan Holokaust i u manjim mestima - lokacije koje do sada nisu obrađivane, što će biti prioritet narednih naučnih skupova.

Posebno smo zahvalni Ministarstvu prosvete i Ministarstvu nauke koji su dali moralnu, ali i finansijsku podršku za održavanje ove konferencije. Takođe smo zahvalni i Ministarstvu za prosvete čiji su lično članovi pozdravili rad ove konferencije i učestvovali u njenom radu.

Zahvalni smo na uvodnom predavanju na ovoj MK koje je održao profesor Kiril Feferman sa Univerziteta Ariel iz Izraela koji je govorio o novim saznanjima

o Holokaustu i budućim istraživanjima ovog fenomena. U plenarnom delu rada konferencije učešće će uzeti učesnici iz Severne Makedonije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, i drugih zemalja. Zahvalni smo i Srednjoj školi „UŠĆE" iz Beograda koja je svojim učešćem i programom obogatila ovaj događaj sa porukom „Da se nikada ne zaboravi", ali i „Da se nikada više ne ponovi".

Organizatori se nadaju da će se sledeća Međunarodna konferencija o stradanju Srba, Jevreja, Roma i ostalih održati u boljim vremenima i uslovima, i da ćemo na sledećem jubileju 15 godina održavanja ove MK imati i bolje ishode našeg rada, ali i veće angažovanje drugih institucija.

Beograd, 27. januara 2023. Prof. emeritus dr Života Radosavljević

FOREWORD

The tenth jubilee International Scientific Conference entitled "The Suffering of Serbs, Jews, Roma and Others" imposes the need to say something more about the past nine years, i.e. the nine held international conferences, their results, i.e. the outcome, and about today's, i.e. the tenth International Conference that is being held January 27, 2023.

Tha last nine years of the IC

The thirty-year-old idea and thinking about the suffering of Serbs, Jews, Roma and others in the Second World War, called the Holocaust, led to the realization of this idea nine years ago in the form of organizing an international conference where information would be exchanged about the crimes committed by Nazi Germany and the Independent State of Croatia. This endeavor is more significant if you bear in mind that for seventy years this issue was a taboo topic, and those who tried to shed light on this event and deal with it were marginalized and politically condemned in the name of brotherhood and unity of the people in post-war Yugoslavia

The Faculty of Business Studies and Law and the Faculty of Information Technology and Engineering, which are part of the University "Union - Nikola Tesla" from Belgrade, together with the Museum of Genocide Victims from Belgrade, recognized the need for a holistic approach to this topic, starting from the indisputable position: "*That he who doesn't know his past, does not know who he is or where he is going,*" and when that happens, all paths are right for him, which is not wise for an individual, nor for the state.

The second motive for holding the International Conference on the subject of suffering was that the headquarters of the faculties are located on the site of the former camp of Staro Sajmište which belonged to the then Independent State of Croatia and where more than six thousand people were killed or died. As educational processes from the sphere of higher education take place at this location, the Faculties had a moral obligation to restore the memories of the

Holocaust victims after seven decades, so that time would not erase the memories, which would be an additional killing of those who were killed at this location.

The faculties organizing the conference were the first and only high education institutions in the Republic of Serbia that started organizing a scientific conference on the Holocaust with the slogan: "Never to forget", because it became evident that the current generations have a different value system, but also that many educational and research institutions and countries joined together to question whether the Holocaust even happened at all. According to the old folk wisdom, the merits belong to those who started first, even if the others did it better. However, as far as we know, there were no others, which means that we are the only high education institutions dealing with this issue. The above imposed, and still imposes today, the necessity to not only preserve the memory of the victims, but to intensify that process through the involvement of other organizations and institutions from the country and abroad.

The problem that the organizer faced at the start was how to organize the said international meeting on this sensitive topic, without it "slipping" into nationalist spheres, especially since it is a very sensitive topic. We were aware that if we bring strife and hatred into this topic, the future, which is the most important, will be lost. The idea of organizing was humane and aimed at bringing together scientists, researchers, teachers, students, pupils, camp survivors and other subjects in order to professionally and scientifically obtain new information and renew the memory of the victims and events that took place during the Second World War , but also to spread the truth, which is becoming more and more questionable.

There were fewer difficulties in determining the date when the international conference should be held (considering that there are several dates in the commemoration of the Holocaust) because the most logical thing was for it to be January 27 because the United Nations declared this date as the day of suffering of Jews, Serbs, Roma and others. Of course, on that day, in addition to holding the International Scientific Conference, the organizer lays wreaths on the monument to the fallen victims at the location of the local community Staro Sajmište where there is a mass grave, but also organizes an exhibition about the Holocaust, and holds a public class at both faculties and the UŠĆE High School in Belgrade, where the events that had taken place at the location of the Staro Sajmište during the Second World War are being explained.

From the beginning to the present day, the mentioned project was supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development, and the following were involved in its work: First Deputy Prime Minister and Minister

of Foreign Affairs Mr. Ivica Dačić, Minister of Education, Science and Technological Development Mr. Branko Ružić and the Prime Minister of the Republic of Serbia Mrs. Ana Brnabić, state secretaries, church dignitaries, representatives of the Serbian Army, the Ministry of Internal Affairs and others. The organizer thanks the aforementioned authorities and institutions for motivating us to continue working and developing a culture of remembering the most terrible events that happened during the Second World War.

The previous nine-year experience related to the Holocaust shows and proves the justification of organizing this event, which was attended by local and foreign experts in this field, where conference participants meet camp survivors who evoke memories and how they survived suffering and avoided death in the infamous death camps. Every year, the Faculties and the Museum of Genocide Victims issued monographs, books, anthologies in which papers were published on the subject of the suffering of Serbs, Jews, Roma and others. We are proud that the Faculty has also published a unique monograph: "Jasenovac, milo selo moje". The value of this monograph is that it was written by authors who were born in Jasenovac and who are authentic witnesses of what happened in this small place, which is probably the smallest place in the world, but also the most famous place in the world, which marks a difficult period and the character of the nationalist outpouring of hatred that has led to terrible killings, displacements and intentions to destroy certain peoples just because they belong to another nation and ideology.

For the past nine years, the organizers have had results on the subject of the suffering of Serbs, Jews, Roma and others in the Second World War, which can be seen from the following table:

Name	**Number**
Proceedings with abstracts	9
Published papers	185
Total number of pages	2.753
Authors and co-authors	141
Foreign authors	15
Foreign lecturers (without papers)	16
Number of Holocaust exhibitions	9
Number of monographs	1
Average attendance at IC	118

As can be seen from the previous table, the International Conference left behind 9 proceedings of abstracts with a total of 185 published papers and a total

of 2,753 pages and the participation of 141 authors and co-authors, of which 15 foreign authors. No less than 16 foreign lecturers, i.e. experts dealing with the issue of the Holocaust, also participated in the IC.

Results of previous International Conferences on the Holocaust

Every purposeful human work and its outcomes are measured by certain results. We are certain that with the organization of the International Conference on the suffering of Serbs, Jews, Roma and others in the previous nine-year period, we gained more knowledge about the Holocaust and the events at the location of the Staro Sajmište as the place where conferences are held and where the Faculties headquarters are located. In the previous 9 years, the faculties educated about 5,000 students who had the opportunity to participate in discussions about the Holocaust, as well as to write diploma and master's theses. sAt the Faculty of Business Studies and Law, the doctoral dissertation on the topic of the Holocaust, by colleague Bajram Haliti, who, with his participation from the first conference, made a significant contribution to the study of the suffering of all Roma, but also of other peoples, was in its final stages. Unfortunately, our PhD student Bajram Haliti died from the consequences of COVID-19 and was unable to defend the thesis. His manuscript remained, which the Faculty of Business Studies and Law will publish under his name as a monograph.

It is evident that remembering the victims of the Holocaust through lectures, exhibitions, testimonies of camp survivors, writing papers and monographs, is the least our generation can do for those who gave their lives in torture, extermination and killing by gas in special trucks, so-called soul losers. Unfortunately, this example was not followed by other high education institutions in Serbia, as well as other public institutions that are in charge and paid for the study of this very complex and current issue.

Are we satisfied with the
previous international conferences and their outcomes?

It is difficult to answer this question objectively. With a high probability it can be said that we are satisfied, but not completely, or not as much as we wanted. It is certain that in the past nine years we have been dedicated to the memory of the Holocaust, that several thousand students, pupils and teachers,

as well as other participants, have become familiar with the events of the Second World War and the brutal killing of Serbs, Jews and Roma. On the day of the Conference, a history lesson dedicated to the Holocaust is held at the Faculties and the High School. A survey of students, teachers and other staff from the Faculties at Staro Sajmište was also conducted on the knowledge of history and what happened in the Holocaust. We arrived at surprising results, how little is known about the place of suffering of Serbs, Jews, Roma and others at the location of Staro Sajmište, even though the respondents were at those locations every day as students, pupils, passers-by, etc.

We initiated the idea of solidarity with the victims and their families, but also with the surviving camp inmates who spoke about their personal tragedies, and the questions of compensation for the killed, tortured and missing were also raised. We acted as a collective at least one day a year to exchange information, socialize and spread positive energy, condemning hatred as the source of all crimes. We bequeathed to future generations 9 collections and one monograph with over 3,000 pages, while the monograph published by the faculty "Jasenovac milo selo moje" was commissioned by 28 Serbian libraries. The second edition of the mentioned monograph is being prepared, where you can see with pictures and words what Jasenovac was during the Second World War and the fate of the survivors from Jasenovac. Representatives of the organizers visited the places of suffering and paid their respect at the locations Staro sajmište, Jasenovac, Velika Gradiška, Jajinci, Banjica, Topovske šupe, etc. It has been shown that war crimes did not only take place in the mentioned death camps, but that they also happened at the local level, where several hundred people were killed, and that little is known about them.

By engaging university professors from Israel and other experts from countries that deal with genocide, we are introduced to new knowledge about the Holocaust.

It is clear that we are not completely satisfied with what has been achieved, because it is shown that individual, occasional and temporary events and memories of the Holocaust cannot ensure that current and future generations learn significantly more about the Holocaust, and especially that they remember the horrors that happened to peoples who lived in Europe and were our compatriots. For the above, a National Strategy on the Holocaust is needed, which would take preschool institutions into consideration, and would never end, which means that it would be followed by a lifelong commitment to this topic. The construction project of the memorial center of Staro Sajmište will be of great importance for

marking the place of suffering. The organizers of this International Conference, after 70 years, began to realize the idea of the Holocaust under the slogan: "Never to forget" but also "Never to be repeated anywhere", believing that other institutions and segments of society will also work on this issue.

The need for the above is necessary, because there is a lot of evidence of revisions, disputes and even claims that the Holocaust was invented in order for the Jews to collect compensation based on the loss of human life and confiscated property. Numerous scientific organizations in the West, including states, are working on the aforementioned in an integrated manner, and huge financial resources are invested in these projects. Serbia, as one of the victims of the Holocaust, has devoted itself more intensively to the issue of the Holocaust in the last ten years, by making films, issuing publications, visiting places of suffering, but also restoring monuments, death camps, and the location of Staro Sajmište, which should be a memorial center for the suffering of Serbs, Jews and Roma. The Jewish state is committed to this issue as much as possible, which could be a good example for Serbs and Roma.

Attention should also be focused on strengthening the unity of the current generations of victims, that is, Jews, Serbs and Roma, in the matter of preserving the memory of the Holocaust. On this topic, there are problems in various policies that separate the victims and in this way create more space for the revisionists of history to more easily refute the historical facts, thereby making a substitute for executioners and murderers to become victims, and victims to become executioners.

Numerous national policies of countries that participated or were executors of killing and burning people continue to revive the spirit of the Holocaust through songs, films, forums, sports, cultural and other events, even though the EU cherishes the spirit of human rights. The democratic world does not react to the mentioned phenomena, which creates an environment for the Holocaust to repeat itself. Descendants of the victims should oppose the lies, manipulations and distortions of the Holocaust through their national policies.

Current International Scientific Conference

The tenth jubilee International Scientific Conference entitled "The Suffering of Serbs, Jews, Roma and Others", as well as previous scientific conferences, is held in complex international conditions. Perhaps they are the most complex for the

world on a global level, but also for the Republic of Serbia, because the crisis of the COVID-19 pandemic has not yet ended, and at the time of this conference, the war between Russia and Ukraine is one year old. Serbia suffers numerous pressures from the most powerful countries in the world regarding Kosovo and Metohija and due to the non-introduction of sanctions against Russia, which further complicates the functioning of the state and the Serbian population. The attitude towards the revisionism of history, even when it comes to the suffering of Serbs, Jews, Roma and others, has not decreased, but has increased.

Unlike the previous conferences that were held at the location of Staro Sajmište, i.e. at the place where Serbs, Jews, Roma and others suffered, this International Conference is being held at the place where the activities of the organizers happen. We wanted to make this jubilee event, as sad and tragic as it was, more appropriate for the participants, for holding a more complete Holocaust Exhibition, as well as providing the opportunity for our students and students of the High School in: Sombor, Leskovac, Kruševac, Trstenik, Velika Plana, Užice and Mostar to follow this International Conference remotely. The work of the International Conference is being recorded and the recording as well as the Proceedings will be publicly available on the organizer's website, thus increasing the visibility of this important event. Of course, this will be accompanied by pictures on our bulletin boards at our faculties, UŠĆE High School and the Institute of Culture in Leposavić and other places.

This year, the co-organizer from earlier years, the Genocide Victims Museum, under the leadership of the new director, canceled participation in the organization of this scientific gathering, which is incomprehensible if you know that this is one of the most important institutions in Serbia that should be engaged in Holocaust research. This organization should concentrate on scientific and other gatherings, exhibitions, publication of scientific and professional works related to the Holocaust, in order to prevent the forgetting of the crimes. Nevertheless, employees of the Museum contributed to the writing of scientific papers and took part in the work of the IC. Although the Holocaust is considered one of the most researched and documented events in human history, it has been shown that the living camp inmates, whose numbers are decreasing for biological reasons, still have to say what they did not say, and also that a lot of documentation should be researched to shed more light on the question of the Holocaust.

In the desire for the tenth International Scientific Conference on the Holocaust to spread its influence to Kosovo and Metohija as well, the organizer

was joined by our partner of many years, the Institute of Serbian Culture from Leposavić, as a co-organizer, for which we are grateful, and thus filled the "void" left by the Museum of Genocide Victims. This is even more significant, if it is taken into account that the Serbian people in Kosovo and Metohija are experiencing difficult days in modern conditions, trying to save themselves and the future of their children.

For this International Conference, 48 papers were submitted from the country and abroad, and 71 authors and co-authors participated in them. We would like to thank the authors for their contribution to make this jubilee international conference a success. Abstracts of papers are printed in Serbian, English or Russian, as was done in previous scientific conferences. It is significant that at this conference the Holocaust was also discussed in smaller places - locations that have not been discussed so far, which will be the priority of the next scientific gatherings.

We are especially grateful to the Ministry of Education and the Ministry of Science, who provided moral and financial support for holding this conference. We are also grateful to the Ministry of Education whose members personally welcomed the work of this conference and participated in its efforts.

We are grateful for the introductory lecture at this IC held by Professor Kirill Fefferman from Ariel University in Israel, who spoke about new knowledge about the Holocaust and future research into this phenomenon. Participants from North Macedonia, Montenegro, Bosnia and Herzegovina, Croatia, and other countries will take part in the plenary part of the conference. We are also grateful to the High School "UŠĆE" from Belgrade, which with its participation and program enriched this event with the message "Never to forget", but also "Never to be repeated".

The organizers hope that the next International Conference on the suffering of Serbs, Jews, Roma and others will be held in better times and conditions, and that on the next 15th anniversary of this IC we will have better results of our work, as well as greater involvement of other institutions.

Belgrade, 27 January 2023 Prof. emeritus dr Života Radosavljević

УДК 821.163.4(497.6).09(048) Karahasan Dž.
821.163.41-32.09(048) Andrić I.

БОСНА КАО ЗЕМЉА МРЖЊЕ: КАРАХАСАНОВ ДИЈАЛОГ С АНДРИЋЕМ

Јасмина Ахметагић
Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, Република Србија;
ahjasmina@yahoo.com

Аистракт: *С ірађанским ратом у Јуіославији иоложај Иве Андрића и смисао њеіовоі дела – који је и раније довођен у иитање – актуелизује се у светлу расиирених националистичких омраза. Да је Босна земља мржње и да је то у „Писму из 1920. іодине" тврдио Андрић, чуло се моніо иута, збоі чеіа је иисац ироілашаван шовинистом, односно пророком неизбежноі ірађанскоі рата, пророком који је још 1946. када је ова иприча објављена, указао на немоіућност суживота различитих конфесија и нација у Босни. Ми ћемо оставити по страни политички интонирану дебату и усредсредити се на дијалоі који Џевад Карахасан успоставља са Андрићем у својој иричи „Писма из 1993. іодине", која интертекстуално израста из „Писма из 1920. іодине".*

Формулацију из Андрићеве ириче о Босни као земљи мржње Карахасан иромишља – обједињујући у својој иричи ликове различитих нација и конфесија и њихово страдање – као један од моіућих, леіитимних ставова, а не као хотимично злоћудну етикету који иисац ставља на све босанско и бошњачко. Идејама исказаним у Андрићевој иричи Карахасан иристуиа као нечему што захтева да буде иромишљено од иисца коме је Босна исто толико на срцу. Карахасанова иприча у есејистичкој форми иромишља места неодређености Андрићеве ириче, доносећи једну од најубедљивих интерпретација у форми фикције.

И друіа Карахасанова иприча из збирке Извјештаји из тамноі вилајета успоставља дијалоі са Андрићем: посредством судбине Џелалудин паше, коју тематизује у иричи „Карло Велики и тужни слонови", Карахасан интертекстуално дозива Андрићеву „Причу о везировом слону". Притом важни мотиви Карахасанове ириче – мржња, међунационално

и међуконфесионално тврење у Босни, те промишљање потенцијалне судбине Босне да су у њој извесни историјски догађаји избегнути – кореспондирају питањима покренутим Андрићевим „Писмом из 1920. године“ и расправама поводом њега.

Указујемо и на друге сродности ове двојице писаца, међу којима у контексту наше теме посебно важно место задобија однос према Гетеовом Западно-источном дивану, којим оба писца назначују духовну везу са Гетеовим разумевањем света.

***Кључне речи**: Иво Андрић, Џевад Карахасан, Писмо из 1920. године, Писма из 1993. године, Прича о везировом слону, Карло Велики и тужни слонови, ратови, међуверска и међунационална мржња, идеологија јединства, идеологија различитости.*

BOSNIA AS A COUNTRY OF HATE: KARAHASAN'S DIALOGUE WITH IVO ANDRIĆ

Jasmina Ahmetagic
Institute for Serbian Culture Pristina - Leposavić, Republic of Serbia;
ahjasmina@yahoo.com

Abstract: *The breakout of the Yugoslav Wars and violently fanned nationalist hatred reopened the discussion about the position of Ivo Andrić and the meaning of his work—both of which had been brought into question even before the wars. As soon as the short story "A Letter from the Year 1920" was published, talks started about the story's words "Bosnia is a country of hatred", for which the writer had been proclaimed either a chauvinist, or a harbinger of an inevitable civil war, one that pointed out—back in 1946—that coexistence between Bosnia's different confessions and nations was impossible. We will set the politically imbued debate aside and focus on the dialogue that Dževad Karahasan establishes with Ivo Andrić in "Letters from the Year 1993", a short story whose intertextual roots lie in "A Letter from the Year 1920".*

As he unites characters from different faiths and nations and their suffering in his short story, Karahasan reflects on Andrić's description of Bosnia as a country of hate as one of several possible and legitimate attitudes, and not as an arbitrarily malicious label the writer puts on everything Bosnian and Bosniak. Karahasan approaches the ideas expressed in Andrić's story as something that calls for further reflection from a writer with just as much love for Bosnia. Karahasan's essayistic story reflects on the less specific moments in Andrić's story, bringing forth one of its most convincing fictional interpretations.

Another Karahasan's story from the "Reports from A Dark World" collection establishes a dialogue with Andrić: through the fate of Jelaluddin Pasha, thematized in "Charlemagne and the Sad Elephants", Karahasan gives an intertextual response to Andrić's "Story of the Vizier's Elephant". At the same time, important motifs of Karahasan's story—hate, strife between Bosnian confessions and nations, as well as reflections on Bosnia's potential fate had certain historical events been avoided—mirror the issues raised by Andrić's story "A Letter from the Year 1920" and the debates it had caused.

We will also point to other parallels between these two writers, and in the context of our topic, focus on their relationships with Goethe's West-Eastern Divan, through which both of these writers signify a spiritual connection to Goethe's understanding of the world.

Key words: *Ivo Andric, Dzevad Karahasan, A Letter from 1920, Letters from 1993, Story of the Vizier's Elephant, Charlemagne and the Sad Elephants, religious and national hate, the ideology of unity, the ideology of diversity.*

УДК 344.3:341.322.5(430)"1945/1946"(048)
341.322.5(497.1)(048)

ДОПРИНОС НИРНБЕРШКЕ ПРЕСУДЕ НА РАЗВОЈ МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА

Ратомир Антоновић
Факултет за право, безбедност и менаџмент
„Константин Велики", Ниш, Република Србија;
Центар за стратешку анализу, Београд, Република Србија;
antonovicr@gmail.com

Стефан Љубинковић
Адвокатска канцеларија Мајкић, Београд, Република Србија;
stefanljuba@gmail.com

***Апстракт**: Други светски рат је био и остао забележен у новијој светској историји као најсуровији рат са највећим бројем жртава које су забележене у новијој светској историји. Оно што посебно издваја Други светски рат и чини га нарочито бруталним јесу логори смрти у којима су уништавани читави народи и етничке заједнице, где су људи под присилом принуђавани на најтежи физички рад. Највећи број жртава у овим логорима смрти је забележен у Пољској, Совјетском Савезу и Југославији. Према званичним подацима, у Пољској је страдало укупно шест милиона људи, у Совјетском Савезу око 26 милиона људи, а у Југославији око милион и петстотина хиљада људи.*

Питање одговорности за оволики број људских жртава је морало бити постављено. Управо, у те сврхе је основан Међународни војни трибунал у Нирнбергу, који је имао за циљ да суди свим фашистичким лидерима, а са својим радом је отпочео првог октобра 1946. године у процесу суђења немачким нацистичким политичким и војним функцинерима, на челу са Херманом Герингом.

Сам Нирнбершки процес је представљао својеврсну револуцију. Кроз овај процес је стварана нова правна и светска историја са израженим утицајем на каснији развој међународног права и стварања нових

међународно – правних стандарда. Управо је Нирнбершки процес послужио као основ за неке друге међународне судове који су судили за ратне злочине, те се са правом може назвати правном парадигмом за суђење за ратне злочине, злочине против човечности, подстицање агресије и подстицање или учествовање у злочинима против мира.

Такође, и сама зграда у којој је било седиште Међународног војног трибунала у Нирнергу је планski изабрана. Реч је о згради суда у овом немачком граду, која је у ратном сукобу прошла без оштећења. Судска већа су била сачињавана од судија и правника из земаља победничких сила, као што су Америка, Совјетски Савез, Велика Британија и Француска. У свом раду, Мешународни војни трибунал у Нирнбергу је изрекао укупно дванаест смртних осуда, седам затворских и три ослобађајуће.

Кључне речи: *поступак, злочин, трибунал, међународно право, хуманитарно право.*

THE CONTRIBUTION OF THE NUREMBERG JUDGMENT TO THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL LAW

Ratomir Antonović
Faculty of Law, Security and Management Konstantin Veliki, Niš, Republic of Serbia;Center for Strategic Analysis, Belgrade, Republic of Serbia; a ntonovicr@gmail.com

Stefan Ljubinković
Law firm Majkić, Belgrade, Republic of Serbia;
stefanljuba@gmail.com

Abstract: *The Second World War was and remains recorded in recent world history as the cruelest war with the highest number of victims recorded in recent world history. What distinguishes the Second World War and makes it particularly brutal are the death camps in which entire nations and ethnic communities were destroyed, where people were forced to do the most difficult physical work. The largest number of victims in these death camps was recorded in Poland, the Soviet Union and Yugoslavia. According to official data, a total of six million people died in Poland, about 26 million people in the Soviet Union, and about one million and five hundred thousand people in Yugoslavia.*

The question of responsibility for such a large number of human victims had to be raised. It was precisely for these purposes that the International Military Tribunal in Nuremberg was established, which aimed to try all fascist leaders, and began its work on October 1, 1946, in the process of trying German Nazi political and military officials, led by Hermann Goering.

The Nuremberg process itself represented a kind of revolution. Through this process, a new legal and world history was created with a pronounced influence on the subsequent development of international law and the creation of new international legal standards. It was the Nuremberg process that served as the basis for some other international courts that tried war crimes, and it can rightly be

called a legal paradigm for the trial of war crimes, crimes against humanity, incitement to aggression and incitement or participation in crimes against peace.

The very building that housed the headquarters of the International Military Tribunal in Nuremberg was chosen by planning. It is about the court building in this German city, which was undamaged during the war. The judicial panels were composed of judges and lawyers from the countries of the victorious powers, such as America, the Soviet Union, Great Britain and France. In its work, the International Military Tribunal in Nuremberg handed down a total of twelve death sentences, seven prison sentences and three acquittals.

Key words: *procedure, crime, tribunal, international law, humanitarian law.*

UDC 371.3::341.485(=411.16)(048)

UČENJE O HOLOKAUSTU SA CILJEM RAZVOJA KRITIČKOG MIŠLJENJA MLADIH

Olja Arsenijević
Institut za srpsku kulturu Priština – Leposvić, Republika Srbija;
arsenijevicolja@gmail.com

Jasmina Arsenijević
Visoka škola za obrazovanje vaspitača, Kikinda; Republika Srbija
arsenijevicjasmina@gmail.com

Nenad Perić
Institut za srpsku kulturu Priština – Leposvić, Republika Srbija;
nesaperic@hotmail.com

Apstrakt: *„Zajedno smo posvećeni promovisanju istraživanja Holokausta i svih njegovih dimenzija. Promovisaćemo obrazovanje o holokaustu u školama i na univerzitetima, u zajednici i drugim institucijama.“- Član 5. Stokholmske deklaracije 2000. Holokaust je bio prelomni događaj u ljudskoj istoriji koji je prešao geografske granice i uticao na sve segmente pogođenih društava. Decenijama kasnije, društva se još uvek bore sa sećanjima i bave se istorijskim izvorima o holokaustu u preplitanju savremene stvarnosti. Podučavanje i učenje o Holokaustu nudi priliku da se podstakne kritičko razmišljanje i društvena svest, kao i lični rast, a ovo ogromno polje može biti izazov za edukatore zbog svoje traumatične prirode, širokih dimenzija i izloženosti mračnijoj ljudskoj dinamici, uključujući rasizam. i antisemitizam.*

Zahvaljujući stručnosti svojih međunarodnih delegata, IHRA je jedina u stanju da proizvede sveobuhvatne preporuke za podučavanje i učenje o Holokaustu. Ovo polje se proširilo u smislu profesionalizma i institucionalizacije, ali istovremeno postaje sve globalnije. Članovi IHRA donose nova istorijska otkrića i jasniji akcenat u obrazovanje i istraživanje Holokausta, kao i u očuvanje

sećanja na njega. Ipak, pregled empirijskog istraživanja o podučavanju i učenju o holokaustu od strane IHRA izaziva određene zabrinutosti. Izazovi u vezi sa podučavanjem i učenjem o holokaustu uključuju velike praznine u znanju i razumevanju pogroma. Ažurirane preporuke IHRA pružaju okvir za podučavanje i učenje o Holokaustu za kreatore politike, praktičare i nastavnike. Ne radi se o jednoznačnim ciljevima koje treba u potpunosti realizovati, već o smernicama i pristupima koje nastavnici i drugi pedagozi i kreatori politike mogu da unaprede svojim zajedničkim naporima. Cilj ovog rada je da predstavi ažurirane preporuke verzija originalnih IHRA smernica za podučavanje o holokaustu, doprinoseći održivom dijalogu između akademika, i drugih važnih činilaca uključenih u savremeno učenje o Holokaustu. Ono što je važno u ovim preporukama jeste pomoć svim edukatorima da lakše šire znanje o Holokaustu, da osveste postojanje antisemitizma u modernom svetu, da kreiraju okruženje u kojem će učenici biti podsticani da razvijaju kritičko mišljenje, ne samo o Holokaustu, nego o svakoj vrsti netrpeljivosti i genocida.

Ključne reči: *IHRA, holokaust, nacionalni konteksti, kritičko razmišljanje.*

LEARNING ABOUT THE HOLOCAUST WITH THE OBJECTIVE OF DEVELOPING CRITICAL THINKING IN YOUTH

Olja Arsenijević
Institute for Serbian Culture Pristina–Leposavic, Republic of Serbia;
arsenijevicolja@gmail.com

Jasmina Arsenijević
Preschool Teacher Training College of Applied Studies; Republic of Serbia
arsenijevicjasmina@gmail.com

Nenad Perić
Institute for Serbian Culture Pristina–Leposavic, Republic of Serbia;
nesaperic@hotmail.com

Abstract: *"Together we are committed to promoting Holocaust research and all its dimensions. We will promote education about the Holocaust in schools and universities, in the community and other institutions." - Article 5 of the Stockholm Declaration 2000. Decades later, societies are still grappling with memories and dealing with historical sources about the Holocaust in the interweaving of contemporary realities. Teaching and learning about the Holocaust offers opportunities to foster critical thinking and social awareness, as well as personal growth, and this vast field can be challenging for educators because of its traumatic nature, broad dimensions, and exposure to darker human dynamics, including racism. and antisemitism.*

Thanks to the expertise of its international delegates, IHRA is the only one able to produce comprehensive recommendations for teaching and learning about the Holocaust. This field has expanded in terms of professionalism and institutionalization, but at the same time it is becoming more global. IHRA members bring new historical discoveries and a clearer focus to Holocaust education and research, as well as preservation of its memory. Nevertheless, the IHRA's review

of empirical research on teaching and learning about the Holocaust raises some concerns. Challenges related to teaching and learning about the Holocaust include large gaps in knowledge and understanding of the pogrom. The updated IHRA recommendations provide a framework for teaching and learning about the Holocaust for policy makers, practitioners and teachers. These are not unambiguous goals that should be fully realized, but guidelines and approaches that teachers and other pedagogues and policy makers can improve through their joint efforts. The aim of this paper is to present an updated recommended version of the original IHRA guidelines for teaching about the Holocaust, contributing to a sustained dialogue between academics, and other important actors involved in contemporary Holocaust learning. What is important in these recommendations is to help all educators to more easily spread knowledge about the Holocaust, to raise awareness of the existence of anti-Semitism in the modern world, to create an environment in which students will be encouraged to develop critical thinking, not only about the Holocaust, but about every kind of intolerance and genocide.

Key words: *IHRA, Holocaust, national contexts, critical thinking.*

UDC 343.819.5(=411.16)(497.11 Beograd)"1939/1945"(048)

LOGORI U BEOGRADU U DRUGOM SVETSKOM RATU

Ivan M. Becić
Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Republika Srbija;
becic89@gmail.com

Apstrakt: *Iako osnivanje logora, kao svojevrsnog zatvora za grupe ljudi sakupljene po određenom kriterijumu (verskom, nacionalnom, političkom), datira sa kraja XIX veka, svoje pravo, prepoznatljivo značenje ova reč dobila je u vremenu između dva svetska rata u državama u kojima su na vlasti bili totalitarni režimi. Tokom Drugog svetskog rata međuratni logori prerasli su u koncentracione logore većih ili velikih razmera, a obe zaraćene strane osnivale su nove. Najveći broj logora nalazio se u Evropi, na prostoru koji je zahvatala ili kontrolisala nemačka vojska i bilo ih je oko dve hiljade. Pojedini od ovih logora postali su velika stratišta u kojima je masovno vršena likvidacija ljudi, a gotovo svi oni dobili su istaknuto mesto uokviru projekta „konačnog rešenja" jevrejskog pitanja u granicama Starog kontinenta. Na prostoru okupirane Kraljevine Jugoslavije najveći broj logora bio je na teritoriji Nezavisne države Hrvatske, a postojali su i na teritoriji ostalih oblasti i provincija. Po obimu, najveći prostor zahvatao je sistem logora Jasenovac u Nezavisnoj državi Hrvatskoj, u kome je stradao daleko najveći broj zatočenih. U Srbiji su najveći logori osnovani u Beogradu i Nišu. Na području Beograda status logora imali su logori Sajmište i Banjica. Topovske šupe bile su tzv. prolazni logor, dok su Jajinci postali mesto za likvidaciju prvenstveno pripadnika Narodno oslobodilačkog pokreta. Prve žrtve ovih logora bili su Jevreji i Romi, dok će vremenom njihov najveći broj činiti pripadnici srpskog naroda. Sa ukupnim brojem žrtava i njihovim karakterom iz različitih pobuda često se manipuliše, tako da je ovaj rad prilog u utvrđivanju realnog broja žrtava na području Beograda i njihove nacionalne pripadnosti, a sa ciljem da se podstakne javna debata o konceptualnoj i etičkoj osnovi za njihovo komemorisanje. Time bi logori i njihove žrtve dobili adekvatno mesto u zvaničnoj državnoj politici prema spomen obeležjima, komemorisanju i mestu u školskim udžbenicima i pratećem nastavnom materijalu.*

Ključne reči: *Sajmište, Banjica, Topovske šume, Jevreji, Srbi, Romi.*

CAMPS IN BELGRADE DURING THE SECOND WORLD WAR

Ivan M. Becic
Institute for Serbian Culture Pristina–Leposavic; Republic of Serbia;
becic89@gmail.com

Abstract: *Although the establishment of the camp, as a kind of prison for groups of people gathered according to certain criteria (religious, national, political), dates back to the end of the 19th century, this word got its real, recognizable meaning in the time between the two world wars in the countries where they were in power were totalitarian regimes. During the Second World War, the interwar camps grew into larger or large-scale concentration camps, and both warring sides established new ones. The largest number of camps were located in Europe, in the area occupied or controlled by the German army, and there were about two thousand of them. Some of these camps became large killing grounds where mass liquidation of people was carried out, and almost all of them were given a prominent place in the framework of the project of the „final solution" of the Hewish question within the borders of the Old Continent. Of the territory of the occupied Kingdom of Yugoslavia, the largest number of camps was on the territory of the Independent State of Croatia, and there were also on the territory of other areas and provinces. In terms of volume, the largest area was occupied by the Jasenovac camp system in the Independent State of Croatia, where by far the largest number of detainees perished. In Serbia, the largest camps were established in Belgrade and Nis. In the Belgrade area, the cams Sajmiste and Banjica had the status of camps. The Cannon Sheds were the so-called temporary camp, while Jajinci became a place for the liquidation primarily of members of the National Liberation Movement. The first victims camps were Jews and Roma, while over time their largest number would be members of the Serbian people. The total number of victims and their character are often manipulated for various reasons, so this paper is a contribution to determining the real number of victims in the Belgrade area and their national affiliation, with the aim of encouraging a public debate on the conceptual and ethical basis for their commemoration. This would give the camps and their victims an adequate place in the official state policy in terms of memorials, commemoration and a place in school textbooks and accompanying teaching materials.*

Key words: *Sajmiste, Banjica, the Cannon Sheds, Jews, Serbs, Roma.*

UDC 343.819.5(4)"1939/1945":070(410)(048)

HOLOCAUST IN BRITISH SOCIETY AND MEDIA

Doloris Bešić-Vukašinović
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia; doloris.besic@fpsp.edu.rs

Nenad Perić
Institute for Serbian Culture Priština-Leposavić; Republic of Serbia, super.
nesaperic777@gmail.com

Abstract: *The Holocaust, namely the systematic killing of six million Jews and millions of other ethnically, religiously and politically different groups of people who were considered inferior by the Nazi regime and their allies during the Second World War, is the subject of continuous research throughout history to this day. The study of the Holocaust aims to be a constant reminder that it should have never happened in the first place and should never happen again. However, today the preservation of the memory of this terrible event in world and human history is faced with numerous challenges because its interpretation is presented differently in philosophy, literature and history textbooks, as well as in modern printed and electronic media.*

The emphasis of this paper is on positioning the Holocaust in British society and the media. The important moment for Great Britain and the way the Holocaust is perceived was 27 January, 2001 when the Holocaust Memorial Day was held for the first time, after which there was an intensification of interest and involvement of public political and social discourse in dealing with this topic. The aim of this paper is to point out the way in which Nazi crimes were reported in the British media in the past, but also the way in which it is still being done today. There are certain claims by historians including Walter Laqueur, that the British press reported very poorly on the Holocaust in 1942, while in the last two years of the war it was not interested in this "topic". However, nowadays the Holocaust represents a significant symbol of the British socio-political milieu that simultaneously emphasizes its tragedy and denies it. On the one hand, it is spoken about

with an imponderable amount of pain, as evidenced by those who survived it, but also with understatement by simply denying it. In this paper, we will try to determine whether traditional Nazi antisemitism managed to survive and transform itself into its modern version of what we can see today in the performances and writing of David Erving, as well as the potential dangers and consequences of such rhetoric, while taking into account the attitude of Elie Wiesel, Holocaust survivor and human rights campaigner, that "To forget a Holocaust is to kill twice".

Key words: *Holocaust, British Press, media.*

HOLOKAUST U BRITANSKOM DRUŠTVU I MEDIJIMA

Doloris Bešić-Vukašinović
Fakultet za poslovne studije i pravo,
Univerzitet „Union - Nikola Tesla", Beograd, Republika Srbija;
doloris.besic@fpsp.edu.rs

Nenad Perić
Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Republika Srbija; super.
nesaperic777@gmail.com

Apstrakt: *Holokaust, odnosno sistematsko ubijanje šest miliona Jevreja i više miliona drugih etnički, verski i politički različitih grupa ljudi koje su smatrane inferiornim od strane nacističkog režima i njihovih saveznika u toku Drugog svetskog rata, je kroz istoriju do dana danas predmet neprekidnog izučavanja. Izučavanje Holokausta ima za cilj konstantno podsećanje da do njega nikada nije ni trebalo niti smelo da dođe, kao i da se nikada ne sme ponoviti. Međutim, danas se očuvanje sećanja na ovaj stravičan događaj svetske i ljudske istorije stavlja pred brojne izazove jer se njegovo tumačenje kako u filosofiji, književnosti i istorijskim udžbenicima, tako i u modernim štampanim i elektronskim medijima različito predstavlja.*

Akcenat ovog rada je na mestu koje Holokaust zauzima u britanskom društvu i medijima. Značaj trenutak za Veliku Britaniju i način percipiranja Holokausta predstavlja 27.1.2001. godine kada je po prvu put održan Dan sećanja na Holokaust (Holocaust Memorial Day) nakon čega dolazi do intenziviranja interesovanja i angažovanja javnog političkog i društvenog diskursa za bavljenje ovom temom. Cilj ovog rada je da ukaže na način na koji se u britanskim medijima izveštavalo o nacističkim zločinima u prošlosti, ali i načinu na koji se to i danas radi. Postoje određene tvrdnje istoričara, među kojima i Valter Laker, da je britanska štampa veoma šturo izveštavala o Holokaustu 1942. godine, dok je u poslednje dve godine rata bila gotovo potpuno nezainteresovana za ovu „temu".

Nasuprot tome, danas Holokaust predstavlja značajan simbol britanskog društveno-političkog miljea koji u isto vreme naglašava njegovu tragičnost i negira ga. S jedne strane, o njemu se govori sa nemerljivom dozom bola o čemu svedoče oni koji su ga preziveli, ali i nipodaštavanja samim negiranjem istog. U ovom radu pokušaćemo da utvrdimo da li je tradicionalni nacistički antisemitizam uspeo da preživi i transformiše se u svoju modernu verziju onoga što danas možemo videti u nastupima i pisanju Dejvida Ervinga kao i potencionalnim opasnostima i posledicama takve retorike imajući u vidu stav Eli Vizela, humaniste i jednog od preživelih, da se negiranjem zločina žrtva ubija dva puta.

Ključne reči: *Holokaust, britanska štampa, mediji.*

УДК 341.485(=163.41)(497.16)"1944"(048)

ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ ГЕНОЦИДА У СЕЛУ ВЕЛИКА 28. ЈУЛА 1944. ГОДИНЕ

Миодраг Брковић
Самостални истраживач,
Тим за истраживање геноцида у селу Велика 28.јула. 1944. године,
Београд, Република Србија;
velicanin@gmail.com

Љубиша Пауновић
Самостални истраживач,
Тим за истраживање геноцида у селу Велика 28.јула. 1944. године,
Београд, Република Србија;
ljuba.paunovic@lobi.rs

Апстракт: *Свјесни да стручна и шира јавност није довољно упозната са овим злочином, а након што је влади Црне Горе у јулу 2015. поднијета: „Иницијатива за утврђивање истине о злочину у Велици 28.јула 1944 године", НВО Клуб Велика је формирала истраживачки тим који се бави прикупљањем документације, података и изјава свједока како би овај злочин био расвијетљен и добио мјесто у култури сјећања и памћења нашег народа, као и мјесто на мапи нацистичких злочина у Европи са које је неоправдано изостављен.*

Током њемачке операције Драуфгенгер (њем. Draufgänger) у Југославији познатој као „Андријевичка операција", која се одвијала у пограничном дијелу Црне горе, припадници СС дивизије „Скендербег" и дјелови 7. СС дивизије „Принц Еуген" као и припадници разних квислиншких формација су 28.јула 1944. године, за само два сата, починиле стравичан покољ у селу Велика. На основу доступних спискова и изјава преживјелих свједока истраживачки тим Клуба Велика је утврдио број (који није коначан) од 521. жртве са потпуним подацима, што овај злочин чини једним од најтежих на простору Југославије и Европе у Другом свјетском рату.

Међутим, мало је познато да је тог дана, поред злочина масовне одмазде убијањем цивилног становништва Велике, спроведена и депортација становника овог села у логоре на територији Рајха. Тако да можемо констатовати да је злочин над становницима села Велике имао одлике холокауста, нацистичког програма којим су Њемачка и њени савезници спроводили геноцид над различитим етничким, вјерским и политичким групама током Другог свјетског рата.

Истраживањем и упоређивањем имена Величана који су тог дана одведени у заробљеништво, дошли смо до интересантног података да је одређени број људи са овог списка био и у аустроугарским логорима (Нађмађер) за вријеме Првог свјетског рата што указује да геноцид у Велици 28.јула 1944. године има историјску генезу.

***Кључне речи**: Велика, геноцид, СС дивизија Скендербег, холокауст, Нађмађер.*

CONTRIBUTION TO THE STUDY OF THE GENOCIDE IN VELIKA VILLAGE, 28TH OF JULY 1944

Miodrag Brkovic
Independent researcher,
Genocide research team in Velika village on 28th of July in 1944, Belgrade,
Republic of Serbia;
velicanin@gmail.com

Ljubisa Paunovic
Independent researcher,
Genocide research team in Velika village on 28th of July in 1944, Belgrade,
Republic of Serbia;
ljuba.paunovic@lobi.rs

Abstract: *Aware that experts and the general public are not sufficiently familiar with this crime, and after the "Initiative to establish the truth about the crime in Velika on July 28, 1944", was submitted to the government of Montenegro in July 2015, the NGO Club Velika formed a research team dealing with the collection of documents, data and witnesses' statements so that this crime can be solved and gain a place in the culture of memory and memory of our people, as well as a place on the map of Nazi crimes in Europe from which it was unjustifiably omitted.*

During the German operation Draufgenger (German Draufgänger) in Yugoslavia, known as the Andrijevic operation, which took place in the border area of Montenegro, members of the SS division "Skenderbeg" and parts of the 7th SS division "Prince Eugen", as well as members of various Quisling formations, in just two hours, committed a horrific massacre in Velika village on July 28th 1944. Based on available lists and statements of surviving witnesses, the Velika Club research team determined the number (which is not final) of 521 victims with complete data, which makes this crime one of the heaviest on the territory of Yugoslavia and Europe in the World War II.

However, a very little is known that on that day, in addition to the crime of mass retaliation by killing the civilian population of Velika village, the deportation

of the inhabitants of this village to camps on the territory of the Reich was carried out. So we can state that the crime against the inhabitants of Velika village had the characteristics of the Holocaust, the Nazi program by which Germany and its allies carried out genocide against various ethnic, religious and political groups during the World War II.

By researching and comparing the names of people from Velika who were taken prisoner that day, we came to the interesting information that a certain number of people from this list were also in Austro-Hungarian camps (Nadjmedjer) during the Great War, which indicates that the genocide in Velika on July 28, 1944 has a historical genesis.

Key words: *Velika, genocide, SS division Skanderbeg, holocaust, Nadjmedjer.*

UDC 341.322.5(=411.16)(4)"1939/1945"(048)

HOLOKAUST I ULOGA DIPLOMATIJE

Milijana Danevska
Fakultet za poslovne studije i pravo,
Univerzitet „Union - Nikola Tesla", Beograd, Republika Srbija;
milijana.danevska@fpsp.edu.rs

Vladan Stanković
Fakultet za poslovne studije i pravo,
Univerzitet „Union - Nikola Tesla", Beograd, Republika Srbija;
vladan.stankovic@fpsp.edu.rs

Apstrakt: *Antisemitizam nije pojava isključivo vezana za drugi svetski rat, on ima svoje duboke korene kroz istoriju, i kao takav prisutan je i danas u savremenom društvu. Slile saveznice nakon izvojevane pobede nad fašizmom su se opredelile za sankcionisanje antisemitizma i fašizma, za čiji cilj je i osnovan Nirmberški i Tokijski sud. U tom smislu saveznici su utvrdili princip da će svaka pojava fašizma biće suzbijena, kako to i predviđa Povelja UN.*

Kada se jedan narod kvalifikuje kao „dežurni krivac", sistematskim pristupom svih dostupnih sredstava, stvara se i neguje veza nepoželjnosti tog naroda, time i potreba za njegovim istrebljenjem, pri čemu ni diplomatija nije isključena. To je često bio i glavni uzrok ratnih sukoba, sa katostrofalnim posledicama u vidu genocida, ratnih zločina, akte terorizma i velikim materijalnim razaranjima. Pojava i negovanje bilo kakvih snaga koje podržavaju ideju holokausta je pogubna za čovečanstvo, bez obzira gde se ona dogodila. Još je opasnije kada diplomatija ostaje nemoćni svedok ili nemi posmatrač ove veoma opasne društvene pojave. Kroz istoriju žrtve fašizma su brojne, a među njima se mogu izdvojiti velika stradanja Jevreja, Srba, Roma.

Antisemitizam je vidno prisutan još pre Vajmarske Republike, kada su Jevreji proglašeni za glavne krivce. U vreme velike ekonomske krize 1873, grupa eminentnih pisaca već uveliko pise o animozitetu prema grupi Jevreja. Tek u novoj republici, segregacija ka ovoj grupi ublažava se rehabilitacijom Jevreja u nemackom drustvu. Dopušteno je pravo državjanstva, pravo glasa, nasleđivanje,

pravo na stupanje u brak sa nemačkim državjanima i sl. Nažalost, ovaj trend reintegracije je prekinut početkom tridestih godina prošlog veka, dolaskom Hitlera na vlast. Metodi represije koje je Firer primenjivao jasno je opisao u svojoj autobiografskoj knjizi Mein Kampf iz 1924, koja postaje za kratko vreme bestseler u Nemačkoj. Ta činjenica dovoljno jasno govori i o samom društvu, koje u najvećem delu prihvata te ideje kao svoje. Jevrejima je zabranjeno da se bave biznisom, sredstva u bankama su im nedostupna, pristup javnim službama gotovo nemoguć, zabranjen pristup javnim objektima, nemogućnost školovanja. Čak je i Jevrejskim sportistima zabranjen pristup Olimpiskim igrama u Berlinu, 1936-te. Mnoge od njegovih metoda mogu se prepoznati i u savremenom društvu, čak i na našem području.

Nameće se pitanje, da li je međunarodna zajednica, tačnije diplomatija, kako na multilateralnom tako i na bilateralnom planu bila u mogućnosti da prepozna ovu veoma opasnu društvenu pojavu, koja je po svim elementima ukazivala na istrebljenje jedne čitave grupacije. Da li su Društvo naroda ili diplomatije velikih sila mogle da učine nešto više da se ta pojava saseče u korenu? Da li bi uopšte došlo do katastrofe i izbijanja Drugog svetskog rata, kada bi međunarodna zajednica odgovorila promptno na ovaj izazov još u tom periodu, odnosno pre početka ovog svetskog rata.

Ključne reči: *antiseminitizam,holokaust, diplomatija, međunarodna zajednica, stradanje naroda*

THE HOLOCAUST AND THE ROLE OF DIPLOMACY

Milijana Danevska
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
milijana.danevska@fpsp.edu.rs

Vladan Stanković
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
vladan.stankovic@fpsp.edu.rs

Abstract: *Anti-Semitism is not a phenomenon exclusively related to the Second World War, it has its deep roots throughout history, and as such is present even today in modern society. After the victory over fascism, the former allies decided to sanction anti-Semitism and fascism, for which the Nuremberg and Tokyo tribunals were established. In this sense, the Allies established the principle that any appearance of fascism would be suppressed, as stipulated in the UN Charter.*

When a nation qualifies as a "culprit on duty", with a systematic approach of all available means, the bond of undesirability of that nation is created and nurtured, and thus the need for its extermination, in which diplomacy is not excluded. This was often the main cause of war conflicts, with catastrophic consequences in the form of genocide, war crimes, acts of terrorism and great material destruction. The emergence and nurturing of any forces that support the idea of a holocaust is disastrous for humanity, regardless of where it occurred. It is even more dangerous when diplomacy remains a powerless witness or silent observer of this very dangerous social phenomenon. Throughout history, the victims of fascism are numerous, and among them the great suffering of Jews, Serbs, and Roma can be singled out.

Anti-Semitism was visibly present even before the Weimar Republic, when Jews were declared to be the main culprits. At the time of the great economic crisis of 1873, a group of eminent writers were already writing extensively about the animosity towards the group of Jews. Only in the new republic, the segregation

towards this group is mitigated by the rehabilitation of Jews in German society. The right of citizenship, the right to vote, inheritance, the right to marry German citizens, etc. are allowed. Unfortunately, this trend of reintegration was interrupted at the beginning of the thirties of the last century, when Hitler came to power. The methods of repression applied by the Führer were clearly described in his autobiographical book Mein Kampf from 1924, which quickly became a bestseller in Germany. That fact speaks clearly enough about the society itself, which for the most part accepts those ideas as its own. Jews are forbidden to engage in business, funds in banks are unavailable to them, access to public services is almost impossible, access to public facilities is prohibited, and education is impossible. Even Jewish athletes were banned from the Olympic Games in Berlin in 1936. Many of his methods can be recognized in modern society, even in our area.

The question arises whether the international community, more precisely diplomacy, both on the multilateral and bilateral level, managed to recognize this very dangerous social phenomenon, which by all elements pointed to the extermination of the entire group. Could the League of Nations or great power diplomacy have done more to nip this phenomenon in the bud? Would there have been a catastrophe and the outbreak of the Second World War at all, if the international community had responded to this challenge immediately in that period, that is, before the start of this world war.

Key words: *anti-Semitism, the Holocaust, diplomacy, the international community, the suffering of the people.*

UDC 341.485(=411.16)"1939/1945"(048)

HOLOKAUST U SVETLU PRAVA, PRAVDE I PRAŠTANJA

Predrag Dedeić
Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“,
Beograd, Republika Srbija;
predrag.dedeic@yahoo.com

Apstrakt: *Sadržina rada obuhvata izraz poštovanja za žrtve i promišljanje o opominjućoj poruci holokausta. Najstrašniji zločin u novijoj istoriji čovečanstva sagledan je u svetlu moći i nemoći prava da zaštiti svako ljudsko biće, obezbedi mu dovoljno slobode i pruži zaštitu principima humanosti. Narastajući antisemitizam se kao otrov širi kapilarima društvenih mreža i medijima i predstavlja napad na demokratske i ljudske vrednosti. Poučeno strašnim iskustvom holokausta i svesno posledica koje slede ako se ne obuzda govor mržnje, čovečanstvo ga mora zaustaviti. U radu se polazi od analize propisa nacističke Nemačke (Zakon za zaštitu nemačke krvi i nemačke časti i Zakon o nemačkom državljanstvu) i relevantne sudske prakse, kao sramnog osnova na kome je, drastičnim udaljavanjem od pravde, ljudskosti, savesti i morala, izgrađena monstruozna konstrukcija kvazi prava, tačnije ne-prava. Te norme ni jedna zdrava civilizacija ne može da prihvati kao pravo, jer je po definiciji, u biću prava inkorporiran makar minim humanosti i zaštite osnovnih ljudskih potreba. To su vrednosti koje pripadaju svakom čoveku, a nacističko „pravo“ ih je negiralo i uskraćivalo za pripadnike određenih naroda i manjina. Tako postavljen sistem doveo je do varvarskog čina istrebljenja velikog broja ljudi, među kojima najviše Jevreja, Srba i Roma. Prikazane su zločinačke odredbe i sudske odluke, čija sadržina i dejstvo vređa i poništava smisao prava i pravničke profesije i ruši osnovne civilizacijske vrednosti čovečanstva, sa dalekosežnim posledicama. Nažalost te zloslutne ideje nisu mrtve već naprotiv jačaju. Kao brana kreiranju i širenju sličnih ideologija i ne-prava, u radu se analiziraju relevantne međunarodne norme Ujedinjenih nacija. Posebna pažnja posvećena je deklaraciji koja je nedavno prihvaćena konsenzusom u Generalnoj skupštini a koja se u celini odnosi na holokaust. Njen cilj*

je sprečavanje negiranja holokausta, minimiziranja krivice, smanjenja broja žrtava, prebacivanja krivice i izvrtanja istine. Sagledana je i uloga Međunarodnog suda pravde, Evropskog suda za zaštitu ljudskih prava i drugih sudova koji nastoje da suzbiju govor mržnje, a da se time ne ugrozi sloboda govora, kao osnovno ljudsko pravo. Poricanje i relativizacija ne vode nigde drugo nego u ambijent u kome se začinje neki novi genocid. U tom smislu ukazuje se na realnu opasnost koja dolazi od nekontrolisanog širenje dezinformacija koje imaju za cilj poricanje holokausta. Istaknuto je da se zaštitom holokausta od zaborava postiže više pozitivnih efekata. Na prvom mestu to je iskazivanje poštovanja prema žrtvama stravičnih zločina. Takođe je i upozorenje ljudskoj zajednici gde vodi pogrešan put koji počinje okretanjem glave od zla i govora mržnje. Neophodno je da brojni subjekti vladinog, nevladinog i privatnog sektora i međunarodne zajednice, ulože napor da se preispita postojeći mehanizam zaštite i kreiraju novi. Put u društvo mira, jednakosti i pravde vodi samo preko borbe protiv patologije polarizovanog sveta: ksenofobije, rasizma, netolerancije i drugih destruktivnih pojava. Traganje za rešenjima obuhvata i razmišljanja na temu medijacije i praštanja, kao istinskog okončanja svakog spornog odnosa ispunjenog mržnjom i animozitetom i otvaranje puta ka budućnosti.

Ključne reči: *holokaust, pravo i ne-pravo, pravda, praštanje.*

HOLOCAUST IN THE LIGHT OF LAW, JUSTICE AND FORGIVENESS

Predrag Dedeić
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla“ University, Belgrade, Republic of Serbia;
predrag.dedeic@yahoo.com

Abstract: *The work includes the respect for the victims and the warning message of the Holocaust. The most terrible crime in the recent history of mankind is seen in the light of the power and impotence of the law to protect every human being, provide him with sufficient freedom and protect the principles of humanity. Growing anti-Semitism spreads through the social networks and represents an attack on human values. Taught by the terrible experience of the Holocaust and aware of the consequences that follow if hate speech is not curbed, humanity must stop it. The paper starts from the analysis of the regulations of Nazi Germany and the relevant judicial practice, as a foundation on which, by moving away from justice, humanity, conscience and morality, a monstrous construction was built as a quasi-law, or rather non-law. No sane civilization can accept these norms as a law, because the essence of law incorporates at least a minimum of humanity and the protection of basic human needs. These are values that belong to every human being, and the Nazi "law" denied them to members of certain nations and minorities. That system led to the barbaric act of extermination of a large number of people, most of whom were Jews, Serbs and Roma. Several examples, criminal provisions and court decisions are shown, the content and effect of which insults and invalidates the meaning of law and the legal profession and destroys the basic civilizational values of humanity, with far-reaching consequences. Unfortunately, those ominous ideas are getting stronger. The paper analyzes the relevant international norms of the United Nations, with a special attention to the declaration referring to the Holocaust denial. Its goal is to prevent Holocaust denial, minimizing guilt, reducing the number of victims, shifting blame, and distorting the truth. The roles of the International Court of Justice, the European*

Court for the Protection of Human Rights and other courts that strive to suppress hate speech, without jeopardizing freedom of speech are also reviewed. Denial and relativization lead nowhere but to an environment in which a new genocide is brewing. Protecting the Holocaust from oblivion achieves more positive effects. It is a show of respect for the victims of terrible crimes. It is also a warning to the human community. It is necessary that numerous subjects of the governmental, non-governmental and private sector and the international community review the weaknesses of the existing protection mechanisms and create new ones. The path to a society of peace, equality and justice leads only through the fight against pathology of polarized world: xenophobia, racism, intolerance and other destructive phenomena. The search for solutions also includes reflections on the topic of mediation and forgiveness, as the only, true and final end to any relationship filled with hatred and animosity, opening the way to the future.

Key words: *holocaust, law and non-law, justice, forgiveness.*

УДК 341.322.5(=411.16)(4)"1939/1945"(048)
82.09(048)

ПОЛИФОНИЈА ЗЛА: *ГОРГОНЕ* МИРЕ ОТАШЕВИЋ

Урош Ђурковић
Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, Република Србија,
uros.durkovic@gmail.com

Апстракт: *Кратки роман Мире Оташевић Горгоне (2017) представља необичан искорак* ***у*** *српској књижевности посвећеној Холокаусту, обележеној, између осталих, делима Данила Киша, Александра Тишме, Давида Албахарија, Ђорђа Лебовића. Оташевић успева да врло садржајно, а на невеликом броју страница, пронађе иновативан књижевни облик за сплет сасвим болних историјских догађаја, чије су последице трајне и данас. Техником књижевног колажа, цитирања, фрагмената, есејизације, фиктивних дневничких белешки, кроз богату интертекстуалну, па и интермедијалну мрежу, ауторка дочарава судбине многих жртава нацистичких злочина, међу којима предњаче повести о писцима, музичарима, ликовним уметницима и културним радницима и то како кроз њихово дело, тако и кроз биографије. Имајући то у виду, као једно од важнијих питања романа поставља се улога медија, уметности и културе у представљању фашизма пре, током и после рата. Оташевић, стога, кроз своје дело проблематизује различите функције уметности у кризним тренуцима: од оне инструменталишуће, пропагандне, до транформативне и ослемењујуће. То остварује уз помоћ великог броја књижевних ликова који су и сами стваралачке фигуре, од којих су неки, попут Бертолта Брехта, општепознати. Просторна и етничка разноврсност књижевних јунака упечатљиво показује распрострањеност и домете ужаса Другог светског рата – од простора бивше Југославије (Ото и Павле Бихали, Отилија Берг), преко повести везаних за геноцид почињен над Ромима (Сетела Стејбах, Јохан Тролман, Ђанго Рајнхарт), све до улоге интелектуалаца и савремених друштвених и политичких изазова везаних за болан сусрет са прошлошћу. Индивидуалне повести уливају се у причу о колективним страдањима, али и изазову човечанства не само да победи нацизам, већ и да препозна и одупре се различитим облицима зла – кроз критички*

анїажман, кулїуру сећања и уметничку праксу – што је осликано и кроз сам наслов дела, као и њеїову сїрукїуру, јер од укупно їри поїлавља романа свако у свом поднаслову има и име једне од Горїона (Медуза, Еуријала, Сїено). Нацизам се, дакле, саїледава пре свеїа не као сїецифична појава новијеї времена, већ израз археїипскої зла, које може имаїи различиїа лица, односно, їласове и за коју увек посїоји крајње онесїокојавајућа опасносї понављања.

***Кључне речи**: Холокаусї, нацизам, Мира Оїашевић, Горїоне, зло, срїска књижевносї.*

POLYPHONY OF EVIL: GORGONE BY MIRA OTAŠEVIĆ

Uroš Đurković
Institute for Serbian Culture Priština - Leposavić, the Republic of Serbia;
uros.durkovic@gmail.com

Abstract: *Mira Otašević's short novel Gorgone [Gorgons] (2017) represents a unique piece of literature about the Holocaust within the Serbian literary tradition about this topic, marked by, among others, the works of Danilo Kiš, Aleksandar Tišma, David Albahari, Đorđe Lebović. Otašević manages to find an innovative literary form for a set of quite traumatic historical events, whose consequences we still feel to this day. Using the technique of literary collage, citations, fragments, essayization, and fictional diary entries, through rich intertextuality and intermediality, the author evokes the fates of many victims of Nazi crimes, among them the stories about writers, artists, and musicians emphasizing. Bearing that in mind, one of the most important questions of the novel is the role of the media, art, and culture in the representation of fascism before, during, and after the war. Otašević, therefore, through her work problematizes the various functions of art in moments of crisis: from propaganda to ennobling effect. The spatial and ethnic diversity of the literary characters shows the spread and domains of the horrors of the Second World War – from the area of the former Yugoslavia (Otto and Pavle Bihali, Otti Berger), through stories related to the genocide committed against the Roma (Settela Steinbach, Johann Trollmann, Django Reinhardt), all the way to the role of intellectuals and contemporary social and political challenges related to the painful encounters with the past. Individual stories flow into the story of collective suffering, but also the challenge of humanity not only to defeat Nazism, but also to recognize and resist various forms of evil – through critical engagement, culture of memory and artistic practice – which is depicted in the very title of the work, as well as its structure. Nazism, therefore, is comprehended primarily not as a specific phenomenon of recent times, but as an expression of archetypal evil, which can have different faces.*

Key words: *Holocaust, Nazism, Mira Otašević, Gorgone [Gorgons], evil, Serbian literature.*

UDC 341.485(497.1)"1941/1942"(048)

AN EXAMPLE TO LEARN FROM: SOVIET PROPAGANDA ON CIVILIAN SUFFERING IN YUGOSLAVIA IN 1941-MAY 1942

Kiril Feferman
Department of Contemporary Jewish History, Ariel University;
Yad Vashem Commission for the Designation of the Righteous; Ariel,
State of Israel;
kiriru14@gmail.com

Abstract: *The presentation explores the ways Soviet propaganda presented civilian suffering in Yugoslavia in 1941-May 1942. It identified similar problems confronting both countries, namely enormous suffering of the civilian population resulting from the German occupation and brutal mistreatment of the local people. It also revealed a unique Yugoslav way of coping with the suffering, guerilla fighting directed at the occupiers.*

In the specific circumstances of the second half of 1941 the Soviet Union found itself on the cusp of a complete military disaster and partisan combat was increasingly viewed, in line with Stalin's appeal from July 4, not only as an auxiliary weapon and propaganda tool but more as a viable and full-fledged military option in the protracted struggle behind the German lines. However, it turned out that despite years of preparations, in the first year of the war, Soviet partisan movement was frequently ineffective against the occupiers and German intimidation tactics against the civilians was instrumental in creating anti-partisan mood in the midst of the local people.

In light of it, the occurrences in Yugoslavia were of paramount importance for the Soviet propaganda not only because of real damage the Yugoslav partisans managed to inflict on the Germans and their allies. They also served as a powerful example for hesitant population in the occupied Soviet territories of successful struggle that could be waged against the equally brutal occupation regime and the ways civilian suffering could prompt local people to lend support to guerilla fighting.

The presentation is drawing upon two examples. The first one is the book by Jovan Vlahovic "Yugoslavia in the Fire of the Partisan Struggle" published in Moscow in early 1942. The second one is a movie "100 for 1" released as a part of war series by Leningrad film studio in 1941.

Key words: *civilians, suffering, occupation, partisan*

ПРИМЕР ИЗ КОЈЕГ ТРЕБА УЧИТИ: СОВЈЕТСКА ПРОПАГАНДА О ЦИВИЛНОМ СТРАДАЊУ У ЈУГОСЛАВИЈИ 1941-МАЈА 1942.

Кирил Феферман
Катедра за савремену јеврејску историју, Универзитет Ариел;
Јад Вашем комисија за одређивање праведника; Ариел, Држава Израел;
kiriru14@gmail.com

Аистракт: *Овај рад истражује начине на које је совјетска пропаганда представљала страдање цивила у Југославији 1941. године. Уочава сличне проблеме са којима се сусрећу обе земље, а то су огромна страдања цивилног становништва услед немачке окупације и бруталног малтретирања локалног становништва. Такође, овај рад је открио јединствен југословенски начин суочавања са страдањем, герилском борбом усмереном против окупатора.*

У специфичним околностима друге половине 1941. Совјетски Савез се нашао на ивици потпуне војне катастрофе и партизанска борба се све више посматрала, у складу са Стаљиновим апелом од 3. јула, не само као помоћно оружје и пропагандно средство, већ више. као одржива и пуноправна војна опција у дуготрајној борби иза немачких линија. Међутим, показало се да је упркос годинама припрема, совјетски партизански покрет често био неефикасан против окупатора и да је немачка тактика застрашивања цивила била кључна у стварању антипартизанског расположења у оквиру локалног становништва.

У светлу тога, догађаји у Југославији били су од највеће важности за совјетску пропаганду не само због стварне штете коју су југословенски партизани успели да нанесу Немцима и њиховим савезницима. Они су такође служили као моћан пример за колебљиво становништво на окупираним совјетским територијама успешне борбе која се могла водити против једнако бруталног окупационог режима и начина на који би патња цивила могла да подстакне локално становништво да пружи подршку герилским борбама.

Овај рад се заснива на два примера. Први је књига Јована Влаховића „Југославија у ватри партизанске борбе" објављена у Москви почетком 1942. године. Други је филм „100 за 1" који је у склопу ратне серије објавио Лењинградски филмски студио 1941. године.

Кључне речи: *цивили, страдање, окупација, партизани.*

UDC 343.819.5(4)"1939/1945"(048)

HOLOKAUST – GENOCID DVADESETOG VEKA

Aleksandra Gajdobranski
Fakultet za poslovne studije i pravo
Univerzitet „Union - Nikola Tesla", Beograd, Republika Srbija; aleksandra.gajdobranski@fpsp.edu.rs

Milan Janković
Fakultet za poslovne studije i pravo,
Univerzitet „Union - Nikola Tesla", Beograd, Republika Srbija;
milan.jankovic@fpsp.edu.rs

Vera Krmpot
Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo,
Univerzitet „Union - Nikola Tesla", Beograd, Republika Srbija;
vera.krmpot@fpsp.edu.rs

Apstrakt: *Cilj ovog rada jeste da se prikaže sprovođenje Holokausta kao posebnog genocida, a koji je zabeležen kao prekretnica u istorijskim spisima dvadesetog veka. Izraz genocid posledica je Holokausta, čiji uzrok je iskrivljena ljudska svest germanske rase tzv. Arijevci, koja zagovarala potpuni rasizam. Među njima je bio usađen Hitlerov rasni antisemitizam kao neviđen ratni zločin, po kome Jevreje kao naciju treba potpuno uništiti. U Nemačkoj su najpre donete antijevrejske mere, na osnovu kojih se Jevrejin ne može smatrati građaninom, prema građanskom zakoniku Trećeg Rajha. Nakon toga, usledilo je istrebljenje niže rase (najpre jevrejske, a zatim, romske i srpske) pod nazivom "Konačno rešenje". Fašistička Nemačka je uspostavila koncentracione logore za Jevreje, Rome i Srbe, gde su hapšeni i dovođeni kao politički protivnici, socijalisti i komunisti. Ljudi koji nisu prihvatali novi nacistički režim, zverski su mučeni i ubijani od strane fašističkog režima, kako bi se pod strogom odlukom uništio ceo jedan narod. Vrhunac ubijanja dogodio se za vreme Drugog svetskog rata (od 1933. do 1945. godine), koji je obuhvatio pored evropskog, afrički kontinent i azijske delove Sovjetskog saveza. Prvi pokušaj je bio da se ubiju svi evropski i afrički Jevreji, kao bi*

se na taj način uništila jevrejska kultura. U Holokaustu su učestvovale nacističke organizacije, institucije, državni organi, kao i pojedinci koji su sprovodili politiku diskriminacije. Krajnji cilj ove diskriminacije predstavljao je genocid nad nedužnim narodom koji nije bio germanske rase. Ali ove žrtve Holokausta su bile deo društva, imale su svoj lični život koji je bio ispunjen, isticali su se kao lojalni građani, privrednici i preduzetnici u zemlji u kojoj su živeli. No ipak, nisu mogli biti izuzeti usled rasnog antisemitizma koji se počeo širiti među germanskom rasom, čiji vođa je bio Adolf Hitler. Zagovarana je rasna čistota čovečanstva kao jedno rasističko totalitarno otkrovenje, gde germanska rasa predstavlja najbolju ljudsku rasu, pa joj usled toga pripada vodeće mesto u svetu. Nižu ljudsku rasu po germanskom shvatanju toga vremena, potrebno je potpuno istrebiti, među kojima su se posebno isticali Jevreji. Početak ideologije Holokausta na teritoriji bivše SFRJ dogodio se krajem aprila 1941. godine, kada je uhapšena jedna velika grupa Jevreja. Oni su transportovani najpre u logor u Kerestincu, zatim u sabirni logor na zagrebačkom sajmištu, logor na Jadovnom i na ostrvo Pag. Veliku ulogu u svemu tome je imala Međunarodna zajednica koja je pokazala nezainteresovanost prema sudbini jevrejskog naroda, pa je s toga i dozvolila da se dogodi katastrofa neslućenih razmera. Ovo je pouka za sadašnje i buduće generacije, da se ovakvi i slični zločini nikada više ne dogode.

Ključne reči: *antisemitizam, genocid, rasizam, istorijska prekretnica.*

HOLOCAUST - GENOCIDE OF THE TWENTIETH CENTURY

Aleksandra Gajdobranski
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia; aleksandra.gajdobranski@fpsp.edu.rs

Milan Janković
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia; milan.jankovic@fpsp.edu.rs

Vera Krmpot
Faculty for Information Technologies and Engineering,
Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
era.krmpot@fpsp.edu.rs

Abstract: *The aim of this paper is to present the implementation of the Holocaust as a special genocide, which was recorded as a turning point in the historical writings of the twentieth century. The term genocide is a consequence of the Holocaust, the cause of which is the distorted human consciousness of the so-called Germanic race. Aryans, who advocated complete racism. Hitler's racial anti-Semitism was inculcated among them as an unprecedented war crime, according to which the Jews as a nation should be completely destroyed. In Germany, anti-Jewish measures were first adopted, on the basis of which a Jew cannot be considered a citizen, according to the civil code of the Third Reich. After that, the extermination of the lower race (first Jewish, then Roma and Serbian) followed under the name "Final Solution". Fascist Germany established concentration camps for Jews, Roma and Serbs, where they were arrested and brought as political opponents, socialists and communists. People who did not accept the new Nazi regime were brutally tortured and killed by the fascist regime, in order*

to destroy an entire nation under a strict decision. The peak of killing occurred during the Second World War (from 1933 to 1945), which included, in addition to Europe, the African continent and the Asian parts of the Soviet Union. The first attempt was to kill all European and African Jews in order to destroy Jewish culture. Nazi organizations, institutions, state bodies, as well as individuals who implemented a policy of discrimination participated in the Holocaust. The ultimate goal of this discrimination was the genocide of an innocent people who were not of the Germanic race. But these Holocaust victims were part of society, they had their own personal lives that were fulfilled, they stood out as loyal citizens, businessmen and entrepreneurs in the country where they lived. However, they could not be exempted due to the racial anti-Semitism that began to spread among the Germanic race, whose leader was Adolf Hitler. The racial purity of humanity was advocated as a racist totalitarian revelation, where the Germanic race represents the best human race, and as a result, it belongs to the leading place in the world. According to the Germanic understanding of that time, the lower human race must be completely exterminated, among which the Jews stood out in particular. The beginning of the Holocaust ideology on the territory of the former SFRY occurred at the end of April 1941, when a large group of Jews was arrested. They were transported first to the camp in Kerestinac, then to the concentration camp at the Zagreb fairgrounds, the camp at Jadovno and the island of Pag. A major role in all of this was played by the International Community, which showed disinterest in the fate of the Jewish people, and therefore allowed a catastrophe of unimaginable proportions to occur. This is a lesson for current and future generations, so that such and similar crimes never happen again.

Key words: *anti-Semitism, genocide, racism, historical turning point.*

УДК 341.322.5(=163.41)(497.13)"1941/1945"(048)
341.485(497.13)"1941/1945"(048)

СТРАТИШТА СРБА У НЕЗАВИСНОј ДРЖАВИ ХРВАТСКОЈ

Божо Грбић
Пензионисани статистичар, Београд, Република Србија;
bozogrbic49@gmail.com

Аистракт: *Као основа за овај рад и спискове стратишта пострадалих Срба послужио је Попис жртава рата 1941-1945. који је спровео Савезни завод за статистику 1964. године на територији читаве Југославије. Од овог пописа и спискова које су дали и други истраживачи жртава рата формирана је 1993. године база Жртава рата 1941-1945. Из ове базе узете су оне особе по националности Срби које су рођене на територији НДХ или су уморени на стратиштима те државе. На тај начин добијен је списак од* ***286086*** *уморених Срба и списак од* ***26847*** *стратишта. За сваку жртву имамо ове податке: презиме, родитељ, име, година рођења, (држава, општина и насеље) рођења, националност, убица, година убиства и место убиств. Називи места, узети су према територијалној подели из 1964. године.*

Број убијених у броју стратишта према групама

Број	*Број убијених према групама*										
	Укупно	*Више од* 2000	*Од* 1001 *до* 2000	*Од* 501 *до* 1000	*Од* 201 *до* 500	*Од* 101 *до* 200	*Од* 51 *до* 100	*Од* 21 *до* 50	*Од* 11 *до* 20	*Од* 6 *до* 10	*Од* 1 *до* 5
Убијених	286086	81930	13938	18824	31978	25577	28325	28154	14927	9584	32849
На стратишта	26847	10	11	29	106	181	406	891	1008	1276	22929

Интересантна је група од 22929 стратишта где је убијено од 1 до 5 Срба, кад се зна да је НДХ имала око 11553 насља. То значи да скоро нема насеља где није убијен ни један Србин.

Група од 10 стратишта где је убијено више од 2000 Срба односи се на логоре.

Кључне речи: *стратишта, статистика, пострадали Срби, НДХ.*

THE KILLING PLACES OF SERBS IN THE INDEPENDENT STATE OF CROATIA

Božo Grbić
Retired statistician, Belgrade, Republic of Serbia;
bozogrbic49@gmail.com

Abstract: *The List of Victims of the War 1941-1945 served as the basis for this paper and the lists of the killing sites of the Serb victims which was carried out by the Federal Bureau of Statistics in 1964 on the territory of the entire Yugoslavia. In 1993, the Victims of the War 1941-1945 database was formed from this list and lists provided by other researchers of war victims. From this database were taken those persons of Serb nationality who were born on the territory of the NDH or died in the killing fields of that country. In this way, a list of 286,086 dead Serbs and a list of 26,847 execution sites was obtained. For each victim, we have the following data: surname, parents, first name, year of birth, (country, municipality and settlement), nationality, killer, year of murder and place of murder. Place names are taken according to the territorial division of 1964.*

The number of those killed according to the number of killing sites per groups

Number	*Number of those killed per groups*										
	Total	*More than 2000*	*From 1001 to 2000*	*From 501 to 1000*	*From 201 to 500*	*From 101 to 200*	*From 51 to 100*	*From 21 to 50*	*From 11 to 20*	*From 6 to 10*	*From 1 to 5*
Killed	286086	81930	13938	18824	31978	25577	28325	28154	14927	9584	32849
Killing places	26847	10	11	29	106	181	406	891	1008	1276	22929

The group of 22,929 execution sites where from 1 to 5 Serbs were killed is interesting, when it is known that the NDH had about 11,553 settlementa. This means that there are almost no settlements where not a single Serb has been killed.

The group of 10 execution sites where more than 2000 Serbs were killed refers to the camps.

Key words: *killing sites, statistics, Serb victims, NDH.*

УДК 271.222(497.11)-9(497.1)(048)
271.222(497.11)-9:323.282(497.1)(048)
322:2-67:27-53(497.1)(048)

НИВОИ, МОДЕЛИ, ПЕРИОДИЗАЦИЈА И ИДЕОЛОГИЈА ЗАТИРАЊА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У ЈУГОСЛОВЕНСКИМ ОКВИРИМА ИЗ ХАГИОГРАФСКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ

Горан М. Јанићијевић[1]
Православни центар за младе, Св. Петар Сарајевски, Сарајево,
Босна и Херцеговина,
dgjanicijevic@gmail.com

Драгана Ј. Јањић[2]
Институт за српску културу Приштина-Лепосавић, Република Србија,
dragana.janjicka@gmail.com

Апстракт: *Упркос чињеници бројних анализа и интерпретација обимне теме страдања православних Срба током трајања југословенске федерације (Краљевина Југославија, ФНРЈ, СФРЈ) истраживачки циљеви, овога пута, темеље се на настојањима да се систематизују њихови узроци те да се укаже на континуирано спровођење прогона цркве, који су у XX столећу, према бестијалности и броју жртава, превазишли слична из претходних раздобља историје хришћанства. У том контексту, феномени вере и нације налазе се у тесној повезаности те је и њихово искорењивање, када су православни Срби у питању, у мањој или већој мери заснивано на израженој нетрпељивости како код представника других нација и вера тако и епиГона атеистичке доктрине, оличене у марксистичкој основи друге Југославије. Масовно страдање српског народа и цркве у предјугословенском раздобљу, у време балканских и Великог рата, показало се као узор за потоње у НДХ, како на основу нивоа испољене мржње те метода примене насиља, које превазилазе разумске границе цивилизованог човечанства тако и по фокусу на јерархији и верном*

1 Магистар
2 Научни саветник

народу српске цркве. Раздобља прогона, са друге стране, поклапају се са критичним политичким тренуцима постојања федерације (Краљевине Југославије, СФРЈ) и њеног пропадања. Кроз навођење начина на који се жртве препознате као такве, мучене и потом убијане као и кроз начин на који су оне подносиле тортуру открива се хришћански, мартиролошки етос у којем се животна стварност приближава хагиографским тековинама. Истоветност поступања прогонитеља према архијерејима, свештенству и лаицима у најсуровијем виду сведочи како о унутрашњем јединству цркве те њене органске повезаности са народом тако и о склоностима прогонитеља да у цркви препознају превасходни циљ, тежећи њеном потпуном уништењу. Одабрани примери из савремене мартиролошке историје српске цркве, са друге стране, посматрани кроз етичко сочиво, указују да се страдање православних Срба повремено постулирало политичке и националне програме и идеологије суседних народа као и окупаторских држава. Шири истраживачки контекст укључује и разне облике атаковања на културну баштину православних Срба на југословенској територији, те се тема уметничког наслеђа уводи у смислу указивања на елементе симболизације процеса прогона и насиља. Духовна култура, на тај начин, постаје и особити оквир теме страдања у наведеном као и у смислу понашања жртава током страдања, што се појављује као један херојски аспект у оквирима историјских истраживања али и хагиографских интерпретација, које се, овога пута, актуализују и у смислу кодификовања начина на који је насиље извршавано, односно – на који су појединачне или масовне жртве пострадале.

Кључне речи: *Хришћанство, Југославија, православни Срби, жртве, страдање, НДХ, СФРЈ, култура, хагиографија.*

LEVELS, MODELS, PERIODIZATION AND IDEOLOGY OF THE SUPPRESSION OF THE SERBIAN ORTHODOX CHURCH IN THE YUGOSLAVIAN FRAMEWORK FROM THE HAGIOGRAPHIC PERSPECTIVE

Goran M. Janićijević
Orthodox Center for Youth, St. Petar Sarajevski, Sarajevo,
Bosnia and Herzegovina,
dgjanicijevic@gmail.com

Dragana J. Janjić
Institute for Serbian Culture Priština-Leposavić, Republic of Serbia, dragana.
janjicka@gmail.com

Abstract: *Despite the fact of numerous analyzes and interpretations of the extensive topic of the suffering of Orthodox Serbs during the period of the Yugoslav federation (Kingdom of Yugoslavia, FNRJ, SFRJ), the research goals, this time, are based on the efforts to systematize their causes and to point out the continuous implementation of the persecution of the church, which in the 20th century, in terms of bestiality and number of victims, surpassed similar ones from previous periods of Christian history. In this context, the phenomena of religion and nation are closely connected, and their eradication, when it comes to Orthodox Serbs, is to a greater or lesser extent based on the expressed intolerance of representatives of other nations and religions as well as the epigones of the atheistic doctrine, embodied in the Marxist basis of the second Yugoslavia. The mass suffering of the Serbian people and the church in the pre-Yugoslav period, at the time of the Balkan and Great Wars, proved to be a model for the latter in the NDH, both based on the level of hatred expressed and the methods of applying violence, which exceed the rational limits of civilized humanity, as well as the focus on hierarchy and to the faithful people of the Serbian Church. The periods of persecution, on the other hand, coincide with the critical political moments of the existence of the federation (Kingdom of Yugoslavia, SFRY) and its decline. By stating the way*

in which the victims are recognized as such, tortured and then killed, as well as through the way in which they endured torture, a Christian, martyrological ethos is revealed in which the reality of life approaches the hagiographic findings. The identical treatment of the persecutors towards the bishops, clergy and laity in the cruelest form testifies both to the inner unity of the church and its organic connection with the people, and to the tendencies of the persecutors to recognize the overarching goal in the church, striving for its complete destruction. Selected examples from the contemporary martyrological history of the Serbian Church, on the other hand, viewed through an ethical lens, indicate that the suffering of the Orthodox Serbs occasionally postulated the political and national programs and ideologies of the neighboring nations as well as the occupying states. The broader research context includes various forms of attack on the cultural heritage of the Orthodox Serbs in the Yugoslav territory, and the topic of artistic heritage is introduced in the sense of pointing out the elements of symbolization of the process of persecution and violence. Spiritual culture, in this way, becomes a special framework for the theme of suffering in the aforementioned as well as in terms of the behavior of victims during suffering, which appears as a heroic aspect in the framework of historical research and hagiographic interpretations, which, this time, are also updated in terms of codifying the manner in which violence was carried out, that is, in which individual or mass victims suffered.

Key words: *Christianity, Yugoslavia, Orthodox Serbs, victims, suffering, NDH, SFRY, culture, hagiography.*

UDC 341.485(=411.16)(497.1)"1941/1945"(048)

POLOŽAJ I STRADANJE JEVREJA U JUGOSLAVIJI ZA VREME DRUGOG SVETSKOG RATA

Adriana Jović-Bogdanović
Fakultet za poslovne studije i pravo,
Univerzitet „Union – Nikola Tesla" Beograd, Republika Srbija;
adriana.jovic.bogdanovic@fpsp.edu.rs

Milan Janković
Fakultet za poslovne studije i pravo,
Univerzitet „Union – Nikola Tesla" Beograd, Republika Srbija;
milan.jankovic@fpsp.edu.rs

Vladana Lilić
Fakultet za poslovne studije i pravo,
Univerzitet „Union – Nikola Tesla" Beograd, Republika Srbija;
vladana.lilic@fpsp.edu.rs

Apstrakt: *Za početak Holokausta uzima se noć između 9. i 10. novembra 1938. godine, koja se još naziva i Noć slomljenog stakla, odnosno Kristalna noć, jer je u velikom broju gradova u Nemačkoj i Austriji tada došlo do uništavanja jevrejskih radnji i sinagoga. Veliki broj analitičara ovaj pogrom smatra za prvu naznaku onoga što se danas smatra Holokaustom. Ovaj događaj takođe je nazvan i Crystallnacht, zato što su skoro svim jevrejskim prodavnicama polomljeni izlozi. Pored toga, u Nemačkoj su iste noći uništene sve sinagoge, čak 1574, veliki broj jevrejskih groblja, oko 30 trgovina i preko 7000 radnji i prodavnica. Takođe je uhapšeno i preko 30000 Jevreja, uglavnom mlađih, a dalje su vođeni u koncentracione logore, uglavnom u Buhenvald, Dahau i Zahsenhauzen, gde su trpeli brutalne posledice. Nakon nekoliko meseci, zatvorenici su pušteni iz logora, ali im je dat uslov da se nikada ne vrate u zemlju, da se odreknu i države i imovine. Pojedini Jevreji su izgubili živote, usled prebijanja, a ostali su morali da budu svedoci toga. Ne postoji tačan broj ubijenih, ali se prema nekim procenama smatra da je u ta dva dana ubijeno oko 200 Jevreja. U pogledu koncentracionih*

logora, samo Kristalne noći je stradalo od 2000-2500 ljudi, direktno ili indirektno. Priroda zločina je takva da su ubijani i Nemci, iako nisu Jevreji, jer su samo ličili na njih. Ekonomske sankcije i progon koji su doživeli nemački Jevreji i dalje su se nastavljali, a sami Jevreji morali su da plaćaju nacistima kolektivne kazne, tzv. Judenfermegensabgabe, koji je predstavljao porez za jevrejsku imovinu, a koji je iznosio 1 milijardu maraka, što bi danas bilo oko 5.5 milijardi dolara, kao i troškove za štetu koja je učinjena. Ova kazna smatra se kolektivnim činom kažnjavanja, koju će kasnije Ženevske konvencije zabraniti.

Ključne reči: *stradanje, genocid, Drugi svetski rad, Jugoslavija*

THE POSITION AND SUFFERING OF THE JEWS IN YUGOSLAVIA DURING THE SECOND WORLD WAR

Adriana Jović-Bogdanović
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
adriana.jovic.bogdanovic@fpsp.edu.rs

Milan Janković
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
milan.jankovic@fpsp.edu.rs

Vladana Lilić
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
vladana.lilic@fpsp.edu.rs

Abstract: *The night between November 9 and 10, 1938, is considered to be the beginning of the Holocaust, which is also called the Night of Broken Glass, i.e., Kristallnacht because in a large number of cities in Germany and Austria, Jewish shops and synagogues were destroyed. Many analysts consider this pogrom the first indication of what is now considered the Holocaust. This event was called Kristallnacht because almost all Jewish shops had windows broken. In addition, in Germany, all synagogues, even 1574, a large number of Jewish cemeteries, and over 7000 stores were destroyed on the same night. Also, over 30,000 Jews, mostly younger ones, were arrested, and further, they were taken to concentration camps, mainly Buchenwald, Dachau, and Sachsenhausen, where they suffered brutal consequences. After a few months, the prisoners were released from the camp, but they were given the condition that they would never return to the country to renounce the state and property. Some Jews lost their lives due to the beating, and the rest had to witness it. There is no exact number of people killed, but according to some estimations, it is believed that around 200 Jews were killed*

in those two days. In terms of concentration camps, 2000-2500 people were killed just at Kristallnacht, directly or indirectly. The nature of the crime is such that Germans were also killed, even though they were not Jews, just because they looked like them. The economic sanctions and persecution experienced by the German Jews continued, and the Jews had to pay the Nazis collective fines, the so-called Judenvermögensabgabe, which was a tax on Jewish property and which amounted to 1 billion marks, which would be about 5.5 billion today dollars, as well as costs for the damage that was done. This punishment is considered a collective act of punishment, which the Geneva Conventions will later ban.

Key words: *suffering, genocide, Second World War, Yugoslavia.*

УДК 82.09(048)

О ВЕЧНОМ ПРИСУСТВУ ЗЛА (ПРИЛОГ СЕЋАЊУ НА ЖИВОТ И ДЕЛО ЂОРЂА ЛЕБОВИЋА)

Јасмина П. Кнежевић
Институт за српску културу Приштина-Лепосавић, Република Србија,
jasmina_vucetic@yahoo.com

Apstrakt: *Мотивисана књигом Semper idem која представља, по мишљењу критичара, opus magnum Ђорђа Лебовића, познатог превасходно као драматурга и сценаристу, ауторка овога рада у уводном делу промишља о појму зла, осврћући се притом на дугу историју његовог поимања и тумачења од стране различитих философских и религијских система. Покушај разумевања, а са̂мим тим и успостављања контроле над природом зла кретао се кроз историју од схватања и представљања овога појма као спољашње силе која се јављала у облику духова, демона, ђавола и Сатане и на тај начин запоседала и обмањивала човека, а која је временом доживела поунутрашњење, тумачењем зла као силе иманентне човеку, која опстаје захваљујући амбиваленти̂ности ума, свести и подсвести, Персоне и Сенке, и вечне игре добра и зла као исходишта поменутог дуализма. Зло је као онтолошка категорија која се налази у опозитном односу у односу на категорију добра увек присутно и потенцијално делујуће, на шта нас у поменутој књизи, али и у осталим својим делима (приповеткама, драмама) упозорава аутор којим смо се у раду бавили, Ђорђе Лебовић. Парадокс његовог одрастања у кругу неколико религијских система: јудаизма, католицизма, православља и еванђелизма (протестантизма) и исто толико Богова, будући да их свака од поменутих религија, према сведочењу аутора, својата и представља на сопствени начин, огледа се у чињеници да је, уркос поменутом изобиљу, четрдесет чланова његове породице, искључиво због јеврејског порекла, страдало у логорима или на други начин, током Другог светског рата. За разлику од њих, Ђорђе Лебовић је, иако је као дечак у логорима Аушвиц, Саксенхаузен и Матхаузен провео готово две године,*

успео да преживи и да у годинама које ће уследити својим књижевним радом остави сведочанство о свирепости човека, над којом се увек изнова стресамо и од које, нажалост, човечанство не одустаје. Братоубилачки рат на територији бивше Југославије оживљава у њему трауматичне догађаје из младости, због чега са породицом емигрира у Израел и враћа се тек по окончању сукоба, 2000. године. Тада почиње да пише свој позни породични роман заснован на властитим сећањима, круну књижевног стваралаштва, Semper idem, који ће остати недовршен. Промишљање о природи зла којим је започет рад, добиће епилог у промишљању о значају интелектуалца у свету и његовој улози у контроли и преобликовању зла и о могућности људи и народа да на темељу трауматичних историјских дешавања извуку поуку, на основу које ће усмеравати своја будућа деловања.

Кључне речи: *Ђорђе Ледовић, Semper idem, зло, религија, Јевреји, Други светски рат, фашизам.*

ABOUT THE ETERNAL PRESENCE OF EVIL (AN ADDITION TO THE REMEMBRANCE OF THE LIFE AND WORK OF ĐORĐE LEBOVIĆ)

Jasmina P. Knežević
The Institute of Serbian Culture Priština – Leposavić, The Republic of Serbia;
jasmina_vucetic@yahoo.com

Abstract: *Motivated by the book Semper idem which, according to critics, represents the opus magnum of playwright and screenwriter Đorđe Lebović, in its introduction the author of this work contemplates the notion of evil by looking back at the long history of how it was perceived and interpreted by different philosophical and religious systems. Throughout history, the attempt to understand, and thus, control the nature of evil went from thinking about it as an external force presenting itself in the form of spirits, demons, and the devil possessing and deceiving people, to an internal one, immanent to humans which perseveres thanks to the ambivalence of the mind, the conscious and the subconscious, or the persona and the shadow and the eternal fight between good and evil by cause of this dualism. As an ontological category, evil is opposite to the category of good and is always present and potentially active. This is what Đorđe Lebović warns us about in the already mentioned book, as well as in his other works (short stories and plays). He grew up surrounded by several religious systems: Judaism, Catholicism, Orthodoxy and Evangelism (Protestantism) where each one of them, according to the authors, presented God in a different way. This comes as a paradox because, despite the apparent diversity, 40 members of his family died in concentration camps or in other ways during World War II solely for being of Jewish descent. Đorđe Lebović, on the other hand, survived, even though he spent about two years of his life in Auschwitz, Sachsenhausen and Mauthausen. In the years to come he would leave a testimony to the cruelty of men we so often shudder from but simultaneously have no intention of giving up from. The fratricidal war on the territory of the former Yugoslavia triggered traumatic memories from his youth so he emigrated to Israel with his family until the end of the conflict in 2000. After*

that, he started writing a family novel based on his own recollections, the crown of his literary work: Semper idem, a novel which would remain unfinished. The introductory contemplation about the nature of evil is later accompanied with an epilogue dealing with the importance of an intellectual in this world and his role in controlling and transforming evil as well as the ability of people to learn from traumatic past experiences and use what they have learnt in their future lives.

Key words: *Đorđe Lebović, Semper idem, evil, religion, Jews, World War II, fascism*

UDC 81-112(470+571)(048)

„DIKTAT POBEDE" – OBRAZOVNI PROJEKAT RUSKE FEDERACIJE U CILJU POBOLJŠANJA ISTORIJSKE PISMENOSTI NACIJE

Vladana Lilić
Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union – Nikola Tesla"
Beograd, Republika Srbija; vladana.lilic@fpsp.edu.rs

Adriana Jović-Bogdanović
Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union – Nikola Tesla"
Beograd, Republika Srbija; adriana.jovic.bogdanovic@fpsp.edu.rs

Bojana Burić - Mutavči
Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union – Nikola Tesla"
Beograd, Republika Srbija; bojana.buric@fpsp.edu.rs

Apstrakt: *Dan pobede Crvene armije nad nacističkom Nemačkom u Drugom svetskom ratu danas predstavlja jedan od najznačajnijih nacionalnih praznika u Ruskoj Federaciji. Ovaj datum označava kraj rata koji je odneo živote više od 30 miliona boraca i civila, žitelja Sovjetskog Saveza, na bojnim poljima, u koncentracionim logorima, na okupiranim teritorijama, tokom opsade Lenjingrada itd. Drugi svetski rat je za sovjetski narod postao Veliki otadžbinski rat, a sama pobeda predstavlja simboličku osnova nacionalnog ponosa.*

„Diktat Pobede" je sveruski istorijski obrazovni projekat pokrenut 2019. godine sa ciljem podizanja nivoa i kvaliteta znanja stanovništva o istoriji Drugog svetskog rata i značaju pobede Sovjetskog Saveza i saveznika u Velikom otadžbinskom ratu. Očekivani rezultati ovog poduhvata su dobijanje objektivnih informacija o nivou istorijske pismenosti žitelja Ruske Federacije, povećanje istorijske pismenosti nacije i negovanje istorijskog sećanja.

Iako mlada istorijsko – obrazovna akcija „Diktat Pobede" je za svega četiri godine postao međunarodni događaj u kome je 2019. godine učešće uzelo više od 150.00 ljudi iz 24 zemlje uzrasta od 9 do 90 godina. Nakon uspešno organizovane

prve manifestacije „Diktat Pobede" se našao na spisku najznačajnijih događaji predviđenih za održavanje u godini koja je u Ruskoj Federaciji proglašena za Godinu sećanja i slave. U akciji „Diktat Pobede" 2022. godine test je radilo 1.600.000 ljudi uživo i preko 18.700 platformi u 45 zemalja a na realizaciji ovog događaja je učestvovalo 25.000 volontera (диктантпобеды.рф).

Diktat se izvodi u formi testa koji se sastoji od 25 pitanja, traje 45 minuta i dostupan je na ruskom, engleskom, kineskom, francuskom i španskom jeziku. Pitanja iz domena istorije, vojne geografije i tehnike, književnosti, kinematografije i drugih oblasti za „Diktat Pobede" pripremaju stručnjaci Ruskog vojno-istorijskog društva i Ruskog državnog univerziteta za društveno humanističke nauke.

Cilj ovog rada je da upozna stručnu i širu javnost sa obrazovnim programom „Diktat Pobede" kao primerom dobre prakse koje Ruska Federacija realizuje u cilju unapređivanja istorijskih znanja o ovom konkretnom istorijskom periodu na nivou celokupne nacije. Autori će na osnovu raspoloživih podataka u radu dati prikaz i rekapitulaciju održanih manifestacija. Retrospektivnom analizom autori će razmotriti završene istorijsko – obrazovne akcije pod ovim nazivom, njihove programe, sadržaje i ciljeve.

Ključne reči: *„Diktat Pobede", obrazovni projekat, istorijska pismenost, Ruska Federacija.*

"VICTORY DICTATION" – AN EDUCATIONAL PROJECT OF THE RUSSIAN FEDERATION AIMED TO IMPROVE THE HISTORICAL LITERACY OF THE NATION

Vladana Lilić
Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla", Belgrade, Republic of Serbia; vladana.lilic@fpsp.edu.rs

Adriana Jović-Bogdanović
Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla", Belgrade, Republic of Serbia; adriana.jovic.bogdanovic@fpsp.edu.rs

Bojana Burić - Mutavči
Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla", Belgrade, Republic of Serbia; bojana.buric@fpsp.edu.rs

Abstract: *The day of the victory of the Red Army over Nazi Germany in the Second World War today represents one of the most important national holidays in the Russian Federation. This date marks the end of the war, which took the lives of more than 30 million soldiers and civilians, residents of the Soviet Union on the battlefields, in concentration camps, and in the occupied territories, during the siege of Leningrad. The Second World War became the Great Patriotic War for the Soviet people, and the victory represents the symbolic basis of national pride.*

"Victory Dictation" is an all-Russian historical, educational project launched in 2019 to raise the level and quality of the population's knowledge about the history of World War II and the significance of the victory of the Soviet Union and its allies in the Great Patriotic War. The expected results of this undertaking are obtaining objective information about the historical literacy of the inhabitants of the Russian Federation, increasing the nation's historical literacy, and fostering historical memory.

Although a young historical-educational action, the "Victory Dictation" has become an international event in just four years, in which more than 150.000 people from 24 countries, aged 9 to 90, participated in 2019. After the successfully organized first event, the "Dictate of Victory" was included in the list of the most significant events planned for the year that was declared in the Russian Federation as the Year of Remembrance and Glory. In the "Victory Dictation" campaign in 2022, 1.600.000 people took the test live and over 18.700 platforms in 45 countries, and 25.000 volunteers participated in the realization of this event. (диктантпобеды.рф).

Dictation takes the form of a test consisting of 25 questions, lasts 45 minutes, and is available in Russian, English, Chinese, French, and Spanish. Questions from history, military geography and technology, literature, cinematography, and other fields for "Victory Dictation" are prepared by Russian Military Historical Society experts and the Russian State University for Social and Human Sciences.

The paper aims to introduce the general public to the "Victory Dictation" educational program as an example of good practice implemented by the Russian Federation to improve historical knowledge about this specific historical period at the level of the entire nation. The authors will provide a presentation and recapitulation of the events held so far based on the available data. Through a retrospective analysis, the authors will review the completed historical-educational actions under this title, their programs, contents, and goals.

Keywords: *"Victory Dictation", educational project, historical literacy, Russian Federation.*

UDC 341.4(497.4)(048)
342.7(497.4)(048)

KRIVIČNO PRAVNO GONJENJE GOVORA MRŽNJE U SLOVENIJI – ANALIZA TUŽILAČKE PRAKSE

Ana Matović
Akademija strukovnih studija kosovsko metohijska, Leposavić,
Republika Srbija;
anna.matovic1984@gmail.com

Milan Milošević
Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union – Nikola Tesla"
Beograd, Republika Srbija;
milan.milosevic@fpsp.edu.rs

Apstrakt: *Komitet Ujedinjenih nacija za ljudska prava je u svojim nalazima u vezi sa stanjem ljudskih prava u Sloveniji, izrazio zabrinutost zbog porasta neprijateljskog govora na internetu, koji se, između ostalog, pojavljuje i na onlajn forumima, a usmeren je posebno protiv migranata, Roma, pripadnika LGBTI+ zajednice i Muslimana. Istovremeno je izrazio žaljenje zbog malog udela prijava i pravnih odgovora, koji se tiču slučajeva rasne diskriminacije, uključujući i krivično gonjenje onih koji su umešani u ozbiljne slučajeve govora mržnje koji su doveli do podsticanja neprijateljstva ili nasilja. Takođe i Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije Saveta Evrope je u svom izveštaju o Sloveniji 2019. zaključila da se slučajevi govora mržnje u Sloveniji gotovo nikada ne procesuiraju. Ona je navela da je od prethodnog izveštaja o Sloveniji pokrenuto tek nekoliko sudskih postupaka protiv autora govora mržnje i to samo u slučajevima vrlo očiglednog govora mržnje i isključivo na osnovu ugrožavanje javnog reda i mira – a to se, prema ECRI, može objasniti strogim tumačenjem zakonodavstva u oblasti govora mržnje koje je dalo krivično veće Odeljenja Vrhovnog državnog tužilaštva Republike Slovenije. Mnogi domaći pravni stručnjaci su takođe kritični i smatraju da politika procesuiranja govora mržnje nije samo suzdržana, već je pravno i činjenično kontroverzna. Zbog svega navedenog cilj ovog rada je analiza i razumevanje prakse krivičnog gonjenja javnog podsticanja neprijateljstva, nasilja ili netrpeljivosti prema članu 297 Krivičnog zakonika Republike Slovenije od strane državnog tužilaštva*

u periodu od 2008. do 2018. Posebna naglasak u radu dat je na analizu krivičnog gonjenja zbog govora mržnje. U radu je dat opšti međunarodni i nacionalni pravni okvir gonjenja govora mržnje, kao i analiza značaja krivičnog gonjenja prema članu 297 Krivičnog zakona Republike Slovenije. Jedan od ciljeva rada je da se dodatno osvetle pojedinačni aspekti krivičnog gonjenja kao što su oblici obaveštavanja o krivičnom delu govora mržnje, trajanje postupka, vrste odluka tužilaštva, karakteristike oštećenih i osumnjičenih, kao i oblika izvršenja krivičnog dela, te obrazloženja presuda.

Ključne reči: *nasilje, rasna netrpeljivost, verska netrpeljivost, ljudska prava, govor mržnje*

CRIMINAL PROSECUTION OF HATE SPEECH IN SLOVENIA - ANALYSIS OF PROSECUTOR'S PRACTICE

Ana Matović
Academy of Vocational Studies of Kosovo and Metohija, Leposavić, Republic of Serbia; anna.matovic1984@gmail.com

Milan Milošević
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
milan.milosevic@fpsp.edu.rs

Abstract: *In its findings regarding the human rights situation in Slovenia, the United Nations Human Rights Committee expressed concern over the increase in hostile speech on the Internet, which appears, among other things, on online forums, and is directed especially against migrants, Roma, LGBTI+ community and Muslims. At the same time, he expressed regret for the small share of reports and legal responses concerning cases of racial discrimination, including the prosecution of those involved in serious cases of hate speech that led to the incitement of hostility or violence. Also, the Council of Europe's European Commission against Racism and Intolerance concluded in its report on Slovenia in 2019 that cases of hate speech are almost never prosecuted in Slovenia. She stated that since the previous report on Slovenia, only a few court proceedings have been initiated against the authors of hate speech and only in cases of very obvious hate speech and exclusively on the basis of endangering public order and peace - and this, according to ECRI, can be explained by a strict interpretation of the legislation in the area of hate speech issued by the criminal panel of the Department of the Supreme State Prosecutor's Office of the Republic of Slovenia. Many domestic legal experts are also critical and believe that the policy of prosecuting hate speech is not only restrained, but legally and factually controversial. Due to all of the above, the aim of this paper is to analyze and understand the practice of criminal prosecution of public incitement of hostility, violence or intolerance according to Article 297*

of the Criminal Code of the Republic of Slovenia by the State Prosecutor's Office in the period from 2008 to 2018. Special emphasis in the paper is given to the analysis of criminal prosecution for hate speech. The paper presents the general international and national legal framework for the prosecution of hate speech, as well as an analysis of the importance of criminal prosecution according to Article 297 of the Criminal Code of the Republic of Slovenia. One of the goals of the work is to shed additional light on individual aspects of criminal prosecution, such as the forms of notification of the criminal offense of hate speech, the duration of the procedure, the types of decisions of the prosecution, the characteristics of the victims and suspects, as well as the form of execution of the criminal offense, and the explanations of the verdict.

***Key words**: violence, racial intolerance, religious intolerance, human rights, hate speech*

UDC 329.17/.18"1941/1945"(048)

VANZEJSKA KONFERENCIJA I HOLOKAUST

Branislav Milosavljević
Fakultet za poslovne studije i pravo,
Univerzitet „Union – Nikola Tesla", Beograd, Republika Srbija
branislav.milosavljevic@fpsp.edu.rs

Sergej Uljanov
Ministarstvo unutrašnjih poslova, Beograd, Republika Srbija;
sergej.uljanov@fpsp.edu.rs

Apstrakt: *Istraživači holokausta su podeljeni oko pitanja da li je plan za istrebljenje Jevreja na evropskom prostoru bio Hitlerova namera od trenutka kada je postao vođa Nacionalsocijalističke partije, ili je Holokaust bio samo odgovor na strateški problem vladavine. I pored toga u oba slučaja, genocid nad Jevrejima nije bio moguć pre izbijanja Drugog svetskog rata, ali kada je Hitler preuzeo kontrolu nad oko jednom trećinom svih živih Jevreja, pružila se mogućnost trajnog rešenja jevrejskog problema. Autori u radu razmatraju Vanzejsku konferenciju koja je imala poseban značaj za određivanje kursa nacističke Nemačke u definisanju „konačnog rešenja". Glavni problem vezan za istraživanje Vanzejske konferencije, u svakom slučaju, je postojanje vrlo malo dostupnih dokumentovanih dokaza. S druge strane program istrebljenja bio je strogo poverljivog karaktera, što je između ostalog imalo za posledicu veoma malo pisanih dokumenata. Istorijske činjenice vezane za konferenciju ukazuju da ni jedan drugi dokument iz nacionalsocijalističkog režima ne iznosi tako jasno potpuni plan za istrebljenje Jevreja na evropskim prostorima. Ali ova jedinstvenost predstavlja poseban problem s obzirom na nedostatak potpunijih podataka o centralnom planiranju za istrebljenje Jevreja, što između ostalog utiče i na važnost i značaj sastanka u Vanzeu. S druge strane slučaj Vanze odnosi se nesumnjivo i na mnoga šira pitanja o holokaustu, kao što je trenutak kada su se antisemitizam i isključenost pretvorili u genocid i slično. Uopšteno posmatrano, postavlja se suštinsko pitanje kako je tačno planiran genocid nad Jevrejima. Uprkos istorijskim neizvesnostima u vezi sa Vanzejskim protokolom, dokument i sastanak postali su snažan simbol holokausta široj javnosti.*

Poznavanje Vanzejske konferencije je posebno značajno u aktuelnom trenutku kada mnogi praktičari poricanjem holokausta pokušavaju da iskoriste lomove u istoriografiji i da potkopaju istinitost „konačnog rešenja". Upravo zbog toga autori teže da u radu prikažu povezanost Vanzejske konferencije i holokausta odnosno uticaj ove konferencije na društveno-politički kurs nacističke Nemačke i njegovu genocidnu zasnovanost.

Ključne reči: *holokaust, Vanzejska konferencija, konačno rešenje, jevrejsko pitanje, nacionalsocijalizam, nacistička Nemačka.*

WANNSEE CONFERENCE AND HOLOCAUST

Branislav Milosavljević
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
branislav.milosavljevic@fpsp.edu.rs

Sergej Uljanov
Ministry of Interior, Belgrade, Republic of Serbia,
sergej.uljanov@fpsp.edu.rs

Abstract: *Holocaust researchers are divided on whether the plan to exterminate the Jews in Europe was Hitler's intention from the moment he became leader of the National Socialist Party, or whether the Holocaust was merely a response to a strategic problem of rule. Even so, in both cases, the genocide of the Jews was not possible before the outbreak of Second World War, but when Hitler took control of about one-third of all living Jews, the possibility of a permanent solution to the Jewish problem was presented. In the paper, the authors consider the Wannsee Conference, which had a special significance for determining the course of Nazi Germany in defining the "Final Solution". The main problem with researching the Wannsee Conference, in any case, is that there is very little documented evidence available. On the other hand, the extermination program was strictly confidential, which, among other things, resulted in very few written documents. The historical facts related to the conference indicate that no other document from the National Socialist regime presents so clearly a complete plan for the extermination of the Jews in European areas. But this uniqueness is a particular problem given the lack of more complete data on central planning for the extermination of the Jews, which, inter alia, affects the importance and significance of the Wannsee meeting. On the other hand, the case of Wannsee undoubtedly refers to many broader questions about the Holocaust, such as the moment when anti-Semitism and exclusion turned into genocide and the like. In general, the essential question arises as to how exactly the genocide against the Jews was planned. Despite the historical uncertainties surrounding the Wannsee Protocol, the document and the meeting*

became a powerful symbol of the Holocaust to the general public. Knowledge of the Wannsee Conference is especially significant at the current moment when many Holocaust denial practitioners are trying to exploit the breaks in historiography and undermine the truth of the "Final Solution". It is precisely for this reason that the authors strive to show in the paper the connection between the Wannsee Conference and the Holocaust, that is, the influence of this conference on the socio-political course of Nazi Germany and its genocidal basis.

Key words: *holocaust, Wannsee Conference, the Final Solution, the Jewish Question, National Socialism, Nazi Germany.*

УДК 94(=163.41)(497.15) “1941/1945”(048)
341.322.5(497.15) “1941/1945”(048)

СТРАДАЊЕ СРБА ВОЗУЋЕ У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ – ЗАБОРАВЉЕНИ ЗЛОЧИН

Анатолиј Миловановић
Правни факултет, Мегатренд Универзитет, Београд, Република Србија;
toljapc@yahoo.com

Апстракт: *Страдање цивила у рату представља проблем који се може истраживати са становишта више научних дисциплина. Друштвени проблем истражен у овом раду је план Независне Државе Хрватске о уништењу српске територије која је свој национални, верски и културни идентитет успела сачувати под вишевековном окупацијом Османског царства. Посебан проблем представља опраштање извршиоцима масовног злочина, чинећи то у име братства и јединства у СФРЈ.*

На основу тога, предмет истраживачког рада јесте страдање Срба Возуће у другом светском рату које је заборављено као злочин и који се, поред осталих узрока, због идеолошког заборава поновио у грађанском рату 1992-1995. Важно је истаћи чињеницу, да су ислам и католицизам заједно дејствовали против православља у сарадњи са нацистичком идеологијом.

Основни научни циљ истраживања је подстицање даљег научног приступа у истраживању заборављених злочина над Србима. Посебан циљ је развој правних, безбедносних и политичких темеља за заштиту Срба у Републици Српској. Према томе, ако се злочини над Србима оставе по страни и сакрију са становишта историје, онда смо унапред осуђени да их поново доживимо. Предмет и циљеви истраживања одредили су методе примењене у овом раду. Пре свега то су основне методе сазнања и мишљења, општенаучне методе и методе прикупљања података.

Значај истраживања је указивање на потребу анализе релевантних историјских чињеница и доношењу безбедносних и правних закључака који би користили политичким чиниоцима у даљим активностима које треба да спречe понављање масовних злочина над Србима. Посебан научни значај

је подизање свести и одговорности у образовном систему о последицама које доноси заборав злочина над једним народом.

Кључне речи: *Возућа, ратни злочин, НДХ, Црна легија, Зелени кадар, комунизам.*

THE SUFFERING OF SERBS FROM VOZUĆE IN THE SECOND WORLD WAR - A FORGOTTEN CRIME

Anatolij Milovanović
Faculty of Law, Megatrend University, Belgrade, Republic of Serbia;
toljapc@yahoo.com

Abstract: *The suffering of civilians in war is a problem that can be investigated from the point of view of several scientific disciplines. The social problem investigated in this paper is the plan of the Independent State of Croatia to destroy the Serbian territory, which managed to preserve its national, religious and cultural identity under the centuries-long occupation of the Ottoman Empire. A special problem is the forgiveness towards perpetrators of mass crimes, doing so in the name of brotherhood and unity in SFRY.*

Based on this, the subject of this research paper is the suffering of the Vozuća Serbs in the Second World War, which was forgotten as a crime and which, among other causes, was repeated in the civil war of 1992-1995 due to ideological oblivion. It is important to point out the fact that Islam and Catholicism worked together against Orthodoxy in cooperation with the Nazi ideology.

The main scientific goal of this research is to encourage a further scientific approach in the research of forgotten crimes against Serbs. A special goal is the development of legal, security and political foundations for the protection of Serbs in the Republic of Srpska. Therefore, if the crimes against the Serbs are left aside and hidden from the point of view of history, then we are doomed in advance to experience them again. The subject and objectives of the research determined the methods applied in this paper. First of all, these are the basic methods of knowledge and thinking, general scientific methods and data collection methods.

The significance of the research is pointing to the need to analyze relevant historical facts and make security and legal conclusions that would benefit political actors in further activities that should prevent the repetition of mass crimes against Serbs. Of particular scientific importance is the raising of awareness and

responsibility in the educational system about the consequences of forgetting a crime against a people.

Ke ywords: *Vozuća, war crime, NDH, Black Legion, Green cadre, communism.*

УДК 343.819.5(=163.41)(048)

СТРАДАЊЕ СРБА С ДРУГЕ СТРАНЕ ДРИНЕ – КОНТИНУИТЕТ ЗЛОЧИНА КОЈИ НЕ ПРЕСТАЈЕ

Марко Миловић
Правни факултет, Мегатренд Универзитет, Београд, Република Србија;
marko.m.milovic@gmail.com

Апстракт: *Страдање Срба на подручју Босне и Херцеговине у периоду Другог светског рата за познаваоце историјских прилика представља наставак злочина из Првог светског рата, и за многе то није било ништа неочекивано и непознато. Као што знамо, само у двадесетом веку на тим просторима смо имали три огромна, разарајућа холокауста – у Првом светском рату, у Другом светском рату и у грађанском рату крајем деведесетих година. Може се слободно рећи да су ти злочини били најбројнији и најмонструознији управо на тим просторима – довољно је поменути Козару, Градишку, бројне херцеговачке јаме, Стари Брод код Вишеграда.... Та страдања су почела фактички одмах почетком рата – 1941. године, што више него јасно говори да злочини над Србима нису били ни случајни ни спонтани. Напротив, унапред су се непријатељи темељно припремали за надолазећи рат и коначни обрачун са српским народом преко Дрине и Саве.*

Распадом Краљевине Југославије, и њена војска је нестала, боље рећи поцепала се по национално-верским шавовима и српски народ је остао „на ледини". Стварањем монструозне творевине Независне државе Хрватске усташке снаге нису губиле време, и Срби су опет „дочекали" да крвава Дрина потече. Узгред, исти случај је био и педесет година касније када је са распадом социјалистичке (Титове) Југославије се поцепала и тадашња југословенска народна армија и српски народ поново дошао у незавидан положај. Масакри над недужним и ненаоружаним српским народом, у режији НДХ су вешто и подмукло заташкавани деценијама, често и од оних који су у тим злочинима учествовали, у „име братства и јединства свих наших народа и народности". Такве теме, нарочито у Босни и Херцеговини, формално нису забрањиване, али су ипак биле непожељне

и третиране су као српска националистичка пропаганда од ондашњих партијских структура. Стога, са ове временске дистанце дајемо у раду осврт на поједине злочине тог времена, њихову међусобну повезаност (по више основа) о којима се иначе ћутало све до почетка грађанског рата у СФРЈ. На жалост злочинци никада нису били кажњени нити су жртве и њихове породице добиле икакву правду и сатисфакцију. Такође је истакнуто у раду да постоји непрекидни континуитет затирања Срба са друге стране Дрине (не само у 20. веку, већ и раније), а за тако нешто су одувек „идеалне" прилике били ратови и сукоби којих на просторима Балкана никада није мањкало. Оружани сукоби који су уследили крајем 20. века су по ко зна који пут потврдили стрепње да намере наших непријатеља да коначно нестанемо никада нису престале да постоје, него су увек чекали погодан тренутак.

И у 21. веку чекају тај погодан тренутак...

***Кључне речи**: српски народ, страдање, злочини, Дрина, НДХ.*

SUFFERING OF SERBS ON THE OTHER SIDE OF THE DRINA – CONTINUITY OF CRIMES THAT DOES NOT STOP

Marko Milović
Faculty of Law, Megatrend University, Belgrade, Republic of Serbia;
marko.m.milovic@gmail.com

Abstract: *The suffering of Serbs in Bosnia and Herzegovina during the Second World War for those familiar with historical circumstances is a continuation of crimes from the First World War, and for many it was nothing unexpected and unknown. As we know, only in the twentieth century in these areas we had three huge, devastating holocausts – in the First World War, in the Second World War and in the civil war in the late 1990s. It is safe to say that these crimes were the most numerous and monstrous in these areas – it is enough to mention Kozara, Gradiška, numerous Herzegovinian pits, Stari Brod near Visegrad.... These sufferings began in fact immediately at the beginning of the war – in 1941, which more than clearly indicates that the crimes against serbs were neither accidental nor spontaneous. On the contrary, in advance, the enemies thoroughly prepared for the coming war and the final showdown with the Serbian people across the Drina and Sava.*

With the disintegration of the Kingdom of Yugoslavia, its army disappeared, or rather, it tore at the national-religious seams and the Serbian people remained "on the turf". With the creation of the monstrous creation of the Independent State of Croatia, the Ustasha forces wasted no time, and the Serbs again "welcomed" the bloody Drina to flow. By the way, the same was the case fifty years later when, with the disintegration of socialist (Tito's) Yugoslavia, the then Yugoslav People's Army and the Serbian people again came into an unenviable position. Massacres against the innocent and unarmed Serbian people, directed by the NDH, have been skillfully and insidiously covered up for decades, often by those who participated in these crimes, in the name of "brotherhood and unity of all our peoples and nationalities". Such topics, especially in Bosnia and Herzegovina, were not formally banned,

but they were nevertheless undesirable and were treated as Serbian nationalist propaganda by the party structures of the time. Therefore, from this time distance we give an overview of certain crimes of that time, their interconnectedness (on several grounds) about which was otherwise silenced until the beginning of the civil war in SFRY. Unfortunately, the criminals were never punished, nor did the victims and their families receive any justice and satisfaction. It was also pointed out in the paper that there is a continuous continuity of extermination of Serbs on the other side of the Drina (not only in the 20th century, but also earlier), and for such a thing the "ideal" opportunities have always been wars and conflicts that have never been lacking in the Balkans. The armed conflicts that followed at the end of the 20th century confirmed for the umpteenth time the anxieties that the intentions of our enemies to finally disappear never ceased to exist, but always waited for the opportune moment.

And in the 21st century, they are waiting for that opportune moment...

K***ey words:*** *Serbian people, suffering, crimes, Drina, NDH.*

UDC 343.819.5(497.11)"1939/1945"(048)

STARO SAJMIŠTE OD „OGLEDALA MATERIJALNE KULTURE I BLAGOSTANJA" DO LOGORA SMRTI U DRUGOM SVETSKOM RATU

Ena Mirković
Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Republika Srbija;
ena04111986@gmail.com

Apstrakt: *Kada je u proleće 1937. godine postavljen kamen temeljac Beogradskog sajmišta, bilo je predviđeno da on postane moderan izložbeni sajamski prostor, nalik onima u tadašnjoj Evropi i svojevrsno ogledalo jugoslovenske privrede i kulture. Tokom prvih pet meseci gradnje niklo je pet velikih Jugoslovenskih paviljona, centralna kula i četiri međunarodna: italijanski, mađarski, rumunski i čehoslovački, kao i nekoliko privatnih Paviljon nemačkog Rajha je izgrađen 1939. godine i odmah je posla mesto jačanja tada izuzeteno dobrih nemačko-jugoslovenskih poslovnih veza. Na sajmištu su Izlagana su dostignuća domaće tekstilne, stolarske i metalske industrije, zatim poljoprivrede, voćarstva i vinogradarstva. Tu su, pored redovnih velikih prolećnih i jesenjih sajmova, organizovani i sajmovi posebnih grana privrede, kao i razne manifestacije: izložbe, koncerti, kongresi. Zbog blizine centra grada, kao i sadržaja koje je nudilo Sajmište je ubrzo postalo popularno odredište Beograđana.*

Ta uloga se vrlo brzo drastično izmenila, dolaskom nemačke okupacione uprave. Ovaj prostor je odmah pretvoren u glavni logor najpre za uništenje srpskih i jugoslovenskih Jevreja. Njih oko 7000 stradalo je u ovom logoru do proleća 1942. godine, nakon čega je Srbija je proglašena za „Judenrein" – očišćenu od Jevreja – a Sajmište je pretvoreno u Anhaltelager, prihvatni logor za političke zatvorenike, zarobljene partizane i prinudne radnike. Od 1941. do 1944. godine, u koncentracionom logoru na Sajmištu u Beogradu stradalo blizu 20.000 ljudi. Pored broja ubijenih, u jezovitom sećanju ostaje i način na koji su oni lišavani života, „usavršen" upravo na Sajmištu. Bio je to poznati kamion– dušegupka, vozilo čiji su se izduvni gasovi vraćali u tovarni odeljak i gušili logoraše koji su u njemu navodno prevoženi na neko drugo mesto. Deo logoraša stradao je i od

posledica loših uslova u logoru, od gladi i bolesti ili je bio ubijen od strane stražara i pripadnika logorske uprave. Preživeli su bili transportovani u radne logore u Nemačkoj i Norveškoj i gde ih je čekala raznolika, najčešće ne tako svetla sudbina. U ovom radu pokušali smo da prikažemo kako je sajmište od popularnog mesta za razonodu postalo mesto stradanja i patnje brojnih Jevreja, Srba i Roma tokom Drugog svetskog rata.

Ključne reči: *Staro Sajmište, istorijat, holokaust, Jevreji, Srbi, Drugi svetski rat.*

OLD FAIRGROUND FROM A "MIRROR OF MATERIAL CULTURE AND WELFARE" TO A DEATH CAMP DURING WORLD WAR II

Ena Mirković
Institute for Serbian Culture Pristina - Leposavić, Republic of Serbia;
ena04111986@gmail.com

Abstract: *When the foundation stone of the Belgrade Fair was laid in the spring of 1937, it was planned that it would become a modern exhibition fair space, like others in Europe at the time, and a kind of mirror of the Yugoslav economy and culture. The five Yugoslav pavilions were the first to be built, followed by the Central Tower, Italian, Romanian, Czechoslovakian as well as several private ones. The Pavilion of the German Reich was built in 1939 and immediately became a place to strengthen the exceptionally good German-Yugoslav business ties. The products of the domestic textile, carpentry and metal industry, as well as agricultural products were exhibited here. In addition to regular big spring and autumn fairs, fairs of special branches of the economy were also organized here, as well as various events: exhibitions, concerts, congresses. Because of the content it offered and the fact that it was close to the center, the Belgrade Fair soon became a very popular destination for the citizens.*

With the arrival of the German occupation administration, the role of the Old Fairground changed drastically. This area was immediately turned into the main concentration camp primarily for the extermination of Serbian and Yugoslav Jews. About 7,000 of them perished in this camp until the spring of 1942, after which Serbia was declared "Judenrein" - cleansed of Jews - and the Fairground was turned into Anhaltelager, a reception camp for political prisoners, captured partisans and forced laborers. From 1941 to 1944, nearly 20,000 people perished in the concentration camp Old Fairgraound in Belgrade. Apart from the large number of those killed, the "murderous" manner in which they were deprived of their lives was especially memorable. It was a well-known lorry – „dusegupka", in which inmates were suffocated with exhaust gases while they were allegedly being

transported to another place. Some of the detainees died as a result of hunger and disease or were killed by guards and members of the camp administration. Those who survived were transported to labor camps in Germany and Norway where they also faced an uncertain fate. In this paper, we tried to show how the Old Fairground turned from a popular place for entertainment into a place of death and suffering of numerous Jews, Serbs and Roma during the Second World War.

Key words: *Old Fairground, history, holocaust, Jews, Serbs, World War II*

УДК 82.09(048)

ЛЕТ У ЈАМУ – ПРЕБИЛОВЦИ У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Ана Мумовић
Институт за српску културу Приштина - Лепосавић, Република Србија,
djordj_ana@yahoo.com

Сена Михаиловић Милошевић
Институт за српску културу Приштина - Лепосавић, Република Србија,
sena.mihailovic@gmail.com

Апстракт: *Краљевина Југославија се априла 1941. године руши под налетом сила Осовине. У Хрватској је успостављена пронацистичка влада, чији режим започиње са уништавањем Срба, Јевреја и Рома. У Пребиловцима, селу у Херцеговини са искључиво српским становништвом, у масакру спроведеном између 6. и 11. августа 1941. године под командом Ивана Јовановића званог Црни страда осамдесет посто житеља. Јаме у које су били бацани живи забетониране су, а српске жртве поново страдају у новом рату 1992. године, само две године након полагања у спомен-цркву. Актуелна постепена обнова села донекле ће и физички (материјално) посведочити о значају културе сећања у формирању идентитета српског народа.*

Пребиловци као симбол страдања српског народа и место двоструког умирања и нестајања, у књижевности се препознају као нови косовски еп.

Рад на основу тумачења репрезентативних примера из литературе: песама „Уместо камена за спомен-цркву у Пребиловцима“ Стевана Раичковића, „Лет анђела“ Будимира Дубака, „Нек пада снијег Господе“ Рајка Петрова Ногa и „Пребиловци“ Драгана Хамовића, као и приповетке „Робиња“ Ива Андрића, има за циљ да још једном актуелизује тему поетског говора. Било да се ради о самој суштини песничког језика посматраној кроз визуру Жерара Женета и исказаној у синтагми маргина тишине (Рајко Петров Ногo) или о поетскопрозном дискурсу (Стевана Раичковића), као и о методу трансформисања мита која се неким студијама приписује

поменутој Андрићевој приповеци, Пребиловци апсолутно јесу најпотреснија слика српскої страдања на простору бивше Југославије.

Потврђујући фразу Достојевскої да „ништа није фантастичније од стварности", као и значај документарної поступка у књижевности, а који образлаже Данило Киш у Часу анатомије (1978) – још један „литерарни хроничар" наше литературе, наведеним готово антологијским литерарним остварењима, херцеговачко село постаје још један митопоетски простор српске књижевности и уметности уопште (коју употпуњује и документарна филмска грађа).

Кључне речи: *Пребиловци, страдање, митопоетски простор, песнички језик, документаризам.*

THE FLIGHT INTO THE PIT - PREBILOVCI IN SERBIAN LITERATURE

Ana Mumović
Institute for Serbian Culture Priština – Leposavić, Republic of Serbia
djordj_ana@yahoo.com

Sena Mihailović Milošević
Institute for Serbian Culture Priština – Leposavić, Republic of Serbia
sena.mihailovic@gmail.com

Abstract: *The Kingdom of Yugoslavia collapses in April 1941 under the onslaught of the Axis powers. A pro-Nazi government was established in Croatia, whose regime began with the destruction of Serbs, Jews and Roma. In Prebilovci, a village in Herzegovina with an exclusively Serbian population, in the massacre carried out between August 6 and 11, 1941, under the command of Ivan Jovanović, known as the Black, eighty percent of the inhabitants died. The pits into which they were thrown alive were sealed with concrete, and the Serbian victims suffered again in the new war in 1992, just two years after being laid to rest in the memorial church. The current gradual reconstruction of the village will to some extent physically (materially) testify to the importance of the culture of memory in the formation of the identity of the Serbian people.*

Prebilovci, as a symbol of the suffering of the Serbian people and a place of double dying and disappearance, are recognized in literature as a new Kosovo epic.

This paper, based on the interpretation of representative examples from literature: the poems "Instead of a stone for the memorial church in Prebilovci" by Stevan Raičković, "Flight of the Angel" by Budimir Dubak, "Let it snow, Lord" by Rajko Petrov Nogo and "Prebilovci" by Dragan Hamović, as well as short stories "Robinja" by Ivo Andrić aims to once again actualize the topic of poetic speech. Whether it is the very essence of poetic language observed through the lens of Gérard Genet and expressed in the phrase margin of silence *(Rajko Petrov Nogo) or poetic prose discourse (Stevan Raičković), as well as the method of transforming myth*

that some studies attribute to Andrić's short story, Prebilovci are absolutely the most shocking picture of Serbian suffering in the territory of the former Yugoslavia.

Confirming Dostoevsky's phrase that "nothing is more fantastic than reality", as well as the importance of the documentary process in literature, which is explained by Danilo Kiš in The Anatomy Hour *(1978) - another "literary chronicler" of our literature, with the listed almost anthological literary achievements, the Herzegovinian village becomes another mythopoetic space of Serbian literature and art in general (completed by documentary film material).*

Key words: *Prebilovci, suffering, mythopoetic space, poetic language, documentary.*

УДК 341.322.5(=163.41)"1915/1918"(048)

ЗЛОЧИНИ БУГАРА НАД СРБИМА У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ ОД 1915. ДО 1918. ГОДИНЕ

Милан Николајевић
G4S Secure Solutions d.o.o, Београд, Република Србија,
nikolajevic.milan@yahoo.com

Драгољуб Секуловић
Факултет за пословне студије и право
Универзитет „Унион - Никола Тесла", Београд, Република Србија;
dragoljub.sekulovic@fpsp.edu.rs

Божидар Форца
Факултет за пословне студије и право,
Универзитет „Унион - Никола Тесла", Београд, Република Србија;
bozidar.forca@fpsp.edu.rs

***Апстракт**: Први светски рат за Србе представља најтрагичнији догађај који се десио у другој деценији 20. века. Како интерпретирамо и шта знамо о узроцима, току и последицама Првог светског рата, такође, и какво значење приписујемо овом рату данас? Сигурно, то су питања која се постављају у истраживањима историје. И сећање има своју прошлост као што је то код историје! Након успешних одбијања напада Аустроугарске војске 1914. године, а која је требала Србију и српску војску да баци на колена, 1915. године Немачка и Бугарска потписују споразум којим Бугарска улази у рат на страни Централних сила. Тим споразумом Бугарима је дозвољено да окупирају и анектирају делове територије Србије, а на које је Бугарска неколико деценија уназад вршила претензије. Подстакнути антинационалним (панславистичким) намерама, а коришћењем ревизије историјских чињеница и пропаганде Бугари су на силу вршили бугаризацију српског становништва тврдећи да је реч не о Србима, већ о „Моравским Бугарима". Ти простори су у областима реке Велике и Јужне Мораве,*

и реке Вардар, односно области источноī Поморавља и Македонија. У овим областима буīарски окупатори успостављају војно-инспекцијске области у којима стварају поīодне услове за спровођење злочиначкоī политичкоī плана Буīарске о стварању етничко чистоī простора са буīарским народом, асимилацијом српскоī становништва и друīих националних мањина, као и вршење различитих облика економскоī, културолошкоī и верскоī злочина. У раду су описани злочини буīарских окупатора који су спровођени у току рата и током успостављања војно-инспекцијских области у периоду од 1915. до 1918. īодине, уīлавном са освртом на тешке масовне злочине у околини Врања, Сурдулице, Беле Паланке, Лесковца, Штипа, Валандова, Долīаеца и Охрида. Буīарски окупатори су застрашивања и злочине вршили како над српским војницима, тако и над српским цивилима, не штедећи старце, жене ни децу. Такође, како би затрли сваки облик сећања на српски идентитет, Буīари су убијали српску интелиīенцију, професоре и учитеље, затирали су српску цркву, убијали свештенике и монахе, али и људе од утицаја, трīовце, занатлије и др. Неведени злочини дешавали су се у свим деловима успостављених војно-инспекцијских области, али и на простору Буīарске īде су Срби одвођени у лоīоре. Свако ко је представљао опасност по буīаризацију, убијан је без суђења. У војно-инспекцијске области српски језик је забрањен, уведен је буīарски; мењана су имена и презимена; уведена је буīарска црквена орīанизација, као и сви обреди на буīарском језику; отворене су буīарске школе у којима су српска деца приморана да иду. Над Србима је, такође, вршен и психолошко-пропаīандни рат īде им је представљено да су они заправо посрбљени Буīари односно моравски и македонски Буīари. Оваква буīарска политика имала је за циљ да спроведе уништење српскоī народа и српскоī националноī идентитета како би се изīрадио, односно „пробудио“ успавани буīарски народ у овим крајевима. Окупирањем делова простора Србије током Првоī светскоī рата, Буīаски национализам прешао је у шовинизам и фашизам, био је мотивисан империјалистичким аспирцијама и страшћу да се спроведе идеја „Велике Буīарске”.

***Кључне речи**: Срби, Буīари, ратни злочини, јужна Србија, Македонија, Први светски рат.*

THE BULGARIAN CRIMES AGAINST THE SERBS IN THE FIRST WORLD WAR FROM 1915. TO 1918.

Milan Nikolajević
G4S Secure Solutions d.o.o, Belgrade, Republic of Serbia;
nikolajevic.milan@yahoo.com

Dragoljub Sekulović
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
dragoljub.sekulovic@fpsp.edu.rs

Božidar Forca
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
bozidar.forca@fpsp.edu.rs

Abstract: *For the Serbs, the First World War is the most tragic event that happened in the second decade of the 20th century. How do we interpret and what do we know about the causes, course and consequences of the First World War, also, and what meaning do we ascribe to this war today? Certainly, these are the questions that are asked in historical research. And memory has its own past, just like history! After successfully repelling the attack of the Austro-Hungarian army in 1914, which was supposed to bring Serbia and the Serbian army to their knees, in 1915 Germany and Bulgaria signed an agreement whereby Bulgaria entered the war on the side of the Central Powers. By that agreement, the Bulgarians were allowed to occupy and annex parts of the territory of Serbia, which Bulgaria had been claiming for several decades. Encouraged by anti-national (pan-Slavistic) intentions, and using the revision of historical facts and propaganda, the Bulgarians forcefully carried out the Bulgarianization of the Serbian population, claiming that they were not Serbs, but "Moravian Bulgarians". Those areas are in the areas of the Great and South Morava rivers, and the Vardar river, that is, the areas of*

Eastern Pomerania and Macedonia. In these areas, the Bulgarian occupiers establish military-inspection areas in which they create suitable conditions for the implementation of Bulgaria's criminal political plan of creating an ethnically clean space with the Bulgarian people, assimilating the Serbian population and other national minorities, as well as committing various forms of economic, cultural and religious crimes. The work describes the crimes of the Bulgarian occupiers that were carried out during the war and during the establishment of military-inspection areas in the period from 1915 to 1918, mainly with reference to serious mass crimes in the vicinity of Vranje, Surdulica, Bela Palanka, Leskovac, Štip, Valandov, Dolgaec and Ohrid. The Bulgarian occupiers carried out intimidation and crimes against both the Serbian soldiers and the Serbian civilians, not sparing the elderly, women or children. Also, in order to erase any form of memory of the Serbian identity, the Bulgarians killed the Serbian intelligentsia, professors and teachers, they destroyed the Serbian church, killed priests and monks, but also influential people, merchants, artisans, etc. Unprecedented crimes took place in all parts of established military inspection areas, but also in the territory of Bulgaria where Serbs were taken to camps. Anyone who posed a threat to Bulgarianization was killed without trial. In the military-inspection areas, the Serbian language was banned, Bulgarian language was introduced; names and surnames were changed; the Bulgarian church organization was implemented as were all rites in the Bulgarian language; Bulgarian schools were opened where Serbian children were forced to go. A psychological-propaganda war was also carried out against the Serbs, where they were presented with the idea that they were actually Serbized Bulgarians, that is, Moravian and Macedonian Bulgarians. This kind of Bulgarian policy aimed to carry out the destruction of the Serbian people and the Serbian national identity in order to build, that is, to „awaken" the sleeping Bulgarian people in these regions. By occupying parts of Serbia during the First World War, Bulgarian nationalism turned into chauvinism and fascism, it was motivated by imperialist aspirations and the passion to implement the idea of „The Great Bulgaria"..

Key words: *Serbs, Bulgarians, war crimes, south Serbia, Macedonia, First World War.*

UDC 37.017.4/.7: 343.819.5(4)"1939/1945"(048)

NEFORMALNO UČENJE O HOLAKUSTU I STRDANJU SRBA TOKOM DRUGOG SVETSKOG RATA

Maja Nikolova
UNIHUB, Beograd , Republika Srbija;
ngomusketar@hotmail.com

Apstrakt: *Proces usvajanja znanja predstavljaju bitan preduslov dobrog i organizovanog obrazovanja. Znanje se usvaja uglavnom u okviru određenih institucija kakva je škola, ali postoji i neformalno usvajanje znanja koje je vezano za događaje iz svakodnevnog života. Tako znanje može da se stekne, pored udžbenika i nastavnih sredstava, i kroz dodatnu literaturu, lektiru, radionice, u muzejima, kroz priču u porodici, ali i kroz dokumentarne i dugometražne filmove.*

Da bi stekli utisak o važnosti neformalnog usvajanja znanja moramo da ukažemo i na osnovne komponente udžbenika. Prvenstvena funkcija udžbenika je prenošenje informacija koje je predviđeno školskim programom za određeni predmet i stvaranje uslova za samostalnu konstrukciju znanja u okviru određene populacije. Kao spona između prosvetne politike s jedne i učitelja s druge strane, i veza između onih koji to znanje usvajaju i onih koje ga prenese oni čine važna komponentu u vaspitno-obrazovnom procesu. Odnosno, preko nastave pa i preko udžbenika formira se i prenosi se određeni pogled na svet i društvo pa je izbor sadržaja udžbenika i način njegove prezentacije od presudnog značaja.

Pored toga na formiranje stavova utiče i neformalno sticanje znanja koje može da bude preneto i putem filma. Pokretne slike, odnosno sinhrono delovanje kamere i mikrofona, daju odraz neposredne stvarnosti. Pored toga što prikazuju mehaničke i druge slične procese on sa uspehom prenose istorijske, društvene i političke prilike i kroz relevantna dokumenta ukazuju na bitne promene u svim oblastima socijalnog života. Film pruža mogućnost da se bliže upoznamo i analiziramo moralne i psihološke aspekte ljudske prirode, kao i kompleksnost istorijskih zbivanja koji, kao različiti faktori, utiču na dinamiku zbivanja u društvu. Pored toga što omogućava doživljaj istorijskih činjenica, on nudi i bezbroj mogućnosti direktnog

i indirektnog uticaja na formiranje stavova o pojedinim istorijskim zbivanja, a u ovom slučaju o Holokaustu i stradanju srpske dece tokom Drugog svetskog rata.

Ovaj rad ima za cilj da ukaže na mogućnosti i važnost sticanja znanja o stradanjima Srba i Jevreja tokom Drugog svetskog rata koje je stečeno kroz neformalno usvajanje znanja, odnosno kroz filmove u kojima su deca glavni akteri.

Ključne reči: *neformalno učenje, Holokaust, stradanje, Srbi, Drugi svetski rat.*

INFORMAL LEARNING ABOUT THE HOLOCAUST AND THE SUFFERING OF SERBS DURING WORLD WAR II

Maja Nikolova
UNIHUB, Belgrade, Republic of Serbia;
ngomusketar@hotmail.com

Abstract: *The process of acquiring knowledge is an essential precondition for good and organized education. Knowledge is acquired mainly within specifice institutions such as school, but there is also informal acquisition of knowledge that is related to events from everyday life. In this way, knowledge can be acquired, in addition to textbooks and teaching aids, through additional literature, reading, workshops, in museums, through stories in the family, but also through documentaries and feature films.*

To get a notion of the importance of informal acquisition of knowledge, we must point out the basic components of textbooks. The primary function of textbooks is to transmit information that is provided by the school curriculum for a specific subject and create conditions for the independent construction of knowledge within a specific population. As a link between educational policy on the one hand and teachers on the other, and a link between those who acquire that knowledge and those who transmit it, they form an important component in the educational process. That is, through teaching and through textbooks, a certain view of the world and society is formed and transmitted, so the choice of textbook content and the way it is presented are of crucial importance.

In addition, the formation of attitudes is also influenced by the informal acquisition of knowledge, which can also be transmitted through film. Moving images, i.e., the synchronous action of the camera and microphone, give a reflection of immediate reality. In addition to showing mechanical and other similar processes, they successfully convey historical, social and political circumstances and, through relevant documents, indicate important changes in all areas of social life. The film provides an opportunity to get to know and analyze the moral and psychological

aspects of human nature, as well as the complexity of historical events that, as various factors, influence the dynamics of events in society. In addition to enabling the experience of historical facts, it also offers countless possibilities of direct and indirect influence on the formation of attitudes about certain historical events, and in this case about the Holocaust and the suffering of Serbian children during the Second World War.

The aim of this paper is to point out the possibilities and importance of acquiring knowledge about the suffering of Serbs and Jews during the Second World War, which was acquired through informal acquisition of knowledge, that is, through films in which children are the main actors.

Key words: *informal learning, Holocaust, suffering, Serbs, Second World War.*

УДК 341.322.5(=411.16)(4)"1939/1945"(048)
26(048)

ДАВИДОВА ЗВЕЗДА КАО СИМБОЛ СТРАДАЊА ЈЕВРЕЈА У ХОЛОКАУСТУ

Филип М. Обрадовић
Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, Република Србија,
philipobradovich@gmail.com

Апстракт: *Давидов штит или Давидова звезда је широко признати симбол јудаизма као религије и јеврејског идентитета уопште. Његов облик је спој два једнакостранична троугла у хексаграм, који су Јевреји користили у мистичне и декоративне сврхе. Као препознатљив симбол за јеврејски народ и јудаизам као религију датира још из Прага XVII века. У XIX веку, симбол је почео да се широко користи међу јеврејским заједницама како источне Европе тако и западне Европе, да би се на крају користио за представљање јеврејског идентитета или верских уверења. На Првом ционистичком конгресу одржаном од 29 до 31 августа 1897. године у Базелу, Давидова звезда је изабрана као централни симбол на јеврејској националној застави. До краја Великог рата, постао је међународно прихваћен симбол за јеврејски народ, коришћен на надгробним споменицима палих јеврејских војника. Широко је познато да су се Јевреји у Краљевини Србији за време Великог рата изјашњавали као Срби Давидове вере. Давидову звезду, најчешће жуту, нацисти су користили током Холокауста да означе припаднике Јеврејске заједнице. Након Немачке инвазије на Пољску 1. септембар — 6. октобар 1939. године, у почетку су постојали различити локални декрети који су Јевреје приморавали да носе различите знакове. У Генералном губернаторству - бела трака око руке са плавом Давидовом звездом или у Царској области ратне државе - жута значка, на њој Давидова звезда, на левој дојци и на леђима. Ако би се Јеврејин нашао у јавности без звезде, могао би бити строго кажњен. Указом од 1. септембра 1941. године, који је потписао Рајнхард Хајдрих, а који се односио на све Јевреје старије од шест година који су били у обавези да носе Давидову звезда са речју JUDE (на немачком за Јеврејин) у Чешкој и Моравској, да би касније постепено овај указ био уведен у друге области које су окупирали нацисти.*

Друїи су, међутим, носили Давидову звезду као симбол ūркоса нацистичком антисемитизму, као у случају војника САД-а који је носили Давидову звезду украшену на леђима током инвазије на Нормандију 1944. їодине. Данас се звезда користи као централни симбол на националној застави Државе Израел.

Кључне речи: *Симбол, Израел, Давидова звезда, Јудаизам, холокауст, Друїи светски рат.*

THE STAR OF DAVID AS A SYMBOL OF JEWISH SUFFERING IN THE HOLOCAUST

Filip M. Obradović
Institute for Serbian Culture Priština - Leposavić, Republic of Serbia,
philipobradovich@gmail.com

Abstract: *The Shield of David or Star of David is a widely recognized symbol of Judaism as a religion and Jewish identity in general. Its shape is the union of two equilateral triangles in a hexagram, which the Jews used for mystical and decorative purposes. As a recognizable symbol for the Jewish people and Judaism as a religion, it dates back to Prague in the 17th century. In the 19th century, the symbol began to be widely used among Jewish communities in both Eastern and Western Europe, eventually being used to represent Jewish identity or religious beliefs. At the First Zionist Congress held from August 29 to 31, 1897 in Basel, the Star of David was chosen as the central symbol on the Jewish national flag. By the end of the Great War, it had become an internationally accepted symbol for the Jewish people, used on the gravestones of fallen Jewish soldiers. It is widely known that Jews in the Kingdom of Serbia during the Great War declared themselves as Serbs of the faith of David. The Star of David, usually yellow, was used by the Nazis during the Holocaust to mark members of the Jewish community. After the German invasion of Poland September 1 - October 6, 1939, there were initially various local decrees forcing Jews to wear different signs. In the General Governorate - a white armband with a blue Star of David or in the Imperial Region of the State of War - a yellow badge with a Star of David on it, on the left breast and on the back. If a Jew found himself in public without a star, he could be severely punished. By decree of September 1, 1941, signed by Reinhard Heydrich, which referred to all Jews over the age of six who were obliged to wear the Star of David with the word JUDE (German for Jew) in Bohemia and Moravia;t later this decree would gradually be introduced in other areas occupied by the Nazis. Others, however, wore the Star of David as a symbol of defiance against Nazi anti-Semitism, as in the case of US soldiers who wore the Star of David emblazoned on their backs*

during the 1944 Normandy invasion. Today, the star is used as the central symbol on the national flag of the State of Israel.

Key words: *Symbol, Israel, Star of David, Judaism, Holocaust, World War II.*

УДК 343.819.5(=163.41)(497.16)"1941/1943"(048)

ИТАЛИЈАНСКА ОКУПАЦИОНА ВЛАСТ И ВЕЛИКОАЛБАНСКЕ ТЕЖЊЕ ПЛАВСКО ГУСИЊСКИХ МУСЛИМАНА У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ

Божидар Б. Оташевић
Криминалистичко – полицијски универзитет, Београд, Република Србија; bozidarotasevic@yahoo.com

Бранислав Оташевић
Новинар и публициста, Плав, Црна Гора

Апстракт: *Становништво плавско-гусињског краја је вековма уназад било подељено јасном верском дијагоналом. У зависности од историјског периода већину су чинили православци, односно муслимани. После априлског слома краљевине Југославије сплетом вишедеценијских историјско-политичких догађаја, плавско-гусињски муслимани су италијанске окупационе снаге дочекали као ослободиоце. Италијански фашисти су ово подручје прогласили „ослобођеним" и прикључили такозваној „Великој Албанији", са седиштем у Тирани. Формирана је фашистичка војна формација – муслиманска милиција која ће остати на овом подручју све до краја рата.*

Припадници ове војне формације су деловали у функцији остваривања ратних и политичких циљева фашистичке Италије. Италијани су у Плаву и Гусињу имали знатно мање својих војника у односу на остала, по величини слична подручја, у окоупираној Југославији. Њихов циљ је била Велика Албанија, као круна њиховог империјалистичког продора на Балкан.

Циљ овог рада је да се на основу доступне архивске грађе расветле злочини муслиманске милиције над православним становништвом у плавско-гусињском крају.

Наиме, уз знање и одобрење Италијанских окупационих власти припадници муслиманске милиције су у периоду од 1941. до 1943. године, убили око 150 цивила овог краја. Сви убијени су били православне вероисповести

и различите животне доби и пола, а међу њима је био велики број деце. Уништена је сва покретна и непокретна имовина, спаљене су готово све српске куће, опљачкан је целокупан сточни фонд, а становништво је натерано у бекство на слободну територију, где је живело у немогућим условима, најчешће у шуми. Забележени су и случајеви силовања и присилног одвођења девојака, од стране припадника различитих квислиншких војних формација стационираних у Плаву. Девојке су на силу одвођене најчешће на Косово и Метохију и Северну Албанију.

До данашњег дана не постоји целовито и систематско истраживање овог злочина, без обзира на постојање великог броја докумената који се налазе у Архиву Југославије - Фонд – 110 – Државна комисији за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача. Државана Комисија је правила велику базу докумената, а прикупљени материјали о злочинима су даље прослеђивани јавним тужиоцима, који су злочинце изводили пред грађанске или војне судове. Вођени су и екстрадициони поступци за окривљене који су се налазили у иностранству, како би што пре били изведени

Кључне речи: *Италијански фашисти, Велика Албанија, Плав и Гусиње, муслиманска милиција, злочини.*

THE ITALIAN OCCUPATION AUTHORITY AND GREATER ALBANIAN ASPIRATIONS OF THE MUSLIMS OF THE PLAV GUSINJ REGION IN THE SECOND WORLD WAR

Božidar B. Otašević
University of Criminal Investigation and Police Studies, Belgrade, Republic of Serbia;
bozidarotasevic@yahoo.com

Branislav Otašević
Journalist and publicist, Plav, Montenegro

A***bstract:*** *The population of the Plav-Gusinje region has been divided by a clear religious diagonal for centuries. Depending on the historical period, the majority were Orthodox, that is, Muslims. After the collapse of the Kingdom of Yugoslavia in April as a result of several decades of historical and political events, the Muslims of the Plav-Gusinje region welcomed the Italian occupation forces as liberators. The Italian fascists declared this area "liberated" and annexed it to the so-called "Greater Albania", based in Tirana. A fascist military formation was formed – a Muslim militia that will remain in this area until the end of the war.*

The members of this military formation acted in the function of achieving the war and political goals of fascist Italy. The Italians had significantly fewer soldiers in Plav and Gusinje compared to other areas of similar size in occupied Yugoslavia. Their goal was Greater Albania, as the crown of their imperialist penetration into the Balkans

The aim of this work is to shed light on the crimes of the Muslim militia against the Orthodox population in the Plav-Gusinje area based on the available archival material.

Namely, with the knowledge and approval of the Italian occupation authorities, members of the Muslim militia killed about 150 civilians in this region in the period from 1941 to 1943. All those killed were of the Orthodox religion and

of different ages and sexes, and among them was a large number of children. All movable and immovable property was destroyed, almost all Serbian houses were burned, the entire livestock fund was looted, and the population was forced to flee to the free territory, where they lived in impossible conditions, mostly in the forest. Cases of rape and forced abduction of girls by members of various Quisling military formations stationed in Plav have also been recorded. The girls were most often forcibly taken to Kosovo and Metohija and Northern Albania.

To this day, there is no complete and systematic investigation of this crime, regardless of the existence of a large number of documents that are in the Archives of Yugoslavia – Fund – 110 – State Commission for Investigating the Crimes of the Occupying Forces and Their Helpers. The State Commission compiled a large database of documents, and the collected materials on crimes were further forwarded to public prosecutors, who brought the criminals before civil or military courts. Extradition proceedings were also conducted for the defendants who were abroad, so that they could be brought before the competent courts as soon as possible.

Keywords: *Italians fascists, Greater Albania, Plav and Gusinje, Muslim militia, crimes.*

UDC 342.7:323.12-058.6(=411.16) (495)(048)

GRČKI JEVREJI, HOLOKAUST I LJUDSKA PRAVA

Alexios Panagopoulos[1]
Redovni član Međunarodne slovenske akademije nauka,
obrazovanja, umetnosti i kulture, Moskva, Ruska Federacija;
alexpan1@hotmail.com

Apstrakt: *Prisustvo Jevreja u Grčkoj postoji od davnina. Grčkim Jevrejinom smatra se svaki grčki državljanin koji pripada jevrejskoj veri i ima jevrejsko poreklo, a da živi ili potiče iz regije današnje Grčke.*

Grad Solun je primio najveći broj jevrejskih imigranata, pa se zvao: "Majka Izraela".

Grčki Jevreji su doprineli u razvoju nekoliko sektora grčkog društva, kao što su proizvodnja i trgovina.

Njihov broj će se značajno smanjiti nakon zločina genocida koji su izvršile fašističke vojne snage Osovine u nepravednom Holokaustu 1944. godine.

Solunski mitropolit po imenu Genadije je više puta izdavao lažne potvrde o navodnom krštenju nekoliko grčkih Jevreja kako bi ih spasio. Pismo-protest atinskog arhiepiskopa Damaskina i 27 vodećih članova kulturnih, akademskih i profesionalnih organizacija u korist grčkih Jevreja 23. marta 1943. pomoglo je spasenju mnogih. Mitropolit Zakintosa Hrizostom piše samo dva imena, svoje i gradonačelnikovo, kao grčkih Jevreja, tako da će skoro svi Jevreji Zakintosa biti spaseni.

Grčka vlada je odlučila dati grčko državljanstvo svima koji su preživeli Holokaust ali su potom izgubili grčko državljanstvo kada su napustili zemlju. Oni koji su imali jednog ili dva roditelja iz Grčke, ili pretka iz Grčke, imaju pravo da podnesu zahtev za dodelu grčkog državljanstva.

Grčka država zvanično priznaje zajednički istorijski tok kroz vekove i brani zakonska prava osuđujući sve oblike nasilja, genocida i degradacije ljudske ličnosti, u skladu sa grčkim ustavom i zakonima države.

Ključne reči:*. grčki Jevreji, holokaust, ljudska prava.*

1 Academic Prof. DDDr. Habil.

GREEK JEWS, THE HOLOCAUST AND HUMAN RIGHTS

Alexios Panagopoulos
Full member of International Slavic Academy of Sciences,
Education, Arts & Culture, Moscow, Russian Federation;
alexpan1@hotmail.com

Abstract: *The presence of Jews in Greece has been around since long ago. A Greek Jew is considered to be any Greek citizen who belongs to the Jewish Religion and has Jewish origin, specifically that he resides in or originates from a region of the State of today's Greece.*

The city of Thessaloniki received the largest number of Jewish immigrants, it was called: the "Mother of Israel".

Greek Jews contributed creatively to several sectors of the developing Greek society, such as manufacturing and commerce.

Their numbers will be significantly reduced after the crime of genocide brought about by the iniquitous Holocaust in 1944, by the fascist military forces of the Axis.

The Metropolitan of Thessaloniki named Gennadios repeatedly issued false certificates of the alleged baptism of several Greek Jews in order to save them. The Letter-Protest from the Archbishop of Athens Damascene and 27 leading members of cultural, academic and professional organizations in favour of Greek Jews on March 23, 1943, helped to save many. The Metropolitan of Zakynthos Chrysostomos writes only two names, his and the mayor's, as Greek Jews, so almost all the Jews of Zakynthos will be saved.

The Greek Government decided to grant Greek citizenship to all those who survived the Holocaust and who then lost their Greek citizenship when they left the country. Those who had one parents or grandparents from Greece, have the right to apply for the assignment of Greek citizenship.

The Greek State officially recognizes the common historical course through the centuries and defends the legal rights by condemning all forms of violence, genocide and degradation of the human personality, in accordance with the Greek constitution and state laws.

Key words: *Greek Jews, Holocaust, Human Rights.*

UDC 341.485(=163.41)(497.13)" 1942"(048)
341.322.5(497.13)"1942"(048)

POGROM - MASAKR SRBA NA DRINI U PRVOJ POLOVINI 1942. GODINE

Vinko Pandurević
Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union – Nikola Tesla“, Beograd, Republika Srbija, vinko.pandurevic@fpsp.edu.rs

Ena Todorovic
Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union – Nikola Tesla“, Beogard, Republika Srbija, ena.todorovic@fpsp.edu.rs

Apstrakt: *Stradanje srpskog naroda u istočnoj Bosni (na Romanijskom platou i srednjem Podrinju) koje se desilo u prvoj polovini 1942. godine, okarakterisali smo kao pogrom i maskr nad Srbima, koje su počinili ustaške snage Nezavisne Države Hrvatske (NDH) –sačinjene od pripadnika Hrvatskog i Muslimanskog naroda, uz delimičnu - indirektnu saradnju Nemačkih snaga. Iako se pojmovi masakr i pogrom mogu smatrati sinonimima, koji po svojoj suštini označavaju istrebljenje, krvoproliće, pokolj, etničko čišćenje, svesno smo koristili oba pojma, jer su njihova značenja po sadržaju i praktičnoj materijalizaciji u pomenutom stradanju srpskog naroda označavali sistematsko uništavanje i istrebljenje srpskog naroda kao etničke, rasne i verske grupe. Iako pojmovi maskr i pogrom nemaju pravnu težinu kao genocid, oni su u konkretnom slučaju označavali planske i sistematske zločine uništenja i istrebljenja srpskog naroda u celokupnoj NDH, kao i u navedenom području u istočnoj Bosni, koja je bila sastavni deo NDH. Od izuzetne je važnosti, za očuvanje kulture sećanja na holokaust i genocid koji su počinjeni nad Jecrejskim i Srpskim narodom tokom Drugog svetskog rata, zločine na Drini iz 1942. godine karakterisati odgovarajućim pravnim pojmovima i jasnom društvenom objektivizacijom, koja je trebala biti od značaja za postratno razdoblje, kao što to treba biti i u današnje vreme.*

Masakr nad srpskim narodom na Drini u prvoj polovini 1942. godine bio je samo jedna faza u ostvarenju ciljeva NDH, koja je egistirala na rasnom zakonodavstvu i zločinačkom odnosu prema Srbima, bilo gde da žive, kao i deo ukupnog

broja ubijenih Jevreja, Srba, Roma i antifašista, na tlu bivše Jugoslavije, koji se kreće oko jedan milion. Masakr nad Srbima na Drini 1942. godine bio je samo jedan segment realizacije genocidnog usmerenja Vrhovništva NDH prema Srbima, koji se uklapao u masovna masakriranja, proterivanja, logorisanja i ubijanja srspkog naroda od 1941. godine do kraja Drugog svetskog rata.

Zbog operativno-strategijskog značaja istočne Bosne za NDH i Nemačke okupacione snage, udružene ustaško-nemačke jedinice su od početka 1942. godine pa do proleća izvodile više ofanzivnih operacija protiv srpskih narodnih ustaničkih jedinica, partizanskih odreda, vojno-četničkih snaga i delova Jugoslovenske vojske u otadžbini, koji su štitili zbegove srpskog stanovništva na širem prostoru Romanije, Vlasenice i Han Pijeska. U tim borbama navedene snage koje su štitile srpski narod pretrpele su velike gubitke, a završna faza „čišćenja Romanije i srednjeg Podrinja" usledila je početkom aprila iste godine, kada je otpočeo pogrom Srba u opštinama Pale, Sokolac, Rogatica, Han Pijesak i Višegrad, koji je svoju kulminaciju doživeo u masakru nad Srbima u selima Stari Brod i Miloševići (severno od Višegrada oko 15 km).

Hiljade Srba je bežeći od Francetićevih ustaških legija, ka Srbiji, izbilo na Drinu severno od Višegrada, gde ih je zadesila stradalna sudbina – pogibija od ustaške puške, ustaškog noža i davljenja u talasima ledene vode reke Drine.

Postoji mnoštvo istorijske građe iz perioda Socijalističke Jugoslavije o stradanju Srba na Drini 1942. godine, koja je pothranjena u Vojnim arhivima, ali kao takva nije našla adekvatnu prezentaciju u istorijkim udžebnicima, i prava istina je bila skrivana u arhivskim depoima. Prikrivanje istorijskih istina o stradanju svih naroda tokom Drugog svetskog rata, koji je na tlu Jugoslavije vođen i kao građanski-bratoubiulački rat, i kao narodnooslobodilački rat protiv okupatora, ali i kao socijalistička revolucija, bilo je motivisano, pre svega ideološkim razlozima izgradnje bratstva i jedinstva i apotekarskim odmeravnjem „veličine doprinosa" svih naroda i narodnosti pobedi nad okupatorom i ostvarenju revolucionarnih ciljeva komunističke ideološke borbe. Neadekvatno i neblagovremeno suočavanje sa ratnom prošlošću i nerealna procena revolucionarnog i oslobodilačkog doprinosa svih naroda Jugoslavije, kao i vremenom, slabljenjem ideološke i partijske diktature i državne repreije, u cilju suzbijanja „kontrarevolucionarnih delovanja" doprineli su pojavi razobručenog nacionalizma, međunacionalnih tenzija i novog građanskog rata početkom 90-tih godina prošlog veka.

Objektivna istorijska valorizacija događaja iz Drugog svetskog rata, pre svega zločina koji su činili okupatorske snage, kao i domaće kvinsliške snage (maskar, holokaust, genocid), te zločina koje su činili određene snage jednog naroda prema

drugom narodu, kao i njihova pravna kategorizacija i društvena objektivizacija, od suštinskog su značaja za izgradnju čvrstih društvenih temelja u određenju postratnog društva i stabilnih društvenih odnosa.

Ključne reči: *Masakr, pogrom, genocid, srpski narod, Hrvati, Nezvaisna Država Hrvatska, ustaše, četnici, partizani, Nemci, Istočna Bosna, Drina.*

THE POGROM - MASSACRE OF SERBS ON THE DRINA IN THE FIRST HALF OF 1942

Vinko Pandurević
Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Republic of Serbia; vinko.pandurevic@fpsp.edu.rs

Ena Todorović
Faculty for Business Studies and Law, University „Union - Nikola Tesla“, Belgrade, Republic of Serbia; ena.todorovic@fpsp.edu.rs

Abstract: *The suffering of the Serbian people in eastern Bosnia (on the Mt Romanija plateau and middle part of Podrinje area) that happened in the first half of 1942, we characterized as a pogrom and massacre against the Serbs, committed by the Ustashi forces of the Independent State of Croatia (NDH) - made up of members of the Croatian and Muslim peoples having partial - indirect cooperation with German forces. Although the terms massacre and pogrom may be considered synonyms, which in their essence mean extermination, bloodshed, carnage, ethnic cleansing, we consciously used both terms, because their meanings in terms of content and practical manifestation in the aforementioned suffering of the Serbian people denoted the systematic destruction and extermination of the Serbian people as an ethnic, racial, and religious group. Although the terms massacre and pogrom do not have the same weight in law as genocide, in this particular case they denoted planned and systematic crimes of destruction and extermination of the Serbian people across the entire NDH, as well as in the aforementioned area in eastern Bosnia, which was an integral part of the NDH. The crimes on the Drina in 1942 are extremely important for the preservation of the culture of memory of the Holocaust and the genocide committed against the Jewish and the Serbian people during World War II, hence they must be characterized using appropriate legal terms and clear social objectification, which was supposed to be of importance for the post-war period, as it should be today*

The massacre of the Serbian people on the Drina in the first half of 1942 was only one stage in the realization of the goals of the NDH, which existed on racial

legislation and a criminal attitude towards the Serbs, wherever they lived, and one part of the total number of murdered Jews, Serbs, Roma, and anti-fascists, on the soil of the former Yugoslavia, which is around one million. The massacre of the Serbs on the Drina in 1942 was only one segment of the realization of the genocidal direction of the NDH Supreme Authority against the Serbs, which included large-scale massacres, expulsions, incarceration in camps and killings of the Serbian people from 1941 through the end of the World War II.

Because of the operational and strategic importance of eastern Bosnia for the NDH and the German occupation forces, from the early 1942 through spring, the joint Ustashi-German units carried out several offensive operations against the Serbian popular uprising units, partisan detachments, military-Chetnik forces, and parts of the Yugoslav Army in the Fatherland, who protected the Serbian civilian fugitives in the wider area of Romanija, Vlasenica, and Han Pijesak. In these battles, the aforementioned forces that protected the Serbian people suffered great losses, and the final phase of the "cleansing of Romania and the middle part of Podrinje area" followed in early April of the same year, when the pogrom of Serbs began in the municipalities of Pale, Sokolac, Rogatica, Han Pijesak, and Višegrad. These culminated in the massacre of Serbs in the villages of Stari Brod and Miloševići (about 15 km north of Višegrad).

Thousands of Serbs, fleeing from Francetić's Ustashi legions towards Serbia, reached the Drina north of Visegrad, where they suffered a terrible fate - they were either killed by the Ustashi rifles and knifes or they drowned in the waves of the ice-cold water of the Drina River.

There is a lot of historical material from the period of Socialist Yugoslavia about the suffering of Serbs on the Drina in 1942, which is kept in the Military Archives, but as such it did not find an adequate presentation in history textbooks, and the real truth was hidden in archival depots. The concealment of the historical truths about the suffering of all peoples during World War II, which was fought on the territory of Yugoslavia both as a civil-fratricidal war, and as a national liberation war against the occupiers, but also as a socialist revolution, was motivated, above all, by ideological reasons of building brotherhood and unity and by apothecary measuring the "size of contribution" of all nations and nationalities to the victory over the occupier and the realization of the revolutionary goals of the communist ideological struggle. Inadequate and untimely coping with the past wartime period and unrealistic assessment of the revolutionary and liberating contribution of all peoples of Yugoslavia, same as, over time, weakening of ideological and party dictatorship and state repression, aimed at suppression of the "counterrevolutionary

activity", eventually contributed to the emergence of unchecked nationalism, inter-national tension, and the new civil war in the early 1990s.

Objective historical valorization of the events of the World War II, first of all the crimes committed by the occupying forces, as well as the domestic quisling forces (massacre, holocaust, genocide), and the crimes committed by certain forces of one nation against another nation, as well as their legal categorization and social objectification, are of essential importance for the construction of solid social foundations in determining the postwar society and stable social relations.

Keywords: *Massacre, pogrom, genocide, Serbian people, Croats, Independent State of Croatia, Ustashi, Chetniks, Partisans, Germans, eastern Bosnia, the Drina.*

UDC 323.1(=411.16)(048)

NACIONALNI OTPOR, ODMAZDA I JEVREJSKE ZAJEDNICE U REGIONU ZAPADNE MAKEDONIJE U GRČKOJ

Michail Pappas
Fakultet stranih jezika i književnosti,
Univerztitet u Bukureštu, Bukurešt, Republika Rumunija;
papmix@gmail.com

Apstrakt: *Opšte je poznato da je Drugi svetski rat bio najrasprostranjeniji, najskuplji i najbrutalniji oružani sukob na našoj planeti. Milioni ljudskih života su izgubljeni, a materijalna katastrofa je neprocenjiva. Širom Evrope, ali i kod nas, osvajači su ostavili svoj trag u svakom gradu i selu, streljanjima, bombardovanjem, požarima i pljačkom na spaljenoj zemlji.*

Odbijanje grčkog naroda da se pomiri sa režimom trostruke neprijateljske okupacije – Nemaca, Italijana i Bugara – a protivno svojim osnovnim pravima i slobodama, rezultiralo je razvojem snažnog pokreta nacionalnog otpora u okupiranoj Grčkoj. Početni pojedinačni činovi otpora okupatoru nastali su formiranjem i delovanjem moćnog masovnog organizovanja naroda.

Cena ovog otpora bila je glad, progoni, egzekucije i razdvajanje porodica što je ostavilo neizbrisiv trag na mnoge preživele. U našoj otadžbini, u mučeničkim gradovima i selima je u periodu od 1941. do 1944. primenjivana praksa odmazda, poseban vid nemilosrdnog nasilja nad civilnim stanovništvom pod nazivom „nasilje bez granica", koje je u nacističkoj nemačkoj vojsci bilo usvajano kao dogma, bio je jedini odgovor užasa koji su okupatorske snage primenjivale, ostavljajući otvorene rane preživelima širom zemlje.

Tokom istog perioda, jevrejske zajednice u Severnoj Grčkoj se istrebljuju. Njihova imovina se pleni, a oni se deportuju u koncentracione logore. Da bi se postiglo „konačno rešenje" problema, koji je, prema nacistima, izazvan opštim međunarodnim prisustvom jevrejskog elementa, osmišljavaju se i primenjuju prakse bez presedana u svetskoj istoriji.

Region Zapadne Makedonije bio je jedno od poprišta vojnih operacija u periodu od 1940. do 1941. tokom grčko-italijanskog sukoba, ali i u mračnom periodu okupacije 1941. - 1944. Prošao je kroz teška vremena i pretrpeo mnoge katastrofe od strane okupacionih snaga plaćajući težak danak u krvi uz masovno pogubljenje muškog stanovništva, ali i civila.

U ovom članku se pokušava dati opšti prikaz nacionalnog otpora naše zemlje i politike represije koja je započela upravo u regionu Zapadne Makedonije 1941. godine u selu Mesovouno u prefekturi Kozani. Istovremeno se spominju i jevrejske zajednice iz regiona koje su nažalost nestale nakon rata. Detaljnije izveštavanje o tim događajima bi moglo biti predmet neke buduće studije.

Ključne reči: *Nacionalni otpor, odmazda, jevrejske zajednice*

NATIONAL RESISTANCE, RETALIATIONS AND JEWISH COMMUNITIES IN THE REGION OF WESTERN MACEDONIA, GREECE

Michail Pappas
The Faculty of Foreign Languages and Literatures, University of Bucharest, Bucharest, Republic of Romania; papmix@gmail.com

Abstract: *It is widely known that the Second World War was the most extensive, expensive and violent conflict on our planet. Millions were lost and material destruction was incalculable. Across Europe as well as in our country, executions, bombings, torching and pillaging left the invaders' mark on every city and village.*

The refusal of Greeks to compromise with the status quo of the triple occupation – German, Italian and Bulgarian – against basic rights and freedoms resulted in the development of a strong movement of National Resistance in occupied Greece. Initially isolated acts of resistance against the invaders were followed by the formation and operation of strong, mass organizations.

The price of resistance was hunger, persecutions, executions and destruction of families that left an everlasting mark on many of the survivors. In our country, in martyrdom cities and villages during 1941 – 1944, the practice of retaliations, especially blind and often merciless violence against civilian population, "no limits violence", as a doctrine of the Nazi German army, was the only response by the occupational forces, creating open wounds for survivors across the entire country.

At the same time, Jewish communities of north Greece are decimated. Their properties are confiscated and they are displaced and forced into labour camps. In order to achieve the "final solution" of the problem which, according to Nazis, was caused by the extensive international presence of Jewish elements never before seen practices are conceived and applied.

The region of Western Macedonia was one of the theatres of combat operations during 1940 – 1941 during the Greco-Italian war as well as during the bleak Occupation period 1941 – 1944. The area suffered greatly from the occupational forces paying a high blood price through executions of male population and civilians.

This article aims to present an overview of the National Resistance in our country and of the practice of retaliations that effectively started from the area of Western Macedonia in 1941 in the village Mesovouno of the Municipality of Kozani. In parallel, the Jewish communities of the area are mentioned which, unfortunately, after the war were extinct. Detailed mention of events could be the subject of a future study.

***Key words**: National Resistance, retaliations, Jewish communities*

УДК 341.322.5(497.115)"1941/1945"(048)
341.485(=163.41)(497.115)"1941/1945"(048)

НЕКОЛИКО СВЕДОЧЕЊА О ПОЛОЖАЈУ КОЛОНИСТА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ

Александар Павловић
Институт за српску културу Приштина-Лепосавић, Република Србија;
alek.pavlovic@hotmail.com

Апстракт: *Због неповољног социоекономског стања у ком се Косово и Метохија налазило након ослобођења од вишевековне турске владавине власти Краљевине СХС (Југославије) спровеле су на овом подручју аграрну реформу, са циљем експропријације земљишта великих, феудалних поседа, и његове расподеле сељаштву које је било без земље или је претходно читлучило на имањима ага и бегова. Упоредо са аграрном реформом спроведена је и колонизација, на основу које је од 1918. до 1941. године на Косову и Метохији насељено више десетина хиљада колониста, претежно Срба, из различитих, углавном плодном земљом сиромашних крајева Краљевине СХС (Југославије). Са избијањем Другог светског рата на простору југословенске државе највећи део колониста нашао се на удару албанских оружаних формација које су стале на страну окупатора, што је довело до њиховог прогона, уништавања имовине, физичких ликвидација. Циљ рада представља покушај пружања доприноса сагледавању положаја колониста у току ратних година 1941-1945, посматраног са аспекта њихових појединачних судбина и сведочења. Истраживана проблематика, у том смислу, посматрана је у антропološкој, хуманистичкој перспективи, што значи да је пажња у раду усмерена на анализу начина на који се страдање колониста рефлектовало кроз њихова субјективна становишта и њихове личне доживљаје. Овако конципиран, рад је усредсређен на настојање да се драма кроз коју су колонисти у Другом светском рату пролазили, а која је била последица догађаја на макро плану, боље разуме пружањем увида у микро ниво друштвене стварности, који чине биографије и животне приче сваког појединца понаособ. Истраживањем је, на овај начин, учињен*

покушај да се посредством својих казивања на светлост дана изведу неки од конкретних учесника колонизације на Косову и Метохији, са циљем да се тим путем укаже на значај њихових гласова, који су у изучавању посматране проблематике у досадашњој историографији често остајали у другом плану. Резултати приказани у раду добијени су на основу истраживања базираног на употреби писаних историјских извора, на првом месту архивске грађе.

Кључне речи: *Срби, колонисти, Косово и Метохија, Други светски рат, архивска грађа.*

SEVERAL TESTIMONIES ABOUT THE POSITION OF COLONISTS IN KOSOVO AND METOHIJA IN THE SECOND WORLD WAR

Aleksandar Pavlović
Institute for Serbian Culture Prishtina – Leposavic, Republic of Serbia;
alek.pavlovic@hotmail.com

Abstract: *Due to the unfavorable social and economic situation in which Kosovo and Metohija were after liberation from the centuries-old Turkish rule, the authorities of the Kingdom of SHS (Yugoslavia) implemented an agrarian reform in this area, with the aim of expropriating the land of large, feudal estates, and distributing it to the peasants who were without land or previously worked on the estates of agas and beys. Along with the agrarian reform, colonization was implemented as well, on the basis of which tens of thousands of colonists, mostly Serbs, from different, mostly fertile, poor regions of the Kingdom of SHS (Yugoslavia), were settled in Kosovo and Metohija from 1918 to 1941. With the outbreak of the Second World War on the territory of the Yugoslav state, most of the colonists were attacked by Albanian armed formations that sided with the occupiers, which led to their persecution, destruction of property, and physical liquidations. The aim of this paper is an attempt to contribute to the understanding of the position of the colonists during the war years 1941-1945, viewed from the point of their individual destinies and testimonies. In this sense, the researched issue is viewed from an anthropological, humanistic perspective, which means that the attention in the work is focused on the analysis of the way in which the suffering of the colonists was reflected through their subjective viewpoints and their personal experiences. Conceived in this way, the paper is focused on an effort to better understand the drama that the colonists went through during the Second World War, which was a consequence of events on the macro level, by providing an insight into the micro level of social reality, which is made of the biographies and life stories of each individual. Through the research, in this way, was made an attempt to bring some of the concrete participants of the colonization in Kosovo*

and Metohija to the light of day through their stories, with the aim of pointing out the importance of their voices, which often remained in the background in the study of the observed issues in the historiography so far. The results presented in the paper were obtained on the basis of research based on the use of written historical sources, primarily archival material.

Key words: *Serbs, colonists, Kosovo and Metohija, Second World War, archival material.*

UDC 37.091.39:004.9[:343.819.5(4)"1939/1945"(048)

PODSTICANJE SVESNOSTI O HOLOKAUSTU KOD PRIPADNIKA DIGITALNIH GENERACIJA

Dragana Radosavljević
Fakultet za poslovne studije i pravo,Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Republika Srbija; dragana.radosavljevic@fpsp.edu.rs

Dušan Lukić
Fakultet za poslovne studije i pravo,Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Republika Srbija; dusan.lukic@fpsp.edu.rs

Milan Radosavljević
Fakultet za poslovne studije i pravo,Univerzitet „Union - Nikola Tesla“, Beograd, Republika Srbija; milan.radosavljevic@fpsp.edu.rs

Apstrakt: *Učenje o Holokaustu je misija za bolju budućnost. Informacije i lokaliteti sećanja o Holokaustu postoje, širom sveta i u Republici Srbiji. Na koji način digitalne generacije prihvataju iste, šta je sa opštom kulturom sećanja, da li je to dovoljno u borbi protiv predrasuda i mržnje su pitanja na koja se i dalje traže odgovori.*

Dugogodišnja istraživanja britanskog centra za očuvanje sećanja na Holokaust (Holocaust Memorial Day Trust – Dan sećanja na Holokaust (www.hmd.org.uk)) pokazala su da oko 5% ljudi nikada nije čulo za Holokaust. Oko 9% pripadnika generacije Milenijalaca i generacije Z nije čulo za Holokaust (o njima najviše istraživanja ima u SAD), što se smatra relevantnim podatkom, globalno posmatrano. Da li je to propust školskih programa pokazaće vreme, ali svakako učenje o Holokaustu je obaveza i odgovornost svakog naroda.

Smernice za sticanje znanja o Holokaustu, naravno, postoje. Digitalne generacije traže komunikaciju svojstvenu njima, a to znači prilagođavanje iste uzrastu, situaciji i prilikama, sve kroz Internet jer bez njega ne mogu da žive. Mogućnost stvaranja što vernije slike o događajima u Holokaustu se kroz novije medijske formate mladima vrlo autentično može predočiti. Oko 61% pripadnika digitalnih generacija sadržaje konzumira putem društvenim multimedijalnih kanala: TikTok-a,

Instagrama, Youtube-a, grafičke novele i razne mobilne aplikacije. Svoje stavove i emociju o sadržaju izražavaju putem ostavljanja komentara, tagova (označavanje), emotikona (crtež ljudskog lica) i drugih vidova interaktivne komunikacije.

Domet tj. obuhvat onih koje sadržaj zainteresuje je ogroman. Za vrlo kratko vreme, npr. za 24h, dobro osmišljen sadržaj prikupi blizu milion pratilaca među pripadnicima digitalnih generacija. Reprodukcije i deljenje sadržaja podstiču kritičko promišljanje o genocidu bez presedana i važan su način borbe protiv manipulacije i iskrivljenja istorije. To je nešto što se mora kontinuirano odvijati.

Ovaj rad predstavlja pokušaj da se ukaže na to da je prilagođavanje načinima komunikacije koji su svojstveni digitalnim generacijama ključno, kako bi se očuvalo postojeće sećanje i nastavilo dalje oblikovanje kulture sećanja na genocid koji je doveo u pitanje osnovne ljudske vrednosti.

Ključne reči: *Holokaust, digitalne generacije, novi sadržaji*

PROMOTING HOLOCAUST AWARENESS AMONG MEMBERS OF THE DIGITAL GENERATIONS

Dragana Radosavljević
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
dragana.radosavljevic@fpsp.edu.rs

Dušan Lukić
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
dusan.lukic@fpsp.edu.rs

Milan Radosavljević
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
milan.radosavljevic@fpsp.edu.rs

Abstract: *Learning about the Holocaust is a mission for a better future. Information and memorial sites about the Holocaust exist all over the world and in the Republic of Serbia. How digital generations accept them, what about the general culture of memory, shether it is enough in the fight against prejudice and hatred are questions to which answers are still sought.*

Long-term research by British Holocaust Remembrance Center (Holocaust Memorial Day Trust (www.hmd.org.uk)) has shown that about 5% of people have never heard of the Holocaust. About 9% of members of the Milleninnial generation and generation Z have not heard of the Holocaust (the most research on them is in the USA), shich is considered relevant data, globally. Ime will tell shether it is a failure of school programs, but certainly learning about the Holocaust is an obligation and responsibility of every nation.

There are, of course, guidelines for learning about the Holocaust. Digital generations are looking for communication specific to them, and that means adapting

it to age, situation and opportunities, all through the Internet because they cannot live without it. The possibility of creating a more faithful picture of the eents of the Holocaust can be presented to young people very authentically through newer media formats. About 61% of members of the digital generation consume content through social multimedia channels: Tiktok, Instagram, Youtube, graphic novels and various mobile applications. They express their views and emotions about the content by leaving comments, tags (marking), emoticons (a drawing of a human face) and other forms of interactive communication.

Range ie. The scope of those who are interested in the content is huge. In a very short time, e.g. in 24 hours, well-designed content gathers close to a mllion followers among members of the digital generation. Reproductions and sharing of content encourage critical reflection on the unprecedented genocide and are an important way to fight against the manipulation and distortion of history. It¢s something that has to bi ongoing.

This paper is an attempt to point out that adapting to the ways of communication that are inherent in digital generations is crucial, in order to preserve the existing memory and continue the further shaping of the culture of memory of the genocide that called into question the vasic human values.

Key words: *Holocaust, digital generations, new contents*

УДК 791.224.2:341.322.5(497.13)"1941/1945"(048)

ФИЛМСКО ПРИПОВЕДАЊЕ И ПРИКАЗИВАЊЕ СТРАДАЊА У ЛОГОРУ: ЗАВЕШТАЊЕ И ДАРА ИЗ ЈАСЕНОВЦА

Ивана Раловић
Институт за српску културу Приштина-Лепосавић, Република Србија;
ralovic@gmail.com

Апстракт: *Рад је организован око две осе – дугометражног документарног филма Завештање Ивана Јовића (2016) и дугометражног играног филма Дара из Јасеновца Предрага Антонијевића (2020). Циљ је да се испита како се новија српска филмографија повезује с међународним расправама о култури сећања и како се носи с дужношћу чувања наратива о Холокаусту.*

Филм Завештање окупио је последње сведоке који су могли да проговоре о ужасима логора Независне државе Хрватске у Другом светском рату. Настајао пет година, филм је базиран на материјалима архиве од близу стотину сведочења и 450 сати снимљених *личних прича људи који су преживели страхоте логора. Сећање једне генерације сачувано је од заборава, са пуном свешћу да ускоро неће бити оних који су преживели НДХ логоре да о страдању просведоче. Страдање Срба под усташком влашћу у Хрватској затичемо и с друге стране филмског спектра. Филм Дара из Јасеновца такође је утемељен на догађајима на основу аутентичних сведочанстава преживелих логораша, али представљен као ратна породична мелодрама кроз страшну судбину једне девојчице и њене породице.*

Кроз анализу два филма, ова студија указује на етичке и уметничке изазове представљања страдања и умирања у логорима, те показује на које начине филм одговара на ове изазове. Али поред ова два одговора, бавимо се и хибридизацијом документарног и играног материјала, те Вајтовим (Hayden White) појмом историофотије.

Теоријска платформа обухвата интердисциплинарне радове о Холокаусту, са посебним освртом на страдања на просторима бивше Југославије, о траумама на филму (Даковић, Перић, Михаљинац), студијама сећања

(Кољић, Асман / Aleida Assmann), као и дебату о етици репрезентације у спрези са онтологијом медија (Ривет / Jacques Rivette, Батлер / Judith Butler), потом писање Алеиде Асман о моралном сведоку, Прима Левија (Primo Levi) о сведоку који васкрсава наративном интервенцијом, homo sacer-у Ђорђа Агамбена (Giorgio Agamben), жртви-сведоку Фелмана и Лауба (Shoshana Felman, Dori Laub) и сведоцима у радовима Кети Карут (Cathy Caruth) и Анет Виевиорке (Annette Wieviorka).

Кључне речи: *документарни филм, играни филм, логор, Холокауст, сведок, архивски материјал, докуфикција, историофотија.*

FILM NARRATION AND PRESENTATION OF THE SUFFERING IN THE CAMP: *THE LEGACY* AND *DARA OF JASENOVAC*

Ivana Ralović
Institute of Serbian Culture Priština – Leposavić, Republic of Serbia;
ralovic@gmail.com

Abstract: *The work is organized around two axes – the feature-length documentary The Legacy by Ivan Jović (2016) and the feature-length film Dara from Jasenovac by Predrag Antonijević (2020). Our aim is to examine how recent Serbian filmography interrelates to international debates on the culture of remembrance and in what manner it deals with the duty of preserving the Holocaust narrative.*

The film The Legacy gathered the last witnesses who could speak about the horrors of the camps in the Independent State of Croatia during the World War II. Five years in the making, the film is based on material from an archive of close to a hundred testimonies and 450 hours of recorded personal stories of people who survived the horrors of the camp. The memory of one generation remains preserved from oblivion, with full awareness that soon there will be no survivors of NDH camps to testify about the suffering. The suffering of Serbs under Ustasha rule in Croatia is also found on the other side of the film spectrum. The film Dara of Jasenovac is also grounded on events based on authentic testimonies of survivors of the camp, but presented as a war family melodrama through the terrible fate of a girl and her family.

Through an analysis of the two films, this study points to the ethical and artistic challenges of presenting the suffering and dying in the camps, and shows how the films respond to these challenges. But in addition to these two answers, we also deal with the hybridization of documentary and feature material, and with White's (Hayden White) notion of historiography.

The theoretical platform includes interdisciplinary works on the Holocaust, with a special focus on the suffering in the former Yugoslavia, on traumas in film (Nevena Daković, Vesna Perić, Nina Mihaljinac), on the studies of memory

(Todor Kuljić, Aleida Assmann), as well as debate on the ethics of representation in conjunction with the ontology of the media (Jacques Rivette, Judith Butler), then the writing of Aleida Asman about the moral witness, Primo Levi's writing about the witness being resurrected by a narrative intervention, homo sacer by Giorgio Agamben, victim-witness by Felman and Laub (Shoshana Felman, Dora Laub) and witnesses in the works of Cathy Caruth and Annette Wieviorka.

Key words: *documentary film, feature film, camp, Holocaust, witness, archival material, docufiction, historiography.*

УДК 341.322.5(=163.41)"1914/1918"(048)

БУГАРСКИ РАТНИ ЗЛОЧИНИ НАД СРБИМА У МОРАВСКОЈ ИНСПЕКЦИЈСКОЈ ОБЛАСТИ У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ

Драгољуб Секуловић
Факултет за пословне студије и право,
Универзитет „Унион - Никола Тесла", Београд, Република Србија;
dragoljub.sekulovic@fpsp.edu.rs

Божидар Форца
Факултет за пословне студије и право,
Универзитет „Унион - Никола Тесла", Београд, Република Србија;
bozidar.forca@fpsp.edu.rs

Милан Николајевић
G4S Secure Solutions d.o.o, Београд, Република Србија,
nikolajevic.milan@yahoo.com

Апстракт: *Након великих битки и борби у Балканским и првим годинама Великог рата, уморна и изнемогла Србија након великих успеха и победа, нашла се на удару Централних сила из свих могућих праваца. Године 1915. на Србију почиње велика офанзива Аустроугара, Немаца и Бугара. Тада почиње и велико повлачење српског народа и српске војске преко Албаније и масовни егзодус. На територији Србије почиње окупација која ће трајати до 1918. године. У овом раду говорићемо о бугарској окупацији у Србији, тачније у Моравско-војној инспекцијској области, која почиње од Дунава, Велике и Јужне Мораве, па до Македонске-војно инспекцијске области у Јужној Србији како се у административном погледу означавала данашња Северна Македонија. Бугарска окупација је у овим областима била систематизована. Бугари како би доказали да су ове територије историјски бугарске земље, морали су да преваспитају народ који тамо живи, а који није кренуо за српском војском преко Албаније. Тако у окупи-*

раној Србији, Буīари започињу насилну промену етничке структуре, Срби се преваспитавају у Буīаре, Поморавље постаје Буīар-Морава, уништавају се све књиīе и записи, као и писаће машине и штампарије на српском језику и уводи се буīарски језик. Врши се масовно протеривање и убијање српских свештеника, монаха, учитеља професора, целокупне српске интелиīенције. У школама се уводи буīарски образовни систем и над децом се врши буīарска индоктринација. Свако ко се на било који начин успротиви буīарској окупацији, чак и за најмање дело, бива убијен или одведен у лоīор у Буīарску. Буīарским злочинима су били највише изложени српски сељаци који су били свесни своје народности и који су представљали народни отпор. Над њима су Буīари били најсуровији, убијани су жене, старци, деца, омладина српски војници, рањеници. Пљачкају се, пале и пустоше српска села, односи се стока и житo. Једном речју Буīари врше физичко уништење једноī народа, врше културоцид и економску пљачку. О свему овоме српска Влада у еīзилу има сакупљене податке и обавештава светску и европску јавност о кршењу рат ноī права. Као места злочина Буīара над Србима остају упамћена Сурдулица, Врање, Лесковац, Прокупље, Куршумлија, Кременица, Јелашница, Лебане, Ниш, Пирот итд. У раду ћемо се укратко посветити сваком злочину и месту извршења истоī. Након ослобођења 1918. īодине српска Влада улаже све напоре да прикупи и спреми све доказе о ратним злочинима Буīара и изложи их мировној конференцији у Паризу. За тај подухват се формира посебна комисија сачињена од представника Француске, Велике Британије, Србије, као и швајцарскоī криминолоīа Арчибалда Рајса.

Кључне речи: *Злочини, Први светски рат, Буīари, Срби, Моравска--војно инспекцијска област.*

THE WAR CRIMES OF THE BULGARIANS AGAINST THE SERBS IN THE MORAVIAN INSPECTION DISTRICT IN THE FIRST WORLD WAR

Dragoljub Sekulović
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
dragoljub.sekulovic@fpsp.edu.rs

Božidar Forca
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;;
bozidar.forca@fpsp.edu.rs

Milan Nikolajević
G4S Secure Solutions d.o.o, Belgrade, Republic of Serbia;
nikolajevic.milan@yahoo.com

Abstract: *After major combat operations in the Balkans and the first years of the Great War, an exhausted and tortured Serbia, after great successes and victories, found itself under attack by the Central Powers from all possible geostrategic directions. In 1915, a major offensive by the Austro-Hungarians, Germans and Bulgarians began on Serbia. The large-scale withdrawal of the Serbian army and people through Albania also begins, as well as mass exodus. The occupation begins on the territory of Serbia and will last until 1918. In this work, we will consider the Bulgarian occupation in Serbia, especially in the Moravian-military inspection area, which extended from the Danube, Great and South Morava to the Macedonian-military inspection area in South Serbia, as in the administrative aspect, today's North Macedonia was designated. Bulgarian occupation in these areas was systematized. The Bulgarian leadership, in order to prove that these territories are historically Bulgarian lands, had to re-educate the people who lived there, and did not go after the Serbian army through Albania. Thus, in occupied Serbia,*

Bulgarians begin a violent change in the ethnic structure, Serbs are re-educated as Bulgarians, Morava Valley becomes Bulgarian-Morava, all books and records, as well as typewriters and printing presses in the Serbian language are destroyed and the Bulgarian language is introduced. The mass expulsion and killing of Serbian priests, monks, teachers, professors, and the entire Serbian intelligentsia is being carried out. The Bulgarian educational system is introduced in schools and children are subjected to Bulgarian indoctrination. Anyone who opposed the Bulgarian occupation in any way, even for the smallest act, was killed or taken to a camp in Bulgaria. The Serbian rural population, who were aware of their nationality and represented the popular resistance, were the most exposed to Bulgarian crimes. Towards them, the Bulgarians were the cruelest, they killed women, old people, children, youth, Serbian soldiers and the wounded. They looted, destroyed and devastated Serbian villages, they took cattle and grain. In short, they carried out the physical destruction of a nation, culturocide and economic robbery. The Serbian government in exile had all the information about all of this and informed the world and European public about the violation of the law of war. Surdulica, Vranje, Leskovac, Prokuplje, Kuršumlija, Kremenica, Jelašnica, Lebane, Niš, Pirot and other places are remembered as places of crimes by Bulgarians against Serbs. In this work, we will briefly focus on each crime and the place where it was committed. After the liberation in 1918, the Serbian government made enormous efforts to collect and prepare all the evidence of Bulgarian war crimes and present them to the peace conference in Paris. For this undertaking, a special commission was formed consisting of representatives of France, Great Britain, Serbia, as well as the Swiss criminologist Archibald Rice.

Key words: *War crimes, First World War, Bulgarians, Serbs, Moravian-military inspection area.*

УДК 341.485(=163.41)(497.11)"1941/1945"(048)
314.15.045(=163.41)(497.11)"1941/1945"(048)

СТРАДАЊЕ И ИЗБЕГЛИШТВО У КРАЉЕВУ ТОКОМ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Јован Симијановић
Институт за српску културу Приштина-Лепосавић, Република Србија;
jovan_simijanovic@yahoo.com

Марина Мијатовић
Институт за српску културу Приштина-Лепосавић, Република Србија;
marina.mijatovicc@gmail.com

Аистракт: *Стручној, а и широј јавности у Србији је познато да је Краљево претрпело велика страдања у виду људских жртава током II светског рата. Познат је злочин одмазде над цивилима који се догодио у граду у јесен 1941. године. Тачан број укупних жртава и данас није коначан. Историографија још увек није дала последњу реч, жртве се именом и презименом и даље пребројавају. Мање је познато страдање житеља околних насеља које се такође догодило у јесен 1941. године, а о коме се тек недавно почело истраживати и објављивати. Краљево је током другог светског рата било и исходиште бројним избеглицама са разних подручја окупиране Краљевине Југославије. У Матарушкој Бањи на домак Краљева се тада налазио дом за избегличку сирочад. Аутори у овом раду имају намеру да дају приказ и рекапитулацију свих досадашњих сазнања о наведеним страдањима и избеглиштву, која су настала као резултат истраживачког историографског рада.*

У другој целини овог рада се износи елаборација о правничком виђењу проблема ратног злочина и избеглиштва у контексту II светског рата и већ поменутих страшних догађаја на ширем подручју Краљева. Након II светског рата се разним међународним уговорима, конвенцијама и резолуцијама кроз тада новоформиране институције попут Уједињених нација настојало спречити и одвратити од дела ратног злочина. Такође, на исти начин настојало се спречи појава избеглиштва, а ако до тога ипак дође, заштита избеглица утврђена је Конвенцијом Уједињених Нација о статусу

избеглица из 1951. као формалним међународним правним оквиром. Поред поменуте Конвенције, навешћемо још правних оквира који су се имплементирали у законодавство свих држава потписница, како би се на тај начин осигурала и боље утврдила заштита избеглог становништва. Међународно хуманитарно право је након II светског рата редефинисано и допуњено на основу искустава из тог последњег светског рата, а на жалост жртве и страдања у Краљеву и Србији су свакако значајан део укупних страдања.

Рад је заснован на релевантној литератури и примарним историјским изворима..

Кључне речи: *Србија, II светски рат, 1941-1944, Краљево, ратни злочин, цивилне жртве, избеглиштво.*

SUFFERING AND REFUGE IN KRALJEVO DURING THE SECOND WORLD WAR

Jovan Simijanović
Institute for Serbian culture Prishtina - Leposavic, Republic of Serbia
jovan_simijanovic@yahoo.com

Marina Mijatović
Institute for Serbian culture Prishtina - Leposavic, Republic of Serbia
marina.mijatovicc@gmail.com

Abstract: *Experts and the general public in Serbia know that Kraljevo suffered great suffering in the form of human casualties during World War II. The crime of retaliation against civilians that took place in the city in the fall of 1941 is well known. The exact number of total victims is still not final today. Historiography has not yet given the last word, the victims are still counted by name and surname. Less known is the suffering of the inhabitants of the surrounding settlements, which also happened in the fall of 1941, and which only recently began to be researched and published. During World War II, Kraljevo was also the origin of numerous refugees from various areas of the occupied Kingdom of Yugoslavia. At the time, there was a home for refugee orphans in Mataruška Banja next to the Kraljevo home. In this work, the authors intend to present and recapitulate all previous knowledge about the aforementioned sufferings and refugees, which were created as a result of research historiographical work.*

In the second part of this paper, an elaboration is presented on the legal view of the problem of war crimes and refugees in the context of World War II and the already mentioned terrible events in the wider area of Kraljevo. After the Second World War, various international treaties, conventions and resolutions, through then newly formed institutions such as the United Nations, tried to prevent and deter war crimes. Also, in the same way, efforts were made to prevent the occurrence of refugees, and if it does occur, the protection of refugees is established by the United Nations Convention on the Status of Refugees from 1951 as a formal

international legal framework. In addition to the aforementioned Convention, we will list other legal frameworks that have been implemented in the legislation of all signatory countries, in order to ensure and better establish the protection of the refugee population. After World War II, international humanitarian law was redefined and supplemented based on the experiences of the last world war, and unfortunately the victims and suffering in Kraljevo and Serbia are certainly a significant part of the total suffering.

The work is based on relevant literature and primary historical sources.

Key words: *Serbia, World War II, 1941-1944, Kraljevo, war crime, civilian victims, refugees.*

УДК 314.15(=163.41)(497.115)(497.1)(048)
327::911.3(497.115)(497.1)(048)
342.726-054.73(497.115)(497.1)(048)

РЕКОНСТРУКЦИЈА СЕЋАЊА ОБИЧНИХ ЉУДИ О ЖИВОТУ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ У СОЦИЈАЛИСТИЧКОЈ ЈУГОСЛАВИЈИ

Милена Шљивић
Институт за српску културу Приштина-Лепосавић, Република Србија;
milena4music@yahoo.com

Апстракт: *У овом раду се реконструише слика живота у социјалистичкој Југославији, какву описују обични људи данас, расељена лица са територије Косова и Метохије,а на основу података прикупљених интервјуисањем тих лица. Осим жаљења због напуштања породичног огњишта та слика показује и жал за материјалним благостањем, социјалном сигурношћу, приликама за запослење, здравственом заштитом. Читав овај комплекс карактеристика представља неку врсту "нормалног живота" који расељена лица са Косова и Метохије осећају да им је заувек ускраћен.*

Расељена лица су асоцирана положајем и обележјем да су без имена, презимена, пола, професије, лишени личне и породичне историје. Ново животно окружење не пружа довољно стабилне ослонце, а агресија и нетрпељивост околине прете да постану део њихове свакодневице. Истовремено у новом окружењу они доживљавају и безрезервно прихватање, што уз нетрпељивост, као свакодневно присутни противуречни доживљаји, отежава целовиту представу о себи и другима. Такве двоструке поруке су присутне на свим нивоима комуникације у свакодневном животу. Двозначне поруке средине, уз сва тешка осећања, не дозвољавају напуштање позиције жртве, па им се не допушта да се осећају боље, нити да себе доживе као особе које вреде. На самом почетку интервјуа јасно су се искристалисала следећа осећања: бескорисност, беспомоћност, усамљеност, препуштеност самима себи, губитак самопоуздања, почетак депресивности, губитак социјалних улога, снажна социјална несигурност, социјална изолација и друга.

Фотографије које су понели са собом су доказ постојања, битисања и обитавања на једном месту и у једном времену. Оне су доказни материјал

у тренуцима када само могу да причају о томе шта су имали и шта су изгубили. Осим што на највернији начин приказују предмете и објекте, фотографије чувају и оживљавају и сећања на тренутке када су снимљене, на времена када је живот био лакши, лепши, када је било мање страха и неизвесности и када су имали и времена и воље за много више него данас.

Губитак сопственог дома није само материјални губитак. Пошто је дом објективни оквир идентитета једне породице тај губитак повређује много дубље. Нестанком објективних знакова неке породичне и личне историје и свих "ситница које живот значе" тешко је успоставити линију живота породице и појединца. Механизми прилагођавања новим животним условима у избеглиштву, сигурно обухватају учење и прихватање нових социјалних улога у новом окружењу, унапређење комуникације и укључивање у социјалне активности, како би се спречила социјална изолација и дезинтеграција, подстакло очување достојанства и аутономије личности.

Кључне речи: *сећање, Југославија, расељена лица, Косово и Метохија.*

RECONSTRUCTION OF MEMORIES OF ORDINARY PEOPLE ABOUT LIFE IN KOSOVO AND METOHIJA IN SOCIALIST YUGOSLAVIA

Milena Šljivić
Institute for Serbian Culture Priština-Leposavić, Republic of Serbia;
milena4music@yahoo.com

Abstract: *This paper reconstructs the way of life in socialist Yugoslavia, described by ordinary people who are displaced from the territory of Kosovo and Metohija, based on data collected by interviewing those persons. In addition to regret leaving the family house, the results also show regret for material well-being, social security, employment opportunities, and health care. This entire list of characteristics represents a "normal life" that displaced persons from Kosovo and Metohija perceive as forever denied to them. Displaced persons are associated with the position and feature of being without a name, surname, gender, or profession, deprived of personal and family history. The new living environment does not provide enough stable support, and the aggression and intolerance of the environment threaten to become a part of their everyday life. At the same time, in the new environment, they experience unreserved acceptance, which along with intolerance, as contradictory experiences present every day, makes it difficult to have a complete idea of themselves and others. Such inconsisent messages are present at all levels of communication in everyday life. Ambiguous messages from the environment, with all the difficult feelings, do not allow them to leave the position of victim, so they are not allowed to recover, nor to experience themselves as persons of worth. At the very beginning of the interview, the following feelings are distinguished: uselessness, helplessness, loneliness, being left to ourselves, loss of self-confidence, the onset of depression, loss of social roles, strong social insecurity, social isolation, and others.*

The photos they took with them are proof of existence and living in one place and at exact time. The photos represent evidence of moments when they can only talk about what they had and what they lost. In addition to depicting objects most

faithfully, photographs preserve and revive memories of the moments when they were taken, of times when life was easier, more beautiful, when there was less fear and uncertainty and when they had time and will for much more than today.

Losing your own home is not just a material loss. Since the home is the objective framework of a family's identity, this loss hurts much more deeply. With the disappearance of objective signs of some family and personal history and all the "little things that mean life", it is difficult to establish the lifeline of the family and the individual. Mechanisms of adaptation to new living conditions in exile certainly include learning and accepting new social roles in a new environment, improvement of communication and involvement in social activities, preventing social isolation and disintegration, and encouraging the preservation of dignity and personal autonomy.

Key words: *memory, Yugoslavia, displaced persons, Kosovo, and Metohija.*

УДК 341.322.5(497.11)"1941/1945"(048)
82.09(048)

КРАГУЈЕВАЧКИ ОКТОБАР У ДРАМИ ИГРА *БРОЈЕВА* МИРКА ДЕМИЋА И ПОЕМИ *ЗЕМЉА* ЕНЕСА ХАЛИЛОВИЋА

Ана Стишовић Миловановић
Институт за српску културу Приштина-Лепосавић, Република Србија,
anaorfelin@gmail.com

Апстракт: *У првој половини XX века, по завршетку Другог светског рата, српска књижевност се интензивно бавила ратном тематиком, анализирајући историјске реалије најчешће са идеолошког становишта. Наратив о жртвама рата и њиховом страдању остајао је, најчешће, део опште интенције соцреалистичке књижевности.*

Друга половина XX века је, уз различите поетичке мене, тему Другог светског рата све ређе користила. Уз Данила Киша,Тишму, Ћосића, проблемом жртава се бавио мали број аутора.

Недавно су се појавила два књижевна текста, која су на експлицитан начин третирала исту тему страдања цивилног становништва у Крагујевцу, октобра 1941. Енес Халиловић је написао поему Земља, а Мирко Демић драму Игра бројева. У различитим жанровима и различитим приступом, оба аутора су се одлучила за исти начин казивања о страдању: о егзекуцији невиних људи, сведоче саме жртве.

Демићева драма Игра бројева је збир гласова оних који су погубљени у Крагујевцу, октобра 1941. године. Аутор бира јунаке различитих провинијенција, занимања, нација и религија: девојка Милица, православна Српкиња; Моша, Јеврејин, лекар; Калањош, шеф ромског оркестра... Стрељани Ђак, песник Света, новинар Ганди, проговарају са заумне стране, из гроба. Све жртве, у дугим монолозима,преиспитују своју егзистенцију и покушавају да схвате у чему је била њихова кривица. Немогуће је да се човек убије без разлога, без кривице, без суђења. Професор математике, један од оних који није напустио своје ђаке у корачању ка смрти, покушава да објасни „интегрални рачун несреће који човек наноси другом човеку", као вечну

еманацију зла, која само тражи што већи број жртава. Важан је број, „да би се намирио дуг зла.“

Халиловићева поема Земља је прецизна алегорија, у којој се смењују гласови Оца, Мајке, Момчета и хора са Хоровођом. Интенција аутора је јасна: ова поема, у тематском и структурном смислу, подсећа на хеленску драму. То је трагедија, у којој се трагедијски сукоб и трагедијски јунак нужно налазе у ситуацији смртне опасности. Они су под крилом Црне роде, зле судбине, од које се не може побећи. И као у хеленској драми, од фатума се не може побећи. Злочин је свеприсутан. Али, каже аутор, „злочин је пређутати злочин“.

На основу истражене историјске грађе, уз снажну имагинацију и емпатију, аутори су у овим делима досегли општељудску, универзалну идеју свеприсутности зла и неопходности сећања на страдале, као начина борбе за хуманост.

***Кључне речи**: Крагујевац, цивилне жртве рата, Енес Халиловић, поема Земља, Мирко Демић, драма Игра бројева*

KRAGUJEVAC'S OCTOBER IN THE DRAMA *THE GAME OF NUMBERS* BY MIRKO DEMIĆ AND POEMS *LAND* OF ENES HALILOVIĆ

Ana Stišović Milovanović
Institute for Serbian Culture Prishtina – Leposavic, Republic of Serbia,
anaorfelin@gmail.com

Abstract: *In the first half of the 20th century, after the end of the Second World War, Serbian literature intensively dealt with the war theme, analyzing historical realities most often from an ideological point of view. The narrative of the victims of war and their suffering remained, most often, were part of the general intention of socialist literature.*

The second half of the 20th century, with different poetic changes, used the theme of the Second World War less and less. Along with Danilo Kiš, Tišma, Ćosić, the problem of the victims was dealt with by a small number of authors.

Recently, two literary texts appeared, that explicitly treated the same topic of the suffering of the civilian population in Kragujevac, in October 1941. Enes Halilović wrote the poem Zemlja (Land), and Mirko Demić wrote the play Igra brojeva (The Game of Numbers). Demić's drama The Game of Numbers is the sum of the voices of those who were executed in Kragijevac in October 1941. The author chooses heroes from different backgrounds, professions, nations and religions: the girl Milica, an Orthodox Serbian; Mosha, a Jew, a doctor; Kalanjos, head of the gipsy orchestra... Streljani Đak, poet Sveta, and journalist Gandhi, speak from the dark side, from the grave. All the victims, in long monologues, question their existence and try to understand what was their fault. It is impossible to kill a person without reason, without guilt, without trial. The mathematics Professor, one of those who did not abandon his students in the march towards death, tries to explain "the integral calculus of misfortune that man inflicts on another man", as an eternal emanation of evil, which only seeks as many victims as possible. The number is important, "to settle the debt of evil."

Halilović's poem Zemlja is a precise allegory, in which the voices of the Father, Mother, Boy and choir alternate with Horovođa. The author's intention is clear: this poem, in terms of theme and structure, resembles a Hellenic drama. It is a tragedy, in which the tragic conflict and the tragic hero are necessarily in a situation of mortal danger. They are under the wing of the Black Stork, an evil fate that cannot be escaped. And as in the Hellenic drama, fate cannot be escaped. Crime is ubiquitous. But, says the author, "it is a crime to keep silent about a crime."

In different genres and different approaches, both authors opted for the same way of saying about suffering: about the execution of innocent people, and witness the victims.

Based on the researched historical material, with a strong imagination and empathy, the authors in these works have reached the universal idea of the omnipresence of evil and the necessity of remembering the victims, as a way of fighting for humanity.

Key words: *Kragujevac, civilian victims of war, Enes Halilović, poem Zemlja (Land), Mirko Demić, play The Game of Numbers*

УДК 94(497.113 Novi Sad) "1942" (048)
341.322.5(048)
82.09(048)

„ПОПУТ ВЛАТОВА ТРАВКИ ИЛИ КЛАСЈА ЖИТА КОЈЕ ПОВИЈА ВЕТАР": КОЛЕКТИВНИ ЛИК У ДЕЛИМА КОЈА ТЕМАТИЗУЈУ НОВОСАДСКУ РАЦИЈУ (ЕРИХ КОШ, АЛЕКСАНДАР ТИШМА И ДАНИЛО КИШ)

Јована Сувајџић
Институт за српску културу Приштина-Лепосавић, Република Србија,
jovana.suvajdzic@gmail.com

Зорана Ћупић
Институт за српску културу Приштина-Лепосавић, Република Србија,
cupiczorana1194@gmail.com

Апстракт: *У тексту „Мноштво у делу и мислима: ка поетици колективног у наративу" ("The Many in Action and Thought: Towards a Poetics of the Collective in Narrative") Моника Флудерник (Monika Fludernik) истиче да је колективни лик често био занемарен у тумачењима и наратолошким истраживањима, а да се представљање лика масе показује као важан елемент нефикцијских историјских дела и фикционалних дела која су инспирисана историјским догађајима. Како напомиње Моника Флудерник, нагласак који је у књижевним делима стављан на индивидуу, на протагонисту, заклонио је значај групних, колективних ликова у улогама приповедача, фокализатора, дејствујућег елемента (агенса). На трагу увида ове теоретичарке и запажања других истраживача [Јан Албер (Jan Alber), Брајан Ричардсон (Brian Richardson), Сузан Лансер (Susan Lanser), Јури Марголин (Uri Margolin), Алан Палмер (Alan Palmer)] у овом раду истражићемо приповедне стратегије и стилска средства коришћена у обликовању колективног лика и смењивању колективног (групног) лика и индивидуалних ликова (појединаца) у делима која тематизују Новосадску рацију. Корпус на коме ћемо испитивати специфичности и функције*

колективної лика чине књига Новосадски покољ Ериха Коша, Књига о Бламу Александра Тишме, Псалам 44 и Пешчаник Данила Киша. Наша анализа задржаће се на нивоу именовања и метафоричног одређења колективног лика (маса, гомила, свет, група, поворка) као и приповедног представљања деловања и мисли колективног лика (употреба личних заменица, конгруенција, облици психонарације и цитираног монолога); дотаћи ће се питања приповедне дистанце и приповедачевог припадања или неприпадања колективном лику (типологија „ми“ и „они“ наратива); у истраживачки фокус довешће појаву утапања појединца у колективни лик (деперсонализација, свођење појединца на неиздиференцирану телесност) као и издвајања из њега истицањем појединаца на обема странама – на страни починилаца и на страни жртава. Настојаћемо да укажемо на улогу коју описана динамична карактеризација има у стварању значења наведених текстова Ериха Коша, Александра Тишме и Данила Киша као књижевних споменика који чувају сећање на страдања Срба, Јевреја и других жртава током Новосадске рације 1942. године.

Кључне речи: *Новосадска рација, колективни лик, наратологија, деперсонализација, култура сећања.*

"LIKE BLADES OF GRASS OR EARS OF GRAIN BLOWN BY THE WIND": COLLECTIVE CHARACTER IN WORKS THAT THEMATIZE THE NOVI SAD RAID (ERIH KOŠ, ALEKSANDAR TIŠMA AND DANILO KIŠ)

Jovana Suvajdžić
The Institute of Serbian Culture Priština - Leposavić, Republic of Serbia,
jovana.suvajdzic@gmail.com

Zorana Ćupić
The Institute of Serbian Culture Priština - Leposavić, Republic of Serbia,
cupiczorana1194@gmail.com

Abstract: *In the text "The Many in Action and Thought: Towards a Poetics of the Collective in Narrative", Monika Fludernik points out that the character of the collective has often been neglected in interpretations and narratological research, and that the representation of the masses is an important element of non-fictional historical works and fictional works that are inspired by historical events. As Monika Fludernik notes, the emphasis placed in literary works on the individual, on the protagonist, overshadowed the importance of group characters in roles of narrator, focalizer, agent. Following the insights of this theoretician and the observations of other researchers (Jan Alber, Brian Richardson, Susan Lanser, Uri Margolin, Alan Palmer), in this paper we will explore the narrative strategies and stylistic devices used in shaping the collective character and in alternating the collective (group) character and individual characters (individuals) in literary works that thematize the Novi Sad raid. We will examine the specificity and functions of the collective character in the books Novi Sad Massacre by Erih Koš, The Book of Blam by Aleksandar Tišma, Psalm 44 and Hourglass by Danilo Kiš. We will analyze the naming and metaphorical determination of the collective character (mass, crowd, group, procession) as well as the narrative presentation of the actions and thoughts of the collective character (use of personal pronouns, congruence, forms of psycho-narration and of quoted monologue); the questions*

of narrative distance and of the narrator's belonging to a collective character ("we" and "they" narrative typology); the phenomenon of the individual's withdrawal within the group character (depersonalization, reduction of the individual to undifferentiated physicality) as well as separation from it on both sides - on the side of the perpetrators and on the side of the victims. The aim of this paper will be to point out the role that the described dynamic characterization has in creating the meaning of the aforementioned texts by Erih Koš, Aleksandar Tišma and Danilo Kiš as literary monuments that preserve the memory of the suffering of Serbian, Jewish victims and other victims during the Novi Sad raid in 1942.

Key words: *Novi Sad raid, collective character, narratology, depersonalization, culture of remembrance.*

UDC 341.485(048)
341.322.5(048)

POLITIKOLOŠKI I KRIVIČNOPRAVNI ASPEKTI GENOCIDA

Dragan Tančić
Institut za srpsku kulturu, Priština-Leposavić, Republika Srbija;
dragan_tancic@yahoo.com

Vanda Božić
Pravni fakultet za privredu i pravosuđe,
Univerzitet „Privredna Akademija", Novi Sad, Republika Srbija;
vanda.bozic@fpsp.edu.rs

Apstrakt: *U ovom radu se nametnulo kao opravdano pitanje: da li su neke političke teorije i neka iskustva nekih naroda i država prema pripadnicima nekih naroda kao npr. odnos kolonista u Americi i Australiji prema Indijancima i Aboridžanima poslužila nacističkoj Nemačkoj kao model za odnos prema Jevrejima, Rusima, Srbima, Romima, Ukrajincima, pred i tokom II Svetskog rata. Da li je trebalo ta neka prethodna iskustva i teorije upodobiti datim okolnostima, modifikovati prema novonastalim uslovima, kako u Evropi, tako i na drugim prostorima, pitanja su na koja su autori dali odgovore u ovom radu na naučnoj osnovi. U naučnoteorijskom fondu pojam genocida se generalno uzev, definiše kao posebna aktivnost ili akcija, koja ima za cilj potpuno ili delimično istrebljenje neke nacionalne, etničke, rasne ili verske zajednice ili grupe ljudi. U tom kontekstu može se naglasiti, da se genocid javlja u specifičnim međunarodnim i unutrašnjepolitičkim uslovima i da je isti bio rezultat i posledica politike sile i političke moći fašizma i nacionalsocijalizma u prvoj polovini prošlog veka. Naime, genocidnom politikom u prvoj polovini prošlog veka, primenom sile i prinude uništavane su fizički čitave ljudske zajednice i to pre svega Jevreji, Rusi, Srbi, Ukrajinci, Jermeni, Romi, uzimajući kao opravdanje za ove stravične zločine samo njihovu nacionalnu, rasnu ili versku pripadnost. Tokom Drugog svetskog rata od 55 miliona poginulih i stradalih, bilo kao vojnici ili kao civili, žrtava genocida bilo je najmanje 10 miliona, među kojima najviše Jevreja, Rusa, Srba. Prilikom formulisanja Nirnberških principa, Generalna Skupština Ujedinjenih nacija je*

prvi put upotrebila ovaj termin u svojoj Rezoluciji 96 (I) od 11. decembra 1946. godine proglasivši ujedno genocid međunarodnim zločinom. Radi sprečavanja i međunarodnog gonjenja ovakvih zločina, Generalna skupština UN je na svom III zasedanju usvojila Konvenciju o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (Rezolucija 260 (III) od 9. decembra 1948. godine). Konvencija o kažnjavanju i sprečavanju zločina genocida stupila je na snagu 12. januara 1950. godine, a do februara 1970. godine ovaj je međunarodni ugovor ratifikovalo 75 država. Jugoslavija je među prvima izvršila ratifikaciju ove konvencije (21. juna 1950. godine) i postupila prema njenim odredbama u pogledu gonjenja i kažnjavanja počinilaca genocida unevši u svoje nacionalno zakonodavstvo odredbu kojom je genocid proglašen za teško krivično delo (čl. 124. KZ). Pojam genocida prvi je definisao Rafael Lemkin, pravnik jevrejskog porekla, kojem su u II Svetskom ratu nacisti pobili više od četrdeset članova porodice. Genocidom je smatrao svako uništenje jedne etničke grupe. Sredinom prošlog veka, značajan doprinos dao je u upravo u donošenju navedenih međunarodnih dokumenata sa svrhom kriminalizacije ovog teškog zločina protiv čovečnosti. Autori u radu upozoravaju na distinkciju između određenja genocida kao politikološkog i krivičnopravnog pojma i jednog od najtežih međunarodnih zločina, i etničkog čišćenja. Kroz analizu navedenih pojmova, autori daju odgovor na pitanje zašto etničko čišćenje sve do danas nije inkriminisano kao krivično delo. U radu je analizirano krivično delo genocida, inkriminisano članom 370. Krivičnog zakonika, u glavi trideset četvrtoj među krivičnim delima protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom, za koje je zakonodavac propisao kaznu od najmanje pet godina zatvora do doživotnog zatvora. Genocidom se smatra potpuno ili delimično uništenje nacionalne, etničke, rasne ili verske grupe čiji je cilj usmeren je ka kompletnom istrebljenju čitavog jednog naroda, uništenju njegove kulture, jezika i religije. Da bi se radilo o ovom međunarodnom zločinu protiv čovečnosti, potrebno je da se dokaže postojanje dolus specialis, genocidne namere, za istrebljenje jedne nacije ili etničke, rasne odnosno verske grupe kroz ubistva ili teške povreda tela, teško narušenje fizičkog ili duševnog zdravlja kao i stavljanje članova grupe u životne uslove koji dovode do njihova potpunog ili delimičnog istrebljenja. Ukazujemo na činjenicu da se radnjom izvršenja genocida smatra se i preduzimanje mera za sprečavanje rađanja između pripadnika grupe kao i prinudno preseljavanje dece. Autori su u radu ukazali i na distinkciju između genocida kao zločina protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom i drugih zločina protiv čovečnosti: zločina protiv čovečnosti te ratnih zločina (ratnih zločina protiv civilnog stanovništva, ratnih zločina protiv ranjenika i bolesnika i ratnih zločina protiv

ratnih zarobljenika). U zaključnim razmatranjima autori ukazuju na činjenicu da je genocid najteže međunarodno krivično delo definisano Konvencijom o genocidu. Naime, postupci koji su usmereni na istrebljenje čitavog jednog „nepoželjnog" naroda potpadaju pod krivično delo genocida, dok postupci koji nisu usmereni na istrebljenje jednog naroda, već su vođeni ka proterivanju naroda iz određene države i napuštanju njihovih domova mogu biti inkriminisani i kao ratni zločini i kao zločini protiv čovečnosti.

Ključne reči: *Genocid, genocidna namera, politikološki i krivičnopravni aspekti, etničko čišćenje, ratni zločini, međunarodno krivično pravo.*

POLITICAL AND CRIMINAL LEGAL ASPECTS OF GENOCIDE

Dragan Tančić
Institute for Serbian Culture, Prishtina-Leposavić, Republic of Serbia;
dragan_tancic@yahoo.com

Vanda Božić
Faculty of Law for Commerce and Judiciary,
„Business Academy" University, Novi Sad, Republic of Serbia;
vanda.bozic@fpsp.edu.rs

Abstract: *In this paper, a justified question arose: are some political theories and some experiences of some peoples and states towards members of some peoples, such as the attitude of colonists in America and Australia towards Indians and Aborigines served Nazi Germany as a model for attitude towards Jews, Russians, Serbs, Roma, Ukrainians, before and during World War II. Whether those previous experiences and theories should have been adapted to the given circumstances, modified according to the newly created conditions, both in Europe and in other areas, are questions to which the authors gave answers in this work on a scientific basis. In the scientific theoretical fund, the concept of genocide is generally taken and defined as a special activity or action, which aims at the complete or partial extermination of a national, ethnic, racial or religious community or group of people. In this context, it can be emphasized that genocide occurs in specific international and domestic political conditions and that it was the result and consequence of the politics of force and political power of fascism and national socialism in the first half of the last century. Namely, with the genocidal policy in the first half of the last century, with the use of force and coercion, entire human communities were physically destroyed, primarily Jews, Russians, Serbs, Ukrainians, Armenians, Roma, taking as justification for these terrible crimes only their national, racial or religious belonging. During the Second World War, out of 55 million dead and martyred, either as soldiers or as civilians, there were at least 10 million victims*

of genocide, most of whom were Jews, Russians, and Serbs. When formulating the Nuremberg Principles, the General Assembly of the United Nations used this term for the first time in its Resolution 96 (I) of December 11, 1946, declaring genocide an international crime. In order to prevent and prosecute such crimes internationally, the UN General Assembly adopted the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide at its III session (Resolution 260 (III) of December 9, 1948). The Convention on the Punishment and Prevention of the Crime of Genocide entered into force on January 12, 1950, and by February 1970, this international treaty had been ratified by 75 countries. Yugoslavia was one of the first to ratify this convention (June 21, 1950) and acted according to its provisions regarding the prosecution and punishment of perpetrators of genocide by introducing into its national legislation a provision declaring genocide a serious crime (Article 124 CC). The term genocide was first defined by Rafael Lemkin, a jurist of Jewish origin, in which more than forty family members were killed by the Nazis in World War II. He considered any destruction of an ethnic group to be genocide. In the middle of the last century, he made a significant contribution to the adoption of the aforementioned international documents with the purpose of criminalizing this serious crime against humanity. In the paper, the authors warn of the distinction between the definition of genocide as a political and criminal law term and one of the most serious international crimes, and ethnic cleansing. Through the analysis of the mentioned terms, the authors provide an answer to the question why ethnic cleansing has not been incriminated as a criminal offense until today. The paper analyzes the crime of genocide, incriminated in Article 370 of the Criminal Code, in chapter thirty-four among crimes against humanity and other goods protected by international law, for which the legislator prescribed a sentence of at least five years in prison to life imprisonment. Genocide is the complete or partial destruction of a national, ethnic, racial or religious group whose goal is the complete extermination of an entire nation, the destruction of its culture, language and religion. In order for this to be an international crime against humanity, it is necessary to prove the existence of dolus specialis, genocidal intent, to exterminate a nation or an ethnic, racial or religious group through murder or grievous bodily harm, severe damage to physical or mental health, as well as putting members of the group in living conditions that lead to their complete or partial extermination. We point to the fact that taking measures to prevent births between members of a group as well as the forced relocation of children is considered an act of genocide. In the paper, the authors pointed out the distinction between genocide as a crime against humanity and other goods protected by international law and other crimes

against humanity: crimes against humanity and war crimes (war crimes against the civilian population, war crimes against the wounded and sick, and war crimes against prisoners of war). In the concluding remarks, the authors point to the fact that genocide is the most serious international crime defined by the Genocide Convention. Namely, actions aimed at the extermination of an entire "undesirable" people fall under the criminal offense of genocide, while actions that are not aimed at the extermination of a people, but are aimed at expelling people from a certain country and leaving their homes, they can be incriminated as war crimes and crimes against humanity.

Key words: *Genocide, genocidal intent, political and criminal law aspects, ethnic cleansing, war crimes, international criminal law.*

UDC 341.485(=411.16)(497.11 Bitolj)(048)

OSAMDESET GODINA OD POGROMA I PROGONA BITOLJSKIH JEVREJA

Marjan Tanuševski
BAS Akademije – Skoplje/Bitolj, Republika Severna Makedonija;
martan@t.mk

Apstrakt: *Veliki pogrom i progon bitoljskih Jevreja dogodio se 11. marta 1943 godine kada je iz Bitolja otkinuto jedno zdravo tkivo koje su činili 3.276 časnih sugrađana. Nakon kobnog jutra, grad je izgubio svoju vedrinu, u čaršiji je bio muk, poznate jevrejske pesme su nestale. Ispred bitoljske gimnazije je bilo najtužnije jer su u nepovrat odneseni đaci koji su progonjeni samo i samo što su bili Jevreji. U glavnim učeničkim knjigama kod učenika jevrejske zajednice razredni su napisali „Iseljen 11.03.1943 godine" ili „Premestio se 14.03.1943 godine u drugoj gimnaziji". U spisku deportiranih navedeno je 129 učenika i 115 učenica koji su u Bitoli bili rođeni u istoj godini i svi su umrli u istom danu, na Treblinki.*

U ovom radu, autor prezentira detalje svog istraživanja koristeći glavne učeničke knjige bitoljske gimnazije od školske 1942-1943 godine koje se čuvaju u gradski Istorijski Arhiv, ilustrira fotografijama i daje opis perioda početka rata te prvo bombardovanje grada 05.11.1940 godine o kome piše beogradska Agencija Avala u tadašnje novine „Vreme", kao i život Jevreja u Bitoli o kome piše tadašnja „Politika" i novinar Ljub. Stojanović.

Osamdeset godina nakon deportacije makedonskih Jevreja, žrtve fašistčikog okupatora i dalje postoji opasnost da se naruši poruka „Da se ne zaboravi, nikad se ponovilo" i u tom smislu autor jedan segment ovog rada posvećuje aktuelnim preventivnim merama koje je normativno uredila Skupština Severne Makedonije. Naime, novim Zakonom o udruženjima i fondacijama, kako i Zakonom o političkim strankama u Severnoj Makedoniji, donesen 2022 godine, posebnim članom tog zakona, zabranjuje se formiranje organizacija ukoliko njihov program i delatnost su usmereni protiv ustavnog poredka Republike Makedonije, potiču nacionalnu, versku mržnju, genocid ili podržavaju fašizam, nacizam, nacionalsocijalizam i Treći Rajh. Donesenim zakonom zabranjuje se kao ime, skraćeno ime ili naziv

organizacije da se koristi ime, prezime, nadimak, pseudonim ili inicijali lica koji su u prošlosti bili povezani, širili ili podržavali fašizam, nacionalsocijalizam i Treći Rajh.

Ključne reči: *Bitoljski Jevreji, Holokaust, pogrom, deportacija, đaci..*

EIGHTY YEARS FROM THE POGROM AND THE PERSECUTION OF THE JEWS FROM BITOLA

Marjan Tanushevski
BAS Academy– Skopje/Bitola, Republic of North Macedonia;
martan@t.mk

Abstract: *The big pogrom and persecution for Jews from Bitola happened in 11th of March 1943 when from Bitola is ripped off a healthy tissue which is 3276 honest citizens. After the fatal morning, the city lost its serenity, in the bazaar was silent and the famous jewish songs were lost. In front of the Gymnasium was the saddest because Jews students in this high school were taken away irrevocably and exiled because of their nationality. In the records from schools, teacher have written: "Evicted in 11.03.1943", "Moved out in 14.03.1943 in another Gymnasium". The list of the deported citizens is consisted of 129 male students and 115 female students who were born in Bitola in the same day and they all died in the same day in Treblinka.*

In this labour the author is giving us the details from his research using School book from the Gymnasium in Bitola from school year 1942-1943 which are kept in the historical archive from the city. Also, he is ilustrating the details with photos and descriptions from the beginning of the war, the first bombing of the city on 05.11.1940 for which is also written from the Agency Avala from Belgrade and their newspaper "Vreme" and also for the Jews and their life in Bitola written in the newspaper "Politika" by their journalist Ljub. Stojanović.

Still after eighty years from the deportation of Macedonian Jews who were victims from the fascist occupier there is a danger that will be lost/disturbed the message "To not forget and never happens again/to not be repeated". In this direction (and as a prevention), the author dedicates one part from this labor for the current preventive measures which are normative done by Parliament of Republic of North Macedonia. Namely, with the new Law for associations and foundations and the Law for political parties from 2022 in North Macedonia with a special article is forbidden to form organizations if their program and activity are against

constitutional order from the Republic of Macedonia and if they encourage national and religious hatred, genocide or support fascism, Nazism and Third Reich. With this Law are forbidden names, short names or names of an organizations that use names, surnames, nicknames, pseudonyms or initials from people who were connected, supported and promoted fascism, national socialism and Third Reich in the past.

Key words: *Jews from Bitola, Holocaust, pogrom, deportation, students*

UDC 344.3:341.322.5(430)"1945/1946"(048)

ZAOSTAVŠTINA KRIVIČNOG GONJENJA PRED MEĐUNARODNIM VOJNIM TRIBUNALOM U NIRNBERGU

Mirza Totić
Fakultet za poslovne studije i pravo,
Univerzitet „Union – Nikola Tesla", Beograd, Republika Srbija;
mirza.totic@fpsp.edu.rs

Apstrakt: *Tokom trajanja Drugog svetskog rata ministri spoljnih poslova država protivnica nacističke Nemačke i njenih saveznika postigli su sporazum da će nakon završetka oružanog sukoba najodgovornije za počinjene zločine izvesti pred lice pravde. Na taj način će biti poslata poruka svetu da se ubijanje nedužnih ljudi samo zbog toga što pripadaju drugoj naciji, veri, imaju drugačiju boju kože ili govore drugim jezikom više ne sme ponoviti. To što je u Moskvi septembra 1943. godine dogovoreno, na zadovoljstvo čitavog zdravorazumskog čovečanstva je i ostvareno. Nirnberški procesi koji su usledili nakon najbrutalnijeg oružanog sukoba od kada postoji ljudska civilizacija, poslužili su kao putokaz koji će nas usmeravati ka izgradnji tolerancije, demokratskih principa i uvažavanju različitosti. Iako je od završetka suđenja prošlo skoro osam decenija, nažalost, čini se da je u svetu u kojem živimo neophodno u kontinuitetu potsećati na pogubnost nacističke ideologije i retrogradnost ideja njenih protagonista. U današnja, krizna vremena čoveku je veoma lako, usled ličnog nezadovoljstva prvenstveno sopstvenim materijalnim stanjem, da onoga koji je različit od njega označi kao glavnog krivca svog neuspeha. To je fatalna greška u velikom broju slučajeva, a tragična iskustva Drugog svetskog rata nam to najbolje opisuju.*

Sa druge strane, krivični postupak (suđenje) predstavlja pravičan odgovor društva i zakona prema svima koji se ogluše o opšteprihvaćena pravila ponašanja. Bilo da isti posmatramo na nacionalnom ili na međunarodnom planu, svrha je ista – kažnjavanje odgovornih za učinjena nedela. Nirnberški sud je svakako specifičan, jer su masovni zločini počinjeni tokom Drugog svetskog rata imali međunarodne implikacije. Stoga, autor u radu analizira pomenuti sud i odlike

krivičnog gonjenja pred istim. U tom cilju, autor se bavi pitanjima uloge tužilaca, optužnicama, presudama i izrečenim sankcijama, dok u završnom delu iznosi stav o važnosti Međunarodnog vojnog tribunala za buduće naraštaje i nemerljivom doprinosu da se patnje žrtava, barem na taj način, ublaže. Ljudske živote nije moguće vratiti, ali treba istaći da su oni koji su odgovorni za masovne zločine zasluženo kažnjeni.

Ključne reči: *krivični postupak, sud, ratni zločini, nacizam, pravda.*

THE LEGACY OF THE CRIMINAL PROSECUTION BEFORE THE INTERNATiONAL MILITARY TRIBUNAL IN NUREMBERG

Mirza Totić
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
mirza.totic@fpsp.edu.rs

Abstract: *During the Second World War foreign ministers of the countries that fought against Nazi Germany and its allies reached an agreement that after the end of the armed conflict they would bring to justice those who were most responsible for the crimes. In this way, the message will be sent to the world that killing of innocent people just because they belong to a different nation, or religion, have a different skin colour or speak a different language cannot be repeated. What was agreed upon in Moscow in September 1943 has been realized to the satisfaction of all sane humanit. The Nuremberg Trials, which followed the most brutal armed conflict since the existence of human civilization, served as a roadmap that will guide us towards building tolerance, democratic principles and respect for diversity. Although almost eight decades have passed since the end of these trials, unfortunately, it seems that in the world we are living in, it is necessary to continuously remind the perniciousness of the Nazi ideology and the retrograde ideas of its protagonists. In today's times of crisis, it is very easy for people, due to personal dissatisfaction primarily with material conditions, to mark someone who is different as the main culprit of failures. In many cases, it is a fatal mistake and the tragic experiences of the Second World War describe it in the best way.*

On the other hand, criminal procedure (trial) represents a fair response of society and law to all those who disobey generally accepted rules of conduct. Whether we observe it on a national or international level, the purpose is the same – to punish those responsible for wrongdoings. The Nuremberg Trials are certainly specific because the mass crimes committed during the Second World War had international implications. Therefore, in this paper author analyzes the aforementioned

Tribunal and the features of a criminal prosecution before it. In that purpose, the author deals with the issues such as the prosecutor's roles, indictments, judgments and imposed sanctions, while in the final part expresses his own opinion on the importance of the International Military Tribunal for future generations and its immeasurable contribution to alleviating the suffering of the victims, at least in that way. Human lives cannot be restored, but it should be emphasized that those responsible for mass crimes were deservedly punished.

Key words: *criminal procedure, court, war crimes, Nazism, justice.*

UDC 316.624-053.2/.6(497.11)"1941/1945"(048)

DECA MAJKE KNEŽPOLJKE

Jasmina Tutunović – Trifunov
istoričar, doktorant, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, Republika Srbija;
misut.co@gmail.com

Apstrakt: *Rad je pisan povodom obeležavanja osam decenija od nemačko--ustaške ofanzive na Kozaru i Potkozarje 1942. godine, kao i u spomen na Branka Tepića, preminulog u novembru 2022. godine, poslednjeg preživelog sa fotografije „Majka Knežpoljka". Georgije – Žorž Vladimirovič Skrigin, režiser, scenarista i umetnički fotograf, kao pripadnik partizanskog pokreta od 1941. godine i član Kazališta narodnog oslobodjenja Jugoslavije, autor je nekoliko stotina fotografija iz perioda Drugog svetskog rata, kojima je ovekovečio borce Narodooslobodilačke vojske Jugoslavije (NOVJ), oružane sukobe i izgradnju nove političke i vojne vlasti u Jugoslaviji. Potresna svedočanstva o zločinima zabeležio je na fotografijama ranjenika, dece i izbeglog civilnog stanovništva. Jedna od njih, u javnosti verovatno najpoznatija, je Skriginova fotografija Kozarčanke Milice Tepić, snimljene u zbegu početkom 1944. godine. U višegodišnjoj neprestanoj potrazi za utočištem, u jednom od zbegova na Kozari u kojima se sa decom krila posle pogibije muža, rodjeno je i Miličino mladje dete Branko koga, na pomenutoj fotografiji, majka nosi u nosiljci na leđima. Uporedna analiza sećanja autora fotografije Žorža Skrigina, kao i Dragice i Branka Tepića i njihovih savremenika, sačuvanih u posleratnoj štampi, publicistici i dokumentarnim emisijama i filmovima o stradanju dece u Drugom svetskom ratu na teritoriji Jugoslavije, omogućila je, kako precizno identifikovanje ličnosti i geografskog prostora, tako i sagledavanje širih okolnosnosti u kojima je snimljena fotografija „Majka Knežpoljka". Ratna fotografija porodice Tepić iz dubičkog sela Komlenac, vremenom je postala univerzalni simbol stradanja civilnog stanovništva kao i inspiracija brojnim istraživačima i umetnicima koji se bave istraživanjima i memorijalizacijom stradanja dece i neboračkog stanovništva u ratovima. Ne retko je korišćena i kao ilustrativni materijal u udžbenicima istorije i dodatnim edukativnim materijalima za nastavnike i učenike, u prigodnim publikacijama koje su štampane povodom značajnih ratnih jubileja u socijalističkoj*

Jugoslaviji, na prospektima i suvenirima spomen-područja. Takođe, kao eksponat na stalnim i prigodnim izložbenim postavkama o Drugom svetskom ratu i revoluciji u muzejima i drugim institucijama kulture, u kasarnama i domovima Jugoslovenske narodne armije (JNA).

***Ključne reči**: Žorž Skrigin, Majka Knežpoljka, Milica Tepić, Branko Tepić, Dragica Tepić, genocid, ratni zločini, NDH, Drugi svetski rat, stradanje dece u ratu.*

CHILDREN OF „MAJKA KNEŽPOLJKA“

Jasmina Tutunović – Trifunov
historian, PhD student, Faculty of Philology,
University of Belgrade, Belgrade, Republic of Serbia,
misut.co@gmail.com

Abstract: *The paper was created on the occasion of marking eight decades since the german-ustasha offensive on Kozara and Potkozarje in 1942. and in memory of Branko Tepic, the last survivor of the photography „Majka Knežpoljka“ who died in 2022. Georgije-Žorž Vladimirovič Skrigin, a director, screenwriter and artistic photographer, was a member of the partisan movement from 1941 and a member of „Kazaliste narodnog oslobodjenja Jugoslavije“. Hi is the author of several hundred photographs from the period of World War II in which he presented fighters NOVJ, armed conflicts and the establishment of a new political and military authority in Yugoslavia. He noted sad testimonies about crimes in photographs of the wounded, children and refugee civilians. The photo of Milica Tepić from Kozara is probably Skrigin s most famous photo. It is was taken at the beginning of 1944. Milica hid with her children in Kozara for many war years after the death of her husband. Branko, her younger child, was also born there and in the mentioned photo, Milica is carrying him on her back. A comporative analysis of the memories of Žorž Skrigin, the author of the photography, as well as Dragica and Branko Tepić and their contemporaries, were preserved in the post-war pres and documentary programs and films about the suffering of children in the territory of Yugoslavia, enabled the precise identification of persons, geographical space and looking at the circumstances in which the photography was taken. The wartime photography of the Tepic family from the village of Komlenac became a symbol of the suffering of the civilians and an inspiration to numerous researchers and artists engaged in the memorialization of the suffering of children and non-combatants in wars. This photo is often used as an illustration in history textbooks and other educational materials for teachers and students, in publications about significant war battles and on prospectuses and souvenirs in memorial*

areas. It was an exhibit at permanent and occasional exhibitions in museums and other institutions, as well as in army barracks and other institutions of the Yugoslav People s Army.

Key words: *Žorž Skrigin, Majka Knežpoljka, Milica Tepić, Branko Tepić, Dragica Tepić, genocide, war crimes, ISC, the suffering of children in war*

УДК 94(497.113 Novi Sad)"1942":341.322.5(048)

ГЕНОЦИДНА ЈАНУАРСКА „РАЦИЈА" 1942. НАД СРБИМА, ЈЕВРЕЈИМА, РОМИМА И ОСТАЛИМА У ЈУЖНОЈ БАЧКОЈ

Александар Вељић
Друштво за очување сећања на Холокауст;
Приватна библиотека „Нада Израиљева", Ужице, Република Србија;
aveljic@protonmail.com

Аистракт: *Злочин Геноцида и Холокауста, који су јануара 1942. сировели државни орїани Хортијеве Мађарске, већ деценијама се заташкава. Увидом у писана документа и на основу сведочанстава која су ми дали преживели и рођаци Жртава, разоткрио сам размере поїрома који је имао за циљ пре свеїа истребљење Срба, Јевреја и Рома као народа, те појединаца свакої етничкої порекла који су се противили хортијевскої нацистичкој идеолоїији!*

Хортијева Мађарска прва је савезница Хитлерова у Европи и свету. Незадовољан исходом Тријанонскої споразума, који је потписан након што је Аустро-Уїарска постала страна їубитница после Првої светскої рата, Мађарска је тежила ревизији, односно укидању тої споразума и повратку у своје пређашње їранице. Уз тај услов је прстала да приступи Тројном пакту и тиме прекршила санкције које је Хитлеровој Немачкој наметнуло Друштво народа. Бачка је тако додељена Хортијевој Мађарској, а їлавна тежња Хортијевої режима састојала се у томе да уклони „непожељне елементе" и тиме промени етничку структуру становништва у јужној Бачкој у користи мађарства.

У їеноцидном походу на цивилно становништво јужне Бачке истребљена је трећина Срба у Чуруїу, сви Јевреји у местима око Нової Сада, све ромске породице у Мошорину! У Новом Саду је истребљена четвртина јеврејске популације, сви Роми из Раковачке улице, неколико хиљада Срба, ујединитељ Срба и Словена с обе стране Дунава, доктор Иїњат Павлас, и појединци који су се противили хортијевском режиму: Руси, Русини,

Чеси, Словаци, Хрвати, Словенци, Буњевци, Македонци, Пољаци, Немци, Мађари, један Румун, Муслиман и Албанац.

Бацивши жртве под лед Дунава и Тисе, мађарски окупатор је онемогућио да икада сазнамо тачан број жртава, а према неким подацима тај број достиже чак 25.000. Оно што је сигурно то је да је геноцидна „Рација“ однела 10.000 Срба, око 2.000 Јевреја, мноштво Рома и десетине Словака, Русина, Хрвата, Немаца, Мађара и других

Кључне речи: *Шајкашка, Нови Сад, Бечеј, Геноцид, јануар 1942.*

JANUARY 1942 GENOCIDE AGAINST SERBS, JEWS, ROMA AND OTHERS IN SOUTH BACHKA, ALSO KNOWN AS „RAZZIA“

Aleksandar Veljić
The Holocaust Memorial Society;
Private Library "The Hope of Israel", Užice, Republic of Serbia;
aveljic@protonmail.com

Abstract: *The war crimes of Genocide and Holocaust committed in January 1942 by occupation forces of Horthy's Hungary was euphemistically named „Razzia“ by its perpetrators. This Genocide and Holocaust have been covered up for decades. Having reviewed the written documents and based on the testimonies I have gathered from the survivors and relatives of the victims, I have shed a new light on the proportions of the January 1942 pogrom whose purpose was primarily to annihilate Serbs, Jews and Roma as ethnicities, as well as all the individuals of other nationalities opposed the Horthy's Nazi ideology.*

Horthy's Hungary is the first Hitler's ally in Europe and the world. The Hungarians were dissatisfied with the Trianon Treaty that was signed after Austro-Hungarian empire became the loser in the World War I. Hungary wanted revision of that treaty, that is that Trianon treaty be annulled and that Hungary would re-gain its lost territories. With that condition Hungary agreed to join Axis powers, hence it violated the sanctions imposed against Hitler's Germany by the League of nations. That is how the region of Bachka was given to Horthy's Hungary. Horthy's regime mainly aspired to remove „unwanted elements“ from Bachka and thus to change the ethnic composition in southern Bachka for the benefits of Hungarians.

The acts of Genocide and Holocaust against the civil population in southern Backa region resulted, among other things, in the annihilation of one third Serbs in Churug; extermination of all the Jews around Novi Sad; destruction of all the Roma families in Moshorin. In Novi Sad, one fourth of the Jewish population was annihilated, as well Roma individuals in one district, while several thousands

of Novi Sad Serbs were killed; among the victims is the unifier of Serbs and Slavs in the region, doctor Ignjat Pavlas; the victims are also other individuals opposed to Horthy's regime: Russians, Ruthenians, Czheks, Slovaks, Croats, Slovenians, Macedonians, Poles, Germans, Hungarians, a Romanian, a Bosnian Muslim and an Albanian.

By tossing the victims into the frozen Danube and Tisa rivers the Hungarian occupiers have ensurred that the exact number of victims can never be established. Yet, there are indications that their number is as high as 25,000. What is certain is that this Genocide dubbed by the occupier „Razzia" had taken the lives of 10,000 Serbs, around 2,000 Jews, many Roma, and tens of Slovaks, Ruthenians, Croats, Germans, Hungarians and others.

Key words: Serbs, Jews, Roma, Novi Sad, south Bachka, January 1942.

UDC 005.5:314(=411.16)(497.11)(048)

INTEGRACIJA METODOLOGIJE ISTRAŽIVANJA MENADŽMENTA I DEMOGRAFIJE: OMOGUĆAVAJUĆI I OGRANIČAVAJUĆI FAKTORI RAZVOJA JEVREJSKE ETNIČKO-KONFESIONALNE ZAJEDNICE U REPUBLICI SRBIJI

Milan Vemić
Fakultet za poslovne studije i pravo,
Univerzitet „Union – Nikola Tesla“, Beograd, Republika Srbija;
milan.vemic@fpsp.edu.rs

Apstrakt: *Pristupa se dubljem tumačenju naše teorije o korenima degradacije i drugim najznačajnijim posledicama u demografskom razvoju jevrejske etničko konfesionalne zajednice u Republici Srbiji. Inicijalno smo već istraživali ovu temu u prethodna tri rada za ovu konferenciju.*

Kao što je poznato nacionalni popis stanovništva planiran za 2021. godinu je zbog epidemije Covid 19 održan u oktobru 2022. godine. Privremeni rezultati popisa za nacionalne zajednice nisu bili dostupni u trenutku pisanja ovog rada usled čega nemamo najnovije zvanične podatke o demografskim promenama kod jevrejske etničko konfesionalne zajednice Republike Srbije. Međutim ostalo je prostora da tumačimo rezultate popisa stanovništva sprovedenog 2011. godine.

Sva tri ranija rada već su eksplicitno dokazala proučavane hipoteze o protestantskom i preduzetničkom razvoju sa jedne strane odnosno višedecenijskoj demografskoj degresiji jevrejske etničko konfesionalne zajednice u Republici Srbiji sa druge strane. Zasnivali smo naša istraživanjja na pojedinim vodećim faktorima. Paralelno, rezultati istraživanja ostavili su prostor za integraciju menadžment i demografskih varijabila koje mogu da obogate metodologiju istraživanja ove dve značajne naučne oblasti. U ovom radu predlaže se dakle istovremeno korišćenje međusobno zavisnih alata, posebno kod onih razvojnih faktora iz zadnjeg popisa iz 2011. godine kojima smo posvetili nedovoljnu pažnju.

U prethodnom radu obuhvatili smo posebno brojnost jevrejskog stanovništva, regionalni raspored ove zajednice kod nas, korišćenje jezika i veroispovesti, starost

njenih pripadnika, broj dece, veličinu i strukturu domćinstva, obrazovanje, pismenost i neke važnije ekonomske specifičnosti. Stavljen je akcenat na omogućavajuće faktore SWOT analize poput obrazovanja, pismenosti i zaposlenosti čime smo na ovaj način dokazli razvojni potencijal jevrejske etničko konfesionalne zajednice u Republici Srbiji. Međutim, značajno pitanje razvoja nacionalne demografske strategije i usvajanja adekvatnih ekonomsko-političkih mera nije objektivno moguće i bez dublje analize ograničavajućih faktora SWOT analize. Ovi faktori fundamentalno sputavaju revitalizaciju ove zajednice i dinamiziranje budućeg društveno-ekonomskog razvoja Republike Srbije ali prema SWOT metodologiji istovremeno predstavljaju i potencijal.

Kroz statističku analizu u ovom radu autor kompletira skup dosadašnjih istraživanja. Primenjujući menadžment alate na istraživanje sadržaja demografskih i društvetno ekonomskih pokazatelja dolazimo do novih saznanja o omogućavajućim i ograničavajućim faktorima jevrejske etničko konfesionalne zajednice u Republici Srbiji.

Ključne reči: *protestantska etika, preduzetnišvo, jevrejska etničko konfesionalna zajednica, popis stanovništva, demografski nalazi, menadžment alati, SWOT analiza*

INTEGRATION OF MANAGEMENT AND DEMOGRAPHY RESEARCH METHODOLOGY: ENABLING AND LIMITING FACTORS OF THE DEVELOPMENT OF THE JEWISH ETHNO-CONFESSIONAL COMMUNITY IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Milan Vemić
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia,
milan.vemic@fpsp.edu.rs

Abstract: *A deeper interpretation of our theory about the roots of degradation and other most significant consequences in the demographic development of the Jewish ethnic confessional community in the Republic of Serbia is approached. We have initially researched this topic in the previous three papers for this conference.*

As is known, the national population census planned for 2021 was held in October 2022 due to the Covid 19 epidemic. Provisional census results for national communities were not available at the time of writing this paper, which is why we do not have the latest official data on demographic changes in the Jewish ethnic confessional community of the Republic of Serbia. However, there is still room to interpret the results of the population census conducted in 2011.

All three earlier papers have already explicitly proved the studied hypotheses about Protestant and entrepreneurial development on the one side, and the decades-long demographic degression of the Jewish ethnic confessional community in the Republic of Serbia on the other side. We based our research on certain leading factors. In parallel, the research results left room for the integration of management and demographic variables that can enrich the research methodology of these two significant scientific fields. Therefore, this paper proposes the simultaneous use of interdependent tools, especially for those development factors from the last census from 2011 to which we paid insufficient attention.

In the previous work, we covered the size of the Jewish population, the regional distribution of this community in our country, the use of language and religion, the age of its members, the number of children, the size and structure of the household, education, literacy and some important economic specifics. Emphasis was placed on the enabling factors of the SWOT analysis, such as education, literacy and employment, which in this way proved the development potential of the Jewish ethnic confessional community in the Republic of Serbia. However, the significant issue of developing a national demographic strategy and adopting adequate economic and political measures is not objectively possible without a deeper analysis of the limiting factors of the SWOT analysis as well. These factors fundamentally hinder the revitalization of this community and the dynamism of the future socio-economic development of the Republic of Serbia, but according to the SWOT methodology, they also represent potential.

Through statistical analysis in this paper, the author completes the set of previous research. By applying management tools to research the content of demographic and socio-economic indicators, we arrive at new knowledge about the enabling and limiting factors of the Jewish ethnic confessional community in the Republic of Serbia.

Key words: *protestant ethic, entrepreneurship, Jewish ethno-confessional community, population census, demographic findings, management tools, SWOT analysis*

UDC 341.485(=411.16)(497.11 Niš)"1941/1945"(048)
341.485(=411.16)(497.11 Pirot)"1941/1945"(048)

STRADANJE ŠPANSKIH JEVREJA (SEFARDA) IZ NIŠA I PIROTA ZA VREME DRUGOG SVETSKOG RATA

Milena Vidosavljević
Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, Republika Srbija;
mika_vido_88@yahoo.com

Apstrakt: *Kada je sefardsko stanovništvo proterano iz Španije 1492. i Portugalije 1496. godine, životni tok i sudbina ovog naroda su se potpuno menjali i prilagođavali novim sredinama. Tražeći utočišta u drugim državama, Sefardi su se okrenuli balkanskim zemljama i počeli da naseljavaju mnoge srpske gradove, među kojima su bili Niš i Pirot. U pomenutim gradovima, španski Jevreji formirali su jevrejske zajednice i uprkos životnim nedaćama, između dva svetska rata, sve vreme su ulagali u obrazovanje svoje omladine i omogućavali članovima zajednice da se ostvare u kulturnim i sportskim aktivnostima. Iako je njihova namera bila da očuvaju svoj etnički identitet, neizbežna asimilacija srpskom stanovništvu je sve veća bila od kako je jevrejska omladina ušla u srpski obrazovni sistem i time postepeno doprinosila da se njihov jezik postepeno gubi i održava, isključivo, unutar porodica. Međutim, mnogi ratovi, počevši od srpsko-bugarskog rata, preko Balkanskih ratova, Prvog svetskog rata sve do Drugog svetskog rata uticali su nepovoljno na Sefarde, što se i na kraju odrazilo na njihov, takoreći, nestanak nakon Holokausta, kada je veći broj Jevreja stradao u ovom stravičnom događaju. Naime, u to vreme, Kraljevina Jugoslavija je imala oko 70.000 Jevreja, od kojih je bilo oko 60% Aškenaza i 40% Sefarda. Većina njih je živela u gradovima i činila je oko 0,5% stanovništva. Međutim, antisemitizam nikada nije bio tolike jačine, kao u tom periodu, kada su unutrašnja situacija i položaj Jugoslavije u međunarodnoj zajednici snažno i nepovoljno uticali i na položaj i živote španskih Jevreja u Nišu i Pirotu. Stoga je uravnoteženu i stabilnu atmosferu među jevrejskim i srpskim stanovništvom u pomenutim gradovima zaustavio Drugi svetski rat, nemilosrdni događaj koji je prekinuo živote mnogih Jevreja u tadašnjoj Jugoslaviji. Početkom rata, krenule se različite vrste zabrana i maltretiranja što je na kraju rezultiralo i hapšenjem većina Sefarda kako u Nišu 1941. godine, tako i u Pirotu 1943. godine.*

Uhapšeni i odvedeni u logor Crveni krst, Sefardi iz Niša su do 1942. godine bili zatvoreni ali je nakon proboja pomenutog logora, jedna grupa Jevreja poginula, druga pobegla, dok je treća grupa odvedena u logor „Sajmište" gde su stradali. Sličnu sudbinu su doživeli i sefardski Jevreji iz Pirota koji su smešteni u logor u Sokolani, gde su doživljavali nemilosrdne torture sve do 19. marta 1943. godine kada je određeni broj zarobljenih pirotskih Jevreja odvedeno vozom u Poljsku, logor smrti – Treblinku gde su svi nastradali.

Ključne reči: *Španski Jevreji, stradanje, logori, Jugoslavija, Niš, Pirot.*

SUFFERING OF THE SPANISH JEWS (SEPHARDIM) FROM NIS AND PIROT DURING THE SECOND WORLD WAR

Milena Vidosavljević
Institute for Serbian Culture Pristina–Leposavic, Republic of Serbia;
mika_vido_88@yahoo.com

Abstract: *When the Sephardic population was expelled from Spain in 1492 and Portugal in 1496, the life course and destiny of this people completely changed and adapted to new environments. Seeking refuge in other countries, the Sephardim turned to the Balkan countries and began to settle many Serbian cities, among which were Nis and Pirot. In the mentioned cities, the Spanish Jews formed Jewish communities and despite the hardships of life, between the two world wars, they always invested in the education of their youth and enabled the members of the community to realize themselves in cultural and sports activities. Although their intention was to preserve their ethnic identity, the inevitable assimilation to the Serbian population was increasing since the Jewish youth entered the Serbian education system and thereby gradually contributed to the gradual loss of their language and its maintenance, exclusively, within families. However, many wars, starting with the Serbo-Bulgarian war, through the Balkan wars, the First World War and the Second World War, had an unfavorable effect on the Sephardim, which ultimately reflected in their disappearance, as it were, after the Holocaust, when a larger number of Jews died in this terrible event. Namely, at that time, the Kingdom of Yugoslavia had about 70,000 Jews, of whom about 60% were Ashkenazi and 40% Sephardim. Most of them lived in cities and made up about 0.5% of the population. However, anti-semitism was never as strong as in that period, when the internal situation and position of Yugoslavia in the international community strongly and adversely affected the position and lives of Spanish Jews in Nis and Pirot. Therefore, the balanced and stable atmosphere between the Jewish and Serbian population in the mentioned cities was stopped by the Second World War, a merciless event that ended the lives of many Jews in Yugoslavia at the time.*

At the beginning of the war, different types of bans and harassment were started, which ultimately resulted in the arrest of most Sephardim both in Niš in 1941 and in Pirot in 1943. Arrested and taken to the camp of Crveni krst, the Sephardim from Nis were imprisoned until 1942, but after the breach of the aforementioned camp, one group of Jews died, another escaped, while the third group was taken to the "Sajmište" camp, where they perished. A similar fate was experienced by the Sephardic Jews from Pirot who were placed in the camp in Sokolana, where they experienced merciless torture until March 19, 1943, when a certain number of captured Jews from Pirot were taken by train to Poland, the death camp - Treblinka, where they all perished.

Key words: *Spanish Jews, suffering, camps, Yugoslavia, Nis, Pirot.*

UDC 341.485(=214.58)(497.1)"1941/1945"(048)

IZ POVIJESTI PROGONA ROMA U ZEMLJAMA OKUPIRANE KRALJEVINE JUGOSLAVIJE ZA VRIJEME DRUGOG SVJETSKOG RATA

Danijel Vojak
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb; Republika Hrvatska;
danijel.vojak@pilar.hr

Apstrakt: *Romi su područje jugoslavenskih zemalja naselili već od 14. st. u sklopu njihove migracije s područja jugoistoka Europa. Iako su Romi u početku bili dobro primljeni i na ovim područjima, ubrzo su državne i lokalne vlasti započele sa provođenjem politike represivne asimilacije prema njima. Takva politika bila je posebno izražena za vrijeme Drugog svjetskog rata. U travnju 1941. započeo je vojni napad država članica saveza Sila osovina predvođenim nacističkom Njemačkom na Kraljevinu Jugoslaviju. Nakon kratkotrajnog rata koji se danas naziva „Travanjski rat", vojska Kraljevine Jugoslavije je kapitulirala i područje Jugoslavije bilo je okupirano od Njemačke, Italije, Mađarske, Bugarske i Albanije. Na okupiranim područjima bila je osnovana Nezavisna Država Hrvatska (dalje NDH) uz vojnu i političku pomoć Njemačke i Italije, dok su ostala područja bila izravno upravljana od njemačkih, mađarskih, talijanskih, albanskih i bugarskih vlasti. Do Drugog svjetskog rata je prema službenim podacima živjelo više od 70 000 Roma na području Kraljevine Jugoslavije i to većinom na području tadašnje Vardarske banovine i Dunavske banovine, a najmanje u Dravskoj banovini. Većina Roma živjela je na socioekonomskoj margini, gotovo potpuno nepismena te politički i društveno neorganizirana. Izuzetak su činili Romi u Beogradu i Nišu, koji su se isticali svojim kulturnim, gospodarskim te djelomično i političkim djelovanjem. Sa okupacijom Kraljevine Jugoslavije u travnju 1941., Romi su postali jedna o neželjenih („nepoćudnih") skupina u društvu, koja je ubrzo nakon toga došla na udar progona državnih i lokalnih vlasti. Ustaške vlasti u NDH su na temelju rasnih zakona omogućili njihovu pravnu diskriminaciju, a što je dovelo do provođenja njihove deportacije u logore, posebice u jasenovački logor, gdje su bili mučeni i ubijeni. U drugim okupiranim dijelovima Kraljevine Jugoslavije, posebice u Srbiji,*

Romi su bili isto tako zakonski diskriminirani te deportirani u logore, gdje su bili mučeni i ubijeni. Deportacije u nacističke logore bili su podvrgnuti Romi i Sinti na slovenskom području. Progoni Roma bili su zabilježeni i na području današnje Crne Gore, Kosova i Makedonije i to od strane okupacijskih talijanskih, albanskih i bugarskih vlasti. Romska imovina bila je sustavno pljačkana i konfiscirana od strane državnih i lokalnih vlasti, a njihova naselja bila su (sustavno) rušena i spaljivana. Romi su kao taoci bili izručivani za strijeljanje okupacijskim vlasti u masovnim operacijama odmazde zbog pogibije ili ranjavanje okupacijskih vojnika. Romi su se aktivno uključili u antifašistički partizanski pokret, gdje se dio njih istaknuo svojim hrabrim djelovanjem. Posljedice ovakve politike u kontekstu utvrđivanja točnog broja romskih žrtava teško je precizno utvrditi ponajprije zbog manjka relevantnih i preciznih statističkih i demografskih izvora te neki znanstvenici navode kako je na području NDH bio izvršen proporcionalno najveći genocid nad Romima za vrijeme Drugog svjetskog rata. U radu biti će analizirana društvena, gospodarska, kulturna i demografska obilježja romskog stanovništva uoči Drugog svjetskog rata u Kraljevini Jugoslaviji, kako bi se kontekstualizirao njihov progon za vrijeme rata. Obilježja ovog progona, poput rasnih zakona, deportacija u logore, konfiskacija imovine biti će analizirana u radu. Poseban dio analize odnositi će se na pitanje deportacije Roma u nacističke logore za ratne zarobljenike, koncentracijske logore i radne logore. Istraživanje će obuhvatiti i pitanje sudjelovanja Roma u antifašističkom pokretu i pritom će biti istaknuta uloga nekih od romskih partizana. Na kraju rada biti će analizirano pitanje utvrđivanja razmjera stradanja Roma u okupiranim zemljama Kraljevine Jugoslavije.

Ključne riječi: *Romi, Drugi svjetski rat, Kraljevina Jugoslavija, progon, genocid.*

FROM THE HISTORY OF THE PERSECUTION OF THE ROMA IN THE COUNTRIES OF THE OCCUPIED KINGDOM OF YUGOSLAVIA DURING THE SECOND WORLD WAR

Danijel Vojak
Institute of Social Science Ivo Pilar, Zagreb; Republic of Croatia;
danijel.vojak@pilar.hr

Abstract: *Roma settled the territory of the Former Yugoslav Countries as early as the 14th Century as part of their migration from the area of Southeastern Europe. Although the Roma were initially well received in European areas, soon the state and local authorities began implementing a policy of repressive assimilation towards them. Such a policy was especially implemented during the Second World War. In April 1941, began a military attack by member states of the Axis Powers led by Nazi Germany on the Kingdom of Yugoslavia. After a short war operation in the so-called "April War", the Army of the Kingdom of Yugoslavia capitulated, and the territory of Yugoslavia was occupied by Germany, Italy, Hungary, Bulgaria and Albania. The Independent State of Croatia (NDH) was established on the territories of Croatia and Bosnia and Herzegovina with the military and political support of Germany and Italy, while the other territories were directly governed by the German, Hungarian, Italian, Albanian and Bulgarian authorities. According to official data until the Second World War more than 70,000 Roma lived in the territory of the Kingdom of Yugoslavia, mostly in the area of the Vardar Banat and Dunav Banat, and the least of them had lived in the Drava Banat. The majority of Roma lived on the socioeconomic margins, almost completely illiterate and politically and socially disorganized. The exception was the Roma in Belgrade and Niš for their cultural, economic, and partly political activity. With the occupation of the Kingdom of Yugoslavia in April 1941, the Roma became one of the unwanted ("undesirable") groups in society, which soon after came under the policy of persecution by state and local authorities. On the basis of racial laws, the Ustasha authorities in the NDH enabled their legal discrimination, which led to their deportation to camps,*

especially to the Jasenovac camp, where most of them were tortured and killed. In other occupied parts of the Kingdom of Yugoslavia, especially in Serbia, Roma were also legally discriminated and deported to camps, where they were tortured and killed. Roma and Sinti in Slovenian territory were subjected to deportations to Nazi camps. Persecution of Roma was also recorded in the territory of today's Montenegro, Kosovo and Macedonia mostly by the occupying Italian, Albanian and Bulgarian authorities. Roma property was systematically looted and confiscated by state and local authorities, and their settlements were (systematically) demolished and burned. As hostages, Roma in Serbia were handed over to be shot by the occupying authorities in massive reprisal operations for killing or wounding soldiers of occupying (German) army. Roma actively joined the anti-fascist partisan movement, where some of them stood out for their brave actions. The consequences of this policy in the context of determining the exact number of Roma victims is difficult to precisely determine, primarily due to the lack of relevant and precise statistical and demographic sources, and some scientists state that the proportionally largest genocide against the Roma during the Second World War was carried out in the territory of the NDH. The paper will analyse the social, economic, cultural, and demographic characteristics of the Roma population on the eve of World War II in the Kingdom of Yugoslavia, in order to contextualize their persecution during the war. The characteristics of this persecution, such as racial laws, deportations to camps, confiscation of property, will be analysed in the paper. A special part of the analysis will refer to the issue of deportation of Roma to Nazi prisoner of war camps, concentration camps and labor camps. The research will also cover the issue of Roma participation in the anti-fascist movement and will be highlighted some of the distinguished Roma partisans. At the end of the paper, will be analysed the issue of determining the extent of the suffering of Roma in the occupied countries of the Kingdom of Yugoslavia.

***Key words**: Roma, Second World War, Kingdom of Yugoslavia, persecution, genocide.*

УДК 341.485(=163.41)(497.1)"1941/1945"(048)

МАСОВНИ ЗЛОЧИНИ НАД СРБИМА, НА ТЕРИТОРИЈИ БИВШЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ У ИМЕ ЧЕГА? ЗАШТО?

Јово С. Вучковић
Интернационални универзитет у Горажду, Горажде, Босна и Херцеговина;
pajodrekalovic@yahoo.com

Апстракт: *На средокрећи из деветнаестог* ***у*** *двадесети век,* ***и*** *надаље покренуто је више значајних процеса* ***и*** *низ дилема (анексиона криза, Први* ***и*** *Други светски рат, појавили су се разни, углавном девијантни, идеолошки правци као што су били нацизам, фашизам, Октобарска револуција је изнедрила комунизам који је био параван за безвлашће, итд.).*

Дужност писаца, истраживача, научних радника, па ***и*** *целокупне академске заједнице да укажу на чињеницу да је питање страдања Срба,* ***Jevreja****, Рома* ***и*** *осталих народа, на тлу бивше Југославије, било систематски склањано са научних расправа, помало омаловажавано,* ***а*** *понекад било* ***и*** *озлоглашено* ***и*** *забрањивано.* ***У*** *том смислу,* ***у*** *овом раду је видљиво,* ***а*** *бројним чињеничним наводима потврђено, да су Павелићеве усташе и НДХ систематски истребљивали нехрватски живаљ, посебно Србе, Јевреје* ***и*** *Роме, те да су то веома прецизно* ***и*** *систематично проводили* ***у*** *дело. Постојање логора смрти,* ***у*** *географском смислу, на територији целе НДХ, фактички свуда где су Срби, Јевреји живели.*

Страдање Срба, Јевреја, Рома, на територији Југославије, није се догодило случајно. Генеза тих догађања је дубока ***и*** *сеже барем* ***у*** *време Берлинског конгреса. Идеологија Јосипа.Ј.Штросмајера, Фране Рачког, Анта Старчевића, Влатка Мачека* ***и*** *других је била претеча усташке политике* ***и*** *нашла погодно тле* ***у*** *Павелићевим идејама* ***и*** *ратним циљевима. Такви злочини су поновљени више пута,* ***а*** *ескалација тих страдања је била* ***у*** *току Другог светског рата са мострузним последицама* ***у*** *концентрационим логорима* ***и*** *масовним убиствима* ***у*** *тим логорима* ***и*** *на тлу целе НДХ, као* ***и*** *бацањем* ***у*** *крашке јаме по Херцеговини.*

Оно што забрињава многе озбиљне аналитичаре је промишљање на тему, колико је „историја учитељица живота“, да ли су издиференцирани валидни закључци из прошлости, те колико је регион ***и*** *данас захваћен разним кризним ситуацијама****?***

Кључне речи*: Страдање, историја, усташтво, злочини, логори смрти, сукоби*

MASS CRIMES AGAINST SERBS IN THE TERRITORY OF THE FORMER YUGOSLAVIA IN THE NAME OF WHAT? WHY?

Jovo S. Vučković
International University in Goražde, Goražde, Bosnia and Herzegovina;
pajodrekalovic@yahoo.com

Abstract: *At the beginning of the 20th century and onwards, several important processes and dilemmas were initiated (the annexation crisis, the First World War and the Second World War, and various mainly deviant ideological movements appeared, such as Nazism, Fascism, and Communism which was a cover for anarchy emerged from the October revolution, etc.).*

It is the duty of writers, researchers, scientific workers, and even the entire academic community to point out the fact that the issue of the suffering of Serbs, Jews, Roma and other peoples, on the soil of the former Yugoslavia, was systematically removed from scientific discussions, somewhat belittled, and sometimes even notorious. and forbidden.In this sense, in this paper, it is visible, and confirmed by numerous factual statements, that Pavelić's Ustaše and NDH systematically exterminated the non-Croatian population, especially Serbs, Jews and Roma, and that they very precisely and systematically implemented it. The existence of death camps, in a geographical sense, on the territory of the entire NDH, virtually everywhere where Serbs and Jews lived.

The suffering of the Serbs, Jews and Romas on the territory of Yugoslavia did not happen accidentally. The genesis of these events is deep and goes back at least to the time of the Berlin Congress. The ideology of Josip J. Štrosmajer, Franje Rački, Ante Starčević, Vlatko Maček and others was the forerunner of Ustasha politics and their ideology found suitable ground in Pavelić's ideas and war goals. Such crimes were repeated several times, and the escalation of these crimes and killings happened during the Second World War resulting in horrible mass murders and similar war crimes in concentration camps on the entire territory of ISC, as well as throwing Serbs into the karst pits across the Herzegovina.

Things that worry many serious analysts is thinking about, is at all "Historia magistra vitae est", and whether did we come up to valid conclusions from the past, and also is region still affected by various crisis.

Keywords: *Suffering, history, Ustasha, crimes, concentration camps, conflicts.*

UDC 341.485(=411.16)"1939/1945"(048)

PORICANJE HOLOKAUSTA - PRAVNO INSTITUCIONALNI PRISTUP

Bojan Zdravković
Fakultet za poslovne studije i pravo,
Univerzitet „Union - Nikola Tesla", Beograd, Republika Srbija;
bojan.zdravkovic@fpsp.edu.rs

Maja Anđelković
Fakultet zainformacione tehnologije i inženjerstvo,
Univerzitet „Union - Nikola Tesla", Beograd, Republika Srbija;
maja.andjelkovic@fpsp.edu.rs

Života Radosavljević
Fakultet za poslovne studije i pravo,
Univerzitet „Union - Nikola Tesla", Beograd, Republika Srbija;
zivota.radosavljevic@fpsp.edu.rs

Apstrakt: *Kriza istine je dostigla takav nivo da nauka ima ozbiljne probleme da se do nje dođe, iako je njen zadatak da objektivizira i permanentno traga za istinom i otkriva tajne i da se naučnici suprotstave onima koji dovode u pitanje očigledne i dokazane činjenice. U vezi navedenog prilagođene su i metode i metodologija dovođenja u pitanje dokazanih činjenica, čime se dolazi do dve istine, iako je poznato da može postojati samo jedna istina, a da se ostalo može lagati.*

Povezano sa prethodnim je i fenomen holokausta, gde se poriče genocid nad Jevrejima, ali i nad Srbima i Romima koji se desio u Drugom svetskom ratu. Što vreme više odmiče, neke se stvari sa daljine bolje vide, ali poricanje genocida sve više dobija na značaju, jer oni koji ga poriču i smatraju da se nije ni desio, imaju šanse da ga ponove još u dramatičnijoj formi.

Ovde postoje dve međusobno suprotstavljena stava.

Prva je da oni koji su počinili genocid nastoje da poreknu da se on uopšte desio, navodeći za to i odgovarajuću argumentaciju i dokaze. U ovom trendu su se udružile čitave države, naučne i druge institucije iz više zemalja, koristeći

različite dokaze i alate. Ovaj situacija dovodi do konstatacije da će nam prošlost biti neizvesnija od budućnosti, jer revizionizam će mnoge istorijske i druge činjenice učiniti drugačijim, a često i potpuno suprotno od onoga što se stvarno desilo. Koliko je ovaj pristup otišao daleko vidi se po tome da se Holokaust smatra za prevarom koju je izmislio Jevrejski narod da bi proglasio sebe za žrtvama, a da bi kasnije i naplatio odštetu po osnovu ubijenih Jevreja, ali i oduzete imovine koja je stvarana vekovima.

Drugi trend koji je manje ofanzivan je da oni nad kojima je počinjen zločin, odnosno oni čiji su narodi bile žrtve su u defanzivi, smatrajući da postoje toliko dokaza i dokumenata, pa i preživelih svedoka, da nema potrebe dokazivati ono što je opšte poznato. Ovaj stav često polazi od činjenice da je po ovom pitanju dosta napisano i istraženo, da dalje istraživanje nema svrhe niti smisla.

Ipak se pokazuje, a to svakodnevna praksa potvrđuje da postoje ozbiljno poricanje, negiranje genocida i da negatori čak i ne prihvataju termin poricanje i umesto toga koriste termin negiranja ili negacionizma, ali i istorijski revizionizam, koji po prirodi znači revidiranje istorije, po kojoj će dželat postati žrtva, žrtva će postati dželat.

Treba reći da nauka, posebno kada je u pitanju odbrana od negatora Holokausta nije dovoljno učinila. U Srbiji gotovo da ne postoje obrazovne institucije koje se bave ne samo pitanjem Holokausta i genocida, već ni pomena, čak i od zvaničnih institucija koje treba da se bave ovim pitanjem poput Muzeja žrtava genocida u Beogradu.

Cilj rada je da ukaže na problem poricanja ili genocida nad Jevrejima, odnosno Srbima i Jevrejima u Drugom svetskom ratu, te ukazivanjem da ovo pitanje treba da bude prioritetno u obrazovanim, kulturnim, istorijskim i drugim institucijama i da se ne sme zaboraviti. Pokazuje se da je najveći problem zaborava, što se zaboravi šta je zaboravljeno. U karakterologiji srpskog narodu, iako je ceo narod teško okarakterisati i dati mu jedno dimenzionalnu karakteristiku, je prisutan po brojnim parametrima, kao što su: nepoznavanje istorije stradanja srpskog naroda, netačan broj stradalih u svim ratovima koje je Srbija vodila, do broja umrlih od pandemije krize COVID-19 itd. pa do sumnje u zvaničan statistički popis stanovništva u Srbiji. U nedostatku navedenim mernih instrumenata, nemoguće je izvesti objektivan zaključak i određenu zakonitost.

Ključne reči: *Holokaust, Poricanje žrtava, Argumenti koji potvrđuju Holokaust, Argumenti koji osporavaju Holokaust.*

HOLOCAUST DENIAL - A LEGAL INSTITUTIONAL APPROACH

Bojan Zdravković
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
bojan.zdravkovic@fpsp.edu.rs

Maja Anđelković
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
maja.andjelkovic@fpsp.edu.rs

Života Radosavljević
Faculty for Business Studies and Law,
„Union - Nikola Tesla" University, Belgrade, Republic of Serbia;
zivota.radosavljevic@fpsp.edu.rs

Abstract: *The crisis of truth has reached such a level that science has serious problems to reach it, although its task is to objectify and permanently search for truth and reveal secrets and for scientists to oppose those who question obvious and proven facts. In connection with the above, the methods and methodology of questioning the proven facts were adapted, which leads to two truths, although it is known that there can only be one truth, and that the rest can only be a lie.*

Related to the previous one is the phenomenon of the Holocaust, where the genocide against the Jews, but also against the Serbs and Roma, which took place during the Second World War, is denied. As time goes by, some things can be seen better from a distance, but the denial of genocide gains more and more importance, because those who deny it and think it never happened, have the chance to repeat it in an even more dramatic form.

There are two opposing views here.

The first is that those who committed genocide try to deny that it happened at all, citing appropriate arguments and evidence. In this trend, whole states,

scientific and other institutions from several countries joined together, using different evidence and tools. This situation leads to the conclusion that the past will be more uncertain for us than the future, because revisionism will make many historical and other facts different, and often the complete opposite of what actually happened. Just how far this approach has gone can be seen from the fact that the Holocaust is considered a fraud invented by the Jewish people in order to declare themselves victims, and to later collect compensation based on the murdered Jews, as well as the confiscated property that was created over the centuries.

The second trend that is less offensive is that those against whom a crime was committed, that is, those whose peoples were victims, are on the defensive, considering that there is so much evidence and documents, including surviving witnesses, that there is no need to prove what is generally known. This attitude is often based on the fact that a lot has been written and researched on this issue, so that further research has no purpose or sense.

However, it is evident, and this is confirmed by everyday practice, that there is serious denial, negation of genocide and that deniers do not even accept the term denial and instead use the term negationism as well as historical revisionism, which by nature means revising history, according to which the executioner becomes the victim, and the victim will become the executioner.

It should be ephasized that science, especially when it comes to defense against Holocaust deniers, has not done enough. In Serbia, there are almost no educational institutions that deal not only with the issue of the Holocaust and genocide, but also with its commemoration, even regarding official institutions that should deal with this issue, such as the Museum of Genocide Victims in Belgrade.

The aim of this paper is to point out the problem of denial or genocide against Jews, i.e. Serbs and Jews in the Second World War. Tthis issue should be a priority in educational, cultural, historical and other institutions and it must not be forgotten. It turns out that the biggest problem is forgetting, forgetting what has been forgotten. In the characterology of the Serbian people, although it is difficult to characterize the entire nation and give it a one-dimensional characteristic, forgetting is present according to numerous parameters, such as: ignorance of the history of the suffering of the Serbian people, the incorrect number of victims in all the wars that Serbia fought, all the way to the number of deaths from the pandemic the COVID-19 crisis, etc. even to the point of doubting the official statistical census of the population in Serbia. In the absence of the aforementioned measuring instruments, it is impossible to make an objective conclusion and certain legality.

Key words: *Holocaust, Denial of victims, Arguments that confirm the Holocaust, Arguments that challenge the Holocaust.*

УДК 94:27-523.4/.6]:94(497.1 Beograd)"1941/1945"(048)

МАНАСТИР РАКОВИЦА У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ

Ивана Женарју Рајовић
Институт за српску културу Приштина-Лепосавић, Република Србија,
ivanazenarju@yahoo.com

Петар Ристановић
Институт за српску културу Приштина-Лепосавић, Република Србија,
petar.ristanovic@gmail.com

Апстракт: *Манастир Раковица налази се у Београду и према предању задужбина је краља Милутина, док историјски извори указују да је један од његових оснивача био влашки војвода Радул, највероватније Радул Велики почетком XVI века. Велики процват доживео је у XIX веку када му се окреће породица кнеза Милоша тек приспела у Београд. Обреновићи су обнављали, градили и одржавали манастир.За Милоша Обреновића овде је био повољан положај за састанке са београдским везирима, а у манастиру је сахранио и свог сина Тодора, последњег од деветоро деце из брака са кнегињом Љубицом. Након тога, манастиру се окреће породица кнежевог брата Јеврема Обреновића, пре свега његова супруга Томанија. Црква коју је обновила постала је маузолеј у којем је сахрањена цела њена породица. Након дужег временског периода у којем је манастир оснаживан, XX век се показао као изузетно неповољан. Балкански ратови, Први светски рат, Други светски рат, комунистичка диктатура, рат из 1999. године имали су велики утицај на рад манастира Раковице. Раковица је сведочила и проживљавала судбину српског народа, политичка дешавања, смене власти и терор окупатора. У раду ће бити изложен један део дуге и турбулентне историје манастира Раковице, онај који се односи на Други светски рат. Од бомбардовања Београда 6. априла 1941. године до завршетка рата манастир је функционисао на различите начине. Када су немачке војне власти заузеле зграду Патријаршије, патријарх српски Герман се склонио у Раковицу, одакле је потом отишао у Острог. Овде се налазио и избеглички*

дом за ратну сирочад из НДХ. Манастир је у току рата остао без дела својих имања, а у октобру 1944. године манастир је гранатиран. У њему се налазила и стража Народно-ослободилачке војске а током рата је био веома оптерећен реквизицијама од стране Народноослободилачког одбора из Ресника, али ослобођење није донело олакшање. Кроз приказ овог дела манастирске историје указаће се на положај и страдање цркве и народа у време рата, и непосредно након њега.

Кључне речи: *Манастир Раковица, Други светски рат, Београд, Историја*

THE RAKOVICA MONASTERY IN THE SECOND WORLD WAR

Ivana Ženarju Rajović
Institute for Serbian Culture Priština-Leposavić, Republic of Serbia,
ivanazenarju@yahoo.com

Petar Ristanović
Institute for Serbian Culture Priština-Leposavić, Republic of Serbia,
petar.ristanovic@gmail.com

***Abstract**: The Rakovica Monastery is located in Belgrade and according to tradition it was an endowment of King Milutin, while historical sources indicate that one of its founders was the Wallachian Duke Radul, most likely Radul the Great at the beginning of the 16th century. The monastery flourished in the 19th century, when the family of Prince Miloš, who had just arrived in Belgrade, turned to him. The Obrenović's restored, built and maintained the monastery. For Miloš Obrenović, it had a suitable position for meetings with the Belgrade viziers. Also, in this monastery he buried his son Todor, the last of nine children from his marriage with Princess Ljubica. After that, the family of his brother Jevrem Obrenović became devoted to the monastery. The church his wife Tomanija restored became a mausoleum where their entire family was buried. After a long period of time in which the monastery was strengthened, the 20th century proved to be extremely tempestuous. The Balkan wars, the First World War, the Second World War, the communist dictatorship, the war of 1999, they all had a great impact on the liturgical and everyday life of the Rakovica monastery. It witnessed and experienced the fate of the Serbian people, political events, changes of government and the terror of the occupiers. The paper will present one part of the long and turbulent history of the Rakovica monastery, the one related to the Second World War. From the bombing of Belgrade on April 6th in 1941 until the end of the war, the monastery functioned in different ways. When the German military authorities occupied the building of the Patriarchate, Serbian Patriarch German took refuge in Rakovica, from where he then went to Ostrog. A refugee home for war orphans from the NDH was also*

located in the Rakovica monastery. During the war, the monastery lost part of its properties, and in October 1944, the monastery was shelled. It also housed the guard of the People's Liberation Army, and during the war it was heavily burdened by requisitions by the People's Liberation Committee from Resnik. The liberation brought no relief. Through the presentation of this part of the monastery's history we aim to point out the position and suffering of the Serbian Orthodox Church and the nation during the war and immediately after.

***Keywords**: Rakovica monastery, The Second World War, Belgrade, History*

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

341.485(=411.16)(4)"19"(048)
341.322.5(4-12)"19"(048)
316.75"20"(048)

NAUČNA konferencija sa međunarodnim učešćem Stradanje Srba, Jevreja, Roma i ostalih na teritoriji bivše Jugoslavije (10 ; 2023 ; Beograd)

Zbornik apstrakata / Deseta naučna konferencija sa međunarodnim učešćem Stradanje Srba, Jevreja, Roma i ostalih na teritoriji bivše Jugoslavije, Beograd, 2023. godine ; [odgovorni urednici Života Radosavljević, Dragan Tančić, Viktorija Rjapuhina]. - Beograd : Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet "Union – Nikola Tesla" : Fakultet za informacione tehnologije i inženjerstvo, Univerzitet "Union – Nikola Tesla" ; Leposavić : Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić, 2023 (Beograd : Draslar List). - 234 str. ; 24 cm

Na spor. nasl. str.: Book of abstracts. - Srp. tekst i engl. prevod. - Tiraž 100. - Str. 17-32: Predgovor / Života Radosavljević.

ISBN 978-86-6102-110-7 (FPSP)

1. Up. stv. nasl.
а) Холокауст -- Европа -- 20в -- Апстракти б) Жртве рата -- Југоисточна Европа -- 20в -- Апстракти в) Култура сећања -- 21в -- Апстракти

COBISS.SR-ID 85466377